

**Diagnòstic
de la participació de persones
culturalment diverses als districtes
de la ciutat de Barcelona**

Informe final

Claudia Gallardo Rodríguez
Beatriz Cantero Riveros

Barcelona, 8 de juny de 2018

Agraïm a totes les persones que han col·laborat en aquest estudi, pel seu temps i per compartir les seves experiències, la qual cosa ha permès aproximar-nos a les potencialitats i dificultats de la participació de les persones de diversos orígens i contextos culturals, en els diferents espais de la ciutat de Barcelona.

Índex

I. Pròleg.....	4
II. Antecedents de la investigació.....	5
1. Marc conceptual.....	5
2. Estudis previs.....	9
3. Objectius.....	9
4. Disseny metodològic.....	10
➤ Primera etapa: Disseny i constitució de l'equip de treball.....	10
➤ Segona etapa: Entrevistes amb el personal tècnic.....	11
➤ Tercera etapa: Entrevistes a la societat civil.....	12
➤ Quarta etapa: Sistematització inicial i devolucions.....	13
➤ Cinquena etapa: Informe final i tancament d'informes per districtes.....	13
5. Contextualització territorial.....	14
III. Reflexions recollides en aquest diagnòstic.....	15
A. Interessos, necessitats i demandes de la participació diversa.....	16
➤ En l'àmbit tècnic:.....	16
➤ En l'àmbit de persones i col·lectius diversos:.....	19
B. Dimensions/factors que dificulten la participació diversa.....	21
➤ A escala institucional, s'observa:.....	21
➤ A escala del model associatiu tradicional, s'observa:.....	23
➤ En l'àmbit de persones i col·lectius diversos, s'observa:.....	24
C. Altres troballes del diagnòstic.....	26
D. Participació i gènere.....	28
➤ Gènere i territori.....	29
➤ Participació diversa en el Consell de les Dones de Barcelona.....	31
IV. Espais i bones pràctiques.....	32
➤ Sobre els espais:.....	32
➤ Sobre les maneres de participar:.....	33
➤ Altres aspectes:.....	34
➤ Estratègia Barcelona Antirumors.....	34
V. Recomanacions del diagnòstic.....	38
1. Crear un Observatori de la Participació a la ciutat.....	38
2. Donar visibilitat a les bones pràctiques i fomentar l'intercanvi d'experiències.....	38
3. Millorar la informació sobre pertinences culturals diverses al padró municipal.....	38

4.	Desenvolupar protocols d'actuació intercultural per als espais de participació.....	38
5.	Potenciar el treball comunitari	39
6.	Més formació contínua per al personal	39
7.	Més presència de professionals amb origen cultural divers en l'administració	39
8.	Noves metodologies de difusió: Dissenyar un butlletí o newsletter.....	39
9.	Afavorir dinàmiques més participatives en els espais.....	39
10.	Fomentar lideratges inclusius.....	40
11.	Fer un acompanyament al moviment associatiu.....	40
12.	Considerar l'educació com un espai prioritari de la participació diversa.....	40
13.	Considerar infantesa, joventut i gènere com a grups prioritaris.....	40
14.	Considerar el comerç com un espai d'especial interès.....	41
15.	Garantir un tracte igualitari a les activitats religioses	41
16.	Establir protocols d'avaluació de les actuacions de foment de participació diversss	41
17.	Continuar el treball tècnic conjunt de Democràcia Activa i Interculturalitat.....	42
18.	Augmentar l'accés a la formació i aprenentatge de la llengua catalana.....	42
VI.	Conclusions.....	42
	➤ Rol institucional en la participació:.....	43
	➤ Com abordar el foment de la participació diversa.....	43
VII.	Bibliografia.....	46
A.	Annex 1. Diagnòstic de la participació diversa per districtes	48
B.	Annex 2. Exemples de qüestionaris	179

I. Pròleg

Ens complau presentar a la Regidoria de Participació i Territori l'informe: "Diagnòstic de la participació de persones culturalment diverses als districtes de la ciutat de Barcelona", fruit del treball iniciat el juny del 2017 amb la definició de l'estudi, i del treball de camp realitzat entre el setembre del 2017 i el febrer del 2018 als deu districtes de la ciutat, elaborat per dues professionals externes a l'Ajuntament que tenen la particularitat de tenir un origen divers. En aquest diagnòstic es presenten diverses veus, d'una banda del personal tècnic i, de l'altra, de persones d'orígens culturals diversos, la qual cosa adquireix una important riquesa discursiva. Ens interessa especialment que les veus de les persones diverses es tinguin en compte per generar polítiques públiques que fomentin una participació més rica i diversa.

Aquest diagnòstic s'emmarca dins de la Mesura de govern per fomentar la participació de persones d'orígens i contextos culturals diversos als canals de participació, que impulsa aquesta Regidoria. Com a punt de partida s'entén que la participació diversa és la contribució activa de persones o col·lectius de diferents orígens o contextos culturals en els espais, processos i àmbits de participació, tant formals com no formals, i es pot trobar en els àmbits ciutadà, polític, associatiu, cultural, laboral, educatiu, sindical, veïnal, entre altres. S'ha observat que les veus, les propostes i l'anàlisi de les diferents perspectives es creuen o convergeixen, la qual cosa permet rescatar idees transversals i generals que sorgeixen de les experiències professionals i associatives de les persones participants dels deu districtes de la ciutat.

II. Antecedents de la investigació

1. Marc conceptual

Un dels grans desafiaments de la ciutat de Barcelona és abordar els processos d'integració¹ i de participació de la població culturalment diversa. Es considera necessari per avançar cap a una societat més plural i democràtica, en el context d'un món globalitzat en el qual les migracions són una font de diversitat cultural, ja que transformen les dinàmiques socials.

La participació ciutadana és una part fonamental dels sistemes democràtics i “conforme a l'interès general de la societat democràtica, canalitza, dona resposta o amplia els drets econòmics, socials, culturals, polítics i civils de les persones, i els drets de les organitzacions o grups en què s'integren” (Sánchez, 2015). La participació ciutadana de totes les persones que habiten en un mateix territori permet recuperar el públic mitjançant l'exercici actiu dels seus drets, i la possibilitat d'influir en el procés de presa de decisions. Amb això s'enforteix el procés de “sentir-se part de”, és a dir, ser membre d'una comunitat. Entendre la participació ciutadana com a activa implica ser part del diàleg constructiu entre la societat civil i les institucions públiques, com a mecanisme per construir una societat millor; per això els processos participatius cobren importància, en tant que legitimen les decisions polítiques i col·lectives. D'acord amb Morales Diez, González Ferrer i Sánchez Hernández, 2005; la participació i integració de la població immigrant està condicionada per quatre factors: “(1) les característiques individuals dels mateixos immigrants; (2) el tipus d'estructura de les xarxes organitzatives dels immigrants i, especialment, el seu caràcter etniconacional o mixt; (3) l'estructura d'oportunitats polítiques (legal, institucional i discursiva), i (4) les característiques sociodemogràfiques del grup d'origen dels immigrants (composició demogràfica, mida, posició en l'estructura socioeconòmica, etcètera)”. Tot i que aquests autors parlen de la població immigrant, des d'una perspectiva intercultural aquests factors poden ser utilitzats per pensar de manera més àmplia cap als col·lectius diversos, ja que els desafiaments entorn de la integració van més enllà de la població migrada.

¹ Tot i que aquest concepte l'abordarem amb més profunditat més endavant, considerem pertinent esmentar que aquest fa referència a un procés que facilita la inclusió, la participació i la cohesió social de grups o col·lectius més vulnerables o marginals; procés que, en el cas de la població diversa, conflueix en el reconeixement bidireccional de les diferències culturals i demandes socials.

Aquestes contribucions s'inscriuen en la línia política que promou l'Ajuntament de Barcelona (Drets de Ciutadania, Cultura, Participació i Transparència, 2018), ja que assenyala que "totes les persones han de tenir un accés real, efectiu i en condicions d'igualtat a tots els drets humans reconeguts i garantits a la ciutat, com a espai col·lectiu que pertany als seus habitants. Les polítiques i accions encaminades a aconseguir-ho es desenvolupen amb una mirada intercultural i inclusiva que respecta la diversitat de la ciutat, fomenta la interacció positiva i la no-discriminació". Així mateix, des de l'Ajuntament s'entén la participació com "una construcció conjunta de polítiques públiques que inclogui l'anàlisi de la realitat, la prioritització de problemes i oportunitats, el disseny de plans i programes, el seguiment de la seva execució, l'assignació de pressupost i l'avaluació de costos i resultats" (*Participació i la seva relació amb la ciutadania*). D'acord amb això, la institució disposa de diferents espais per facilitar els processos de participació, apuntant que aquesta ha d'assegurar que la informació arribi degudament a la ciutadania, i així poder conèixer, avaluar i proposar sobre els diferents processos consultius que es donen a la ciutat, per garantir i enriquir la governança. En aquesta línia s'inscriuen els espais de participació sectorial i territorial: els òrgans de participació sectorials o temàtics de la ciutat són espais continus de trobada entre l'Ajuntament i la ciutadania d'acord amb diferents àmbits d'actuació segons el tema que es vol tractar: cultura, feminisme, mobilitat, educació, etcètera. De la seva banda, també hi ha els d'ordre territorial o d'àmbit geogràfic, ja sigui de barri, de districte o de ciutat, i entre els quals es troben el Consell de Ciutat, el Consell Ciutadà de Districte, els consells de barri i les audiències públiques de districte. Aquests són igualment espais continus de trobada entre l'Ajuntament i la ciutadania.

A aquests òrgans sectorials i territorials, se sumen els plans de desenvolupament comunitari, que es defineixen com "un procés d'acció comunitària, amb una forta dimensió al terreny educatiu i de valors, que a partir d'una visió global persegueix un ventall de transformacions i millores d'un territori, amb la finalitat d'augmentar la qualitat de vida de les seves ciutadanes i ciutadans. Un procés on la participació es converteix en l'estratègia i l'ocupació metodològica bàsica per aconseguir els seus objectius" (Ajuntament de Barcelona: Acció Comunitària). Així mateix, un altre instrument de gestió pública són els plans de barri, creats i impulsats en aquest mandat municipal. Amb aquests projectes es busca intervenir en determinats barris amb índexs de

vulnerabilitat, amb projectes i accions de desenvolupament amb una forta perspectiva social, i les veïnes i veïns tenen opcions de participació a través de taules de treball temàtiques i grups impulsors.

Un altre concepte relacionat amb les persones culturalment diverses, en particular les persones migrants, és la idea d'“integració”. Existeixen diferents significats en l'àmbit acadèmic, la qual cosa reflecteix la falta de consens que hi ha sobre això. En ocasions s'enuncia com a “inserció” o “incorporació”, i es relaciona amb plantejaments del model “assimilacionista”. Per a l'Observatori Permanent de la Immigració, “qualsevol d'aquests vocables es refereix a una mateixa idea: que l'assentament de població immigrant comporta la seva interacció amb persones autòctones, una creixent familiaritat amb els costums i institucions de la societat d'acollida, i una sèrie de canvis socials que impliquen a uns i altres, encara que potser en diferent mesura” (Observatori Permanent d'Immigració, 2014).

De la seva banda, a la ciutat existeix el Consell Municipal d'Immigració de Barcelona (CMIB), un espai de participació específic per a aquest col·lectiu que es planteja múltiples objectius relacionats amb la participació. Planteja quatre eixos de treball en relació amb la integració: Plena ciutadania, Interculturalitat, Foment i ajuda a l'associacionisme, i Funcionament intern. En el primer eix, Plena ciutadania, es puntualitza: a) la necessitat d'identificar les barreres que dificulten l'exercici dels drets humans de les persones migrades i proposar o generar respostes que en facilitin la superació; b) desenvolupar estratègies i accions que afavoreixin la igualtat d'oportunitats per superar la vulnerabilitat des d'una perspectiva interseccional, c) combatre el racisme social i institucional, la discriminació i la xenofòbia, d) garantir informació actualitzada en relació amb modificacions en l'àmbit polític, social i jurídic que afectin les persones migrades, e) promoure la participació del Consell i les entitats membres en els espais de definició de les polítiques públiques i especialment de les municipals. En el segon eix, Interculturalitat, destaquen: a) afavorir la relació de les entitats del CMIB amb actors socials i institucionals, a la ciutat i als districtes; b) donar visibilitat a les persones migrades i a les entitats del Consell com a part de la ciutadania que vol participar en la construcció de la ciutat; c) participar en la definició de les polítiques i estratègies que aborden la interculturalitat i la convivència dels veïns i veïnes de la ciutat. En el tercer

eix, Foment i ajuda a l'associacionisme, destaquen: a) enfortir el teixit associatiu del Consell a partir de la informació dels recursos disponibles a la ciutat; b) Promoure la visibilitat de la diversitat de la nostra ciutat i del treball en matèria d'integració de les persones immigrants; c) Mantenir actualitzat el coneixement sobre la realitat associativa de les persones immigrants a la nostra ciutat. Finalment, en el quart eix, Funcionament intern, destaca: a) Millorar l'eficiència interna per aconseguir un funcionament àgil.

Seguint aquestes propostes, és necessari esmentar la importància que l'enfocament intercultural té a l'hora de pensar processos de participació dels col·lectius diversos, la qual cosa implica un equilibri entre el respecte i el coneixement de la diversitat i els elements comuns que comparteixen els col·lectius que conviuen en un mateix territori, per garantir més cohesió social. En aquest sentit, ressalta la importància de promoure el diàleg, contacte, trobades, interacció i coneixement mutu com a exercici i estratègia per abordar les complexitats plantejades en un món on, arran de la globalització, la diversitat és part de l'escenari quotidià. En aquest enfocament es destaquen tres principis: a) Principi d'igualtat, que assenyalava que per avançar en la interculturalitat és imprescindible que hi hagi un context de respecte a uns valors fonamentals, democràtics i de promoció de la igualtat real dels drets, deures i d'oportunitats socials; b) Principi de reconeixement de la diversitat, és a dir, reconèixer, valorar i respectar la diversitat entesa en sentit ampli; c) Principi d'interacció positiva, el qual implica que, a partir del reconeixement de les diferències, cal centrar l'interès en els aspectes comuns i compartits que ens uneixen a tots els ciutadans i ciutadanes. La convivència es treballa en la quotidianitat i per això és important que, paral·lelament a les polítiques socials i de promoció de la igualtat de drets i deures, estimulem el contacte, el coneixement mutu i el diàleg com a via per reforçar aquesta esfera comuna i un sentiment de pertinença, que és el fonament de la cohesió. La convivència intercultural ha de ser viscuda amb normalitat per tot el món i en totes les esferes socials i urbanes².

² Pla Barcelona Interculturalitat, 2010. Vegeu: <http://ajuntament.barcelona.cat/bcnacciointercultural/sites/default/files/ficheros/pdf%20pla%20cast.pdf>

2. Estudis previs

Aquesta investigació és una continuïtat d'estudis previs realitzats per l'Àrea de Participació i Democràcia Activa que s'han desenvolupat des del 2015. Són els següents:

1. ***Diagnòstic sobre la participació de dones llatinoamericanes en processos migratoris a Barcelona, desembre del 2015.*** Es tracta d'una primera aproximació sobre com es genera el concepte de la participació considerant diferents fonts, entre les quals hi ha 56 entrevistes realitzades durant els mesos de novembre i desembre del 2015.
2. ***Diagnòstic dels Consells Municipals Sectorials, juny del 2016.*** Qüestionari realitzat a tots els Consells Sectorials Municipals sobre el nombre i percentatge de participació de persones i col·lectius culturalment diversos.
3. ***Amb veu pròpia: propostes de participació des de les experiències de dones llatinoamericanes a Barcelona, desembre del 2016.*** L'objectiu principal va ser recollir les veus diverses de les dones participants i conèixer les seves experiències de participació en la ciutat.
4. ***Criteris i propostes per a una participació diversa en l'Ajuntament de Barcelona, abril del 2017.*** Informe dels resultats de l'anàlisi i del retorn del grup de treball sobre participació diversa.

D'altra banda, durant el desenvolupament d'aquesta investigació es va publicar la mesura de govern esmentada abans, així com el nou Reglament de participació ciutadana, aprovat per judici oral municipal el 6 d'octubre de 2017, que reconeix la diversitat i insta l'Ajuntament a posar els mitjans necessaris per fer possible la participació de tota la ciutadania.

3. Objectius

L'objectiu general d'aquest diagnòstic ha estat elaborar un estat de la situació de la participació de les persones culturalment diverses en els espais i processos de participació institucional de tots els districtes de la ciutat de Barcelona. Per desenvolupar-lo, es van establir quatre objectius específics:

- 1) Conèixer i reconèixer les formes de participació no formals d'aquesta diversitat, i en quina mesura és possible establir un vincle entre aquesta diversitat i els espais de participació institucionals.

- 2) Identificar els interessos, necessitats, obstacles i dificultats en relació amb la participació de col·lectius diversos als diferents districtes.
- 3) Identificar els tipus de relació que tenen els col·lectius i entitats diverses amb els espais de participació institucional en els diferents districtes.
- 4) Fer propostes de millora dels espais de participació institucional per apropar aquesta diversitat a la institució municipal.

4. Disseny metodològic

Aquest diagnòstic es basa en un enfocament metodològic de tipus qualitatiu. El procés d'investigació es caracteritza per ser flexible i obert, i on el curs de les accions es regeix per les persones participants i l'evolució dels esdeveniments; d'aquesta manera, el disseny es va ajustant a les condicions del context.

Per recollir la informació es van dur a terme entrevistes semiestructurades al personal tècnic i a persones d'origen cultural divers que viuen a la ciutat i que han tingut alguna experiència de participació ciutadana. Les preguntes de les entrevistes es van estructurar a partir dels objectius del diagnòstic.

La informació es va obtenir mitjançant els passos següents:

1. Recollida i anàlisi documental: estat de la qüestió
2. Elaboració del projecte i de les pautes d'entrevista
3. Contacte amb persones participants
4. Realització de les entrevistes
5. Transcripció, sistematització i codificació de la informació
6. Anàlisi i resultats preliminars
7. Devolució dels informes per districte
8. Realització de l'informe final

Aquest estudi es va estructurar i es va executar en les etapes següents:

➤ *Primera etapa: Disseny i constitució de l'equip de treball*

Aquest treball és un encàrrec de la Regidoria de Participació a dues investigadores externes, i compta amb la col·laboració del Programa BCN Interculturalitat de l'Ajuntament de

Barcelona, que assessora professionals que volen incorporar aquesta mirada a la seva tasca diària en l'àmbit de districte. El diagnòstic parteix amb la formació de l'**equip de treball i seguiment**, que va treballar molt activament en tot el procés, amb reunions periòdiques i seguiment de les accions. Aquest equip va estar format per personal de la direcció de Democràcia Activa i Descentralització, d'Interculturalitat i les dues professionals externes.

El projecte es va acabar de definir i acotar conjuntament, així com també la decisió d'apostar per una metodologia qualitativa, reflectida en un qüestionari (Annex 1), el qual es va anar modificant per adaptar-se a la persona entrevistada. En el cas tècnic, les preguntes es van agrupar en cinc variables: 1) identificar col·lectius diversos presents al territori, 2) com la institució s'hi apropa, 3) preguntes per detectar necessitats, interessos i problemàtiques en relació amb la participació, 4) preguntes per detectar espais participatius amb presència diversa, i 5) sobre els recursos i necessitats tècniques. Així mateix, els qüestionaris a la societat civil també es van adaptar a cada circumstància, però seguint un esquema de preguntes sobre: 1) la pròpia història i motivacions en relació amb la participació, 2) els espais de participació que es reconeixen, 3) dificultats en relació amb la participació, 4) relacions amb altres entitats o treball en xarxa, i reconeixement dels col·lectius dels seus territoris, i 5) les recomanacions. Una vegada acabada aquesta etapa de disseny es va iniciar el treball de camp.

➤ *Segona etapa: Entrevistes amb el personal tècnic*

Atès que el diagnòstic té una important dimensió territorial, buscant recollir opinions, observació d'espais, contacte amb entitats i projectes als deu districtes de la ciutat, es va decidir crear un equip territorial institucional/tècnic, liderat per la tècnica/o referent de Democràcia Activa i d'Interculturalitat de cada districte (a excepció de les Corts, on no hi havia una persona tècnica d'Interculturalitat a l'inici del diagnòstic), també es convida en alguns casos a professionals clau del territori, més la investigadora externa. A més, a les primeres trobades es conviden les tècniques del Programa BCN Interculturalitat, que donen suport i assessoren el personal del districte.

L'aposta per treballar amb personal tècnic de districte i d'àmbits diferents té, en si mateix, l'objectiu de posicionar el tema entre les persones que poden tenir un rol important en les futures actuacions. Les reunions van servir per explicar els objectius del diagnòstic i planificar conjuntament com abordar-lo a cada territori aprofitant l'experiència d'aquestes

professionals. Així, es van seleccionar, per consens en la majoria dels casos, un grup d'entre 3 i 8 persones tècniques o de projectes del territori per entrevistar, i també es va demanar la col·laboració per contactar amb persones que són part de col·lectius diversos a fi d'entrevistar-les.

Aquests equips van tenir entre 1 i 3 reunions conjuntes, i amb una bona acollida en la majoria de districtes, malgrat que en alguns casos, no es va arribar a constituir per diversos motius.

En la selecció del personal tècnic que calia entrevistar, es va donar prioritat a les persones que tinguessin relació amb entitats, espais de participació, dinàmiques participatives o comunitàries. La selecció no va ser fàcil, per la gran quantitat de professionals relacionades amb la comunitat, però es va intentar arribar als qui poguessin tenir més contacte o relació amb persones d'orígens culturals diversos per recollir les seves experiències i recomanacions. Els contactes es van fer gràcies a la intermediació, en la majoria de casos, d'aquests equips territorials. Les entrevistes van ser presencials en la seva gran majoria, i un nombre molt reduït va ser en línia o remot. En aquesta etapa es van fer **61 entrevistes tècniques**, un **56%** del total. La durada mitjana de les entrevistes va ser entre 30 i 40 minuts cada una, i majoritàriament es van dur a terme entre el 15 de setembre i el 15 de gener.

➤ *Tercera etapa: Entrevistes a la societat civil*

A partir del 20 de gener de 2018 es va iniciar la tercera etapa, destinada a seleccionar persones de la societat civil. Aquesta selecció tampoc no va ser fàcil, i pel camí, **va aparèixer una tercera figura no prevista a l'inici**: professionals que tenen origen cultural divers o racialitzat³, que treballen en projectes amb finançament públic o del tercer sector. Aquesta figura es va mostrar des d'un començament molt significativa, i es va prioritzar al moment de seleccionar les persones, per la riquesa de les seves

³ - Racialització: és un concepte que "pren per donada l'existència de les races i en reconeix la causalitat en un ordre socialment produït de jerarquies entre elles. Sol ser utilitzada en el llenguatge de les polítiques públiques o en les demandes de moviments socials el focus dels quals és la desigualtat i la iniquitat entre grups socials. La racialització es concep com un concepte de gran utilitat política, ja que en identificar exclusions històriques i lògiques institucionals presents, fa visibles models d'injustícia social que dificulten l'èxit d'una ciutadania inclusiva i equitativa". Alejandro Campos-García, professor adjunt de la Thompson Rivers University B.C. Canadà. "Racialización, Racialismo y Racismo: un discernimiento necesario", *Revista Universidad de la Habana*, n. 273, juny 2012.

aportacions i el coneixement vivencial tant de la institucionalitat, com de la diversitat, de les seves problemàtiques i oportunitats. D'aquesta manera, es van fer **19 entrevistes a persones de la societat civil**, i **29 entrevistes a professionals d'origen divers**, alguns dels quals han travessat la barrera invisible de la contractació com a personal tècnic. Aquests dos grups representen el **44%** de les persones entrevistades. L'etapa es va acabar a principis de març de 2018.

A més, es van dur a terme **9 entrevistes** que reflecteixen aspectes globals de la ciutat, ja que es vinculen a projectes com el Pla de barris, el Programa BCN Interculturalitat, l'Estratègia BCN Antirumors, i persones activistes i/o acadèmiques coneixedores del tema.

Diagnosi de Participació Diversa
Desglose d'Entrevistes

Entrevistas	Ciutat Vella	Eixample	Sants - Mont Juic	Les Corts	Sarrià	Gràcia	Horta Guinardó	Nou Barris	Sant Andreu	Sant Martí	Ciutat	Total	%
Personal Tècnic	5	4	4	4	7	5	6	5	8	9	6	63	58%
Societat Civil	4	1	1	1	2	0	3	2	2	2	1	19	17%
Professionals diversos	4	3	3	0	0	3	2	3	4	3	2	27	25%
Total	13	8	8	5	9	8	11	10	14	14	9	109	100%

➤ *Quarta etapa: Sistematització inicial i devolucions*

Des de la segona quinzena de març fins a la segona setmana d'abril es van sistematitzar les entrevistes, i es va preparar un informe per a cada districte, el qual es va presentar a l'equip de seguiment i de professionals de Democràcia Activa i del Programa BCN Interculturalitat. A partir del 23 d'abril es va obrir un **procés de devolució** propi d'una metodologia participativa. Aquest procés, que va acabar a començaments de maig, implicava tornar un primer esborrany a totes les persones participants, abans del tancament definitiu, per validar la interpretació de la informació recollida en les entrevistes, i també per donar marge a noves contribucions o aclariments sobre les opinions emeses. Aquest procés ha finalitzat a començaments de maig.

➤ *Cinquena etapa: Informe final i tancament d'informes per districtes*

Els primers dies de maig es va construir l'Informe final del diagnòstic, amb una recopilació transversal de les principals reflexions i recomanacions, així com una explicació dels espais i bones pràctiques trobades als territoris a què aquest estudi va

poder accedir, com per exemple formes de participació conjunta de persones culturalment diverses i l'administració municipal. Sovint, les formes esmentades faciliten un aprenentatge entorn de les experiències amb allò comunitari, formes de gestió, problemàtiques i reivindicacions noves i innovadores que caldrà considerar en planificacions futures. Sens dubte, no es tracta d'una relació exhaustiva, sinó del resum de les veus escoltades i dels espais a què va tenir accés aquest diagnòstic.

5. Contextualització territorial

Aquest estudi de diagnosi, a més d'una voluntat política, té el seu origen en la constatació que la ciutat de Barcelona és un lloc ric en diversitat de cultures i ha estat sempre una ciutat de destinació de diferents migracions. La ciutat la constitueixen 73 barris, on habiten persones de més de cent setanta nacionalitats diferents (IDESCAT, 2017). Actualment, la població nascuda a l'estranger (a 1 de gener de 2017) és de 385.881 persones empadronades, la qual cosa representa un 23,7% de la població resident. Aquestes dades ens mostren una part important de la diversitat cultural de la ciutat, però són dades que no tenen en compte tota la població d'origen cultural divers, com les persones del poble gitano, o les persones de segones generacions de migració, ni les persones que es troben en situació administrativa irregular que no estan empadronades, ja que el padró d'habitants no considera com una dada específica la pertinença a minories culturals, la qual cosa és un desavantatge per a la planificació de polítiques públiques que se'n fan.

Per visibilitzar el nombre de persones estrangeres empadronades als districtes i la seva variació entre els anys 2016 i 2017, presentem el Quadre núm. 1, on es pot apreciar que tots els districtes tenen un augment significatiu, que a escala de ciutat és del 30% més, només en un any.

Quadre núm. 1: Variació de la població estrangera empadronada per districte, 2016/2017

Districte	2016	2017	Variación	Incremento interanual	% sobre població estrangera	% sobre la població districte
1. Ciutat Vella	42.969	45.433	2.464	5,70%	15,70%	45,10%
2. Eixample	49.215	53.757	4.542	9,20%	18,60%	20,20%
3. Sants-Montjuïc	33.645	35.491	1.846	5,50%	12,30%	19,70%
4. Les Corts	8.895	9.745	850	9,60%	3,40%	12,10%
5. Sarrià-Sant Gervasi	16.472	18.013	1.541	9,40%	6,20%	12,10%
6. Gràcia	18.339	19.743	1.404	7,70%	6,80%	16,40%
7. Horta-Guinardó	19.278	20.979	1.701	8,80%	7,30%	12,60%
8. Nou Barris	24.186	26.046	1.860	7,70%	9,00%	15,80%
9. Sant Andreu	16.454	17.509	1.055	6,40%	6,10%	12,00%
10. Sant Martí	35.874	38.750	2.876	8,00%	13,40%	16,50%
Barcelona	2.463	3.209	746	30,30%		

Font: Padró municipal, gener del 2017

A continuació es presenten els resultats del diagnòstic, provinents de les 109 entrevistes realitzades. La informació s'ha organitzat, en primer lloc, amb un conjunt de reflexions; en segon lloc, amb un resum dels tipus d'espais i bones pràctiques trobades; en tercer lloc, amb un resum de les principals recomanacions emeses i, finalment, un apartat de conclusions.

III. Reflexions recollides en aquest diagnòstic

Aquest apartat de les reflexions s'estructura, en primer lloc, amb l'exposició d'interessos i necessitats relacionades amb l'objecte del nostre estudi; en segon lloc, s'exposen les dimensions/factors que dificulten els processos de participació, les que s'han classificat des de la perspectiva institucional, relacionades tant amb el model associatiu tradicional, com amb els mateixos col·lectius diversos; en un tercer apartat s'exposen un conjunt d'altres troballes trobades de difícil classificació, però amb un important significat per als objectius del diagnòstic; finalment, i a causa de l'interès d'incorporar la perspectiva de gènere a aquest estudi, s'inclou un apartat específic de participació i gènere.

A. Interessos, necessitats i demandes de la participació diversa

➤ *En l'àmbit tècnic:*

1) *Sensibilització i formació per al personal tècnic en interculturalitat*

Tenint en compte que la presència de la diversitat cultural a la ciutat és estructural i permanent, com ho demostren les dades del padró municipal (que com assenyalem anteriorment, és un instrument incomplet), i atès el rol significatiu que té el personal tècnic i directiu en els processos d'acostament a la població i les seves problemàtiques, es fa necessari continuar oferint formació i espais de debat, per al desenvolupament continu de les competències professionals i acostament a metodologies que permetin treballar de manera positiva aquesta diversitat o d'altres, com per exemple en matèries de:

- Migracions: causes, normatives, característiques de les migracions del territori on es treballa
- Monogràfics sobre comunitats o grups específics
- Interseccionalitat
- Gènere
- Racisme, antirumors
- Diversitat religiosa
- Drets humans
- Competències relacionades amb la gestió de la diversitat i les situacions complexes: empatia, flexibilitat, etcètera

2) *Millora de la comunicació amb els col·lectius diversos*

Per mantenir una bona relació entre la institució i la població, és important treballar permanentment per millorar les formes i vies de comunicació sobre els espais de participació. En relació amb la diversitat cultural, cal tenir en compte alguns aspectes específics per aconseguir una participació en igualtat de condicions, com per exemple:

- Diversificació d'estratègies de difusió, tenint en compte tant les llengües com també la *traducció cultural*⁴ dels continguts, com també les formes de motivació i vinculació.
- Diversificar les persones interlocutores en les comunitats/col·lectius a través de mediadors culturals. Hi ha casos en què la participació passa per un membre d'una associació, però la informació no arriba a la totalitat de la comunitat, per això és necessari augmentar la presència de persones mediadores, se'ls considera una oportunitat per generar traducció cultural i llegibilitat de la informació, la qual cosa a mitjà termini podria augmentar la inclusió en els processos participatius.

3) *Millorar la dinamització dels espais de participació*

Hi ha bastanta unanimitat entre les persones entrevistades sobre la necessitat de treballar més i millor les dinàmiques/dinamitzacions dels espais de participació actuals, per la qual cosa es reconeixen alguns temes clau:

- **Llenguatge clar:** utilitzar un llenguatge proper a la gent, sense tecnicismes innecessaris, davant d'una població que no és experta en les matèries.
- **Idiomes:** és important reconèixer que l'ús del **atalà no està prou estès entre la població migrada adulta**, i per tant, aquest tema no es pot obviar o fer com que no existeix, ja que és un motiu de desafecció i barrera per a moltes persones i col·lectius culturalment diversos.
- **Conciliació:** perquè les convocatòries tinguin èxit, tant en general com amb persones diverses, cal tenir presents les extenses jornades de treball i les cures familiars, la qual cosa implica que la institució hauria de flexibilitzar horaris i considerar espais de cura per a la infantesa.
- **Dinàmiques d'acollida:** millorar les formes de benvinguda a les persones, a fi de crear espais que generin confiança i on es puguin percebre els problemes de comunicació.
- **Tenir l'opció de crear un vincle:** tenir l'objectiu i els protocols perquè les persona que s'incorpora a un espai de participació es pugui vincular amb alguna xarxa,

⁴ Aquest concepte es refereix a "la relació entre les condicions de la producció del coneixement en una cultura donada, i com el saber provinent d'un context cultural diferent que es reubica i es reinterpreta d'acord amb les condicions, en les quals tot coneixement té lloc. Aquestes condicions es troben lligades íntimament a la política, a les estratègies de poder i a la mitologia productora d'estereotips, els quals estableixen una representació d'altres cultures" (Selva, 2010: 6).

entitat o personal tècnic de l'espai de participació, per continuar el contacte i sobretot per rebre informació relacionada, activitats o processos participatius en curs.

4) *Augmentar el treball comunitari i les seves metodologies*

Una altra de les reflexions reiterades ha estat la importància d'augmentar el treball comunitari, tant de proximitat amb la comunitat, com també en espais tècnics, ja que aquesta metodologia permet tant la coordinació d'actuacions, com el traspàs d'informació, entre altres avantatges. En aquest sentit, es reconeixen com a importants els punts següents:

- Tenir més dedicació tècnica al treball amb les persones i les entitats.
- Oferir més formació en metodologies comunitàries a les persones que lideren processos, projectes o entitats.
- Fomentar espais de diàleg, encara que siguin efímers, però que puguin estar vinculats a una motivació puntual i des d'allà potenciar o crear xarxes entre persones, entitats relacionades i personal tècnic de projectes o del tercer sector.

5) *Programació cultural innovadora*

Els espais culturals en l'àmbit institucional i els equipaments de proximitat són una gran eina per al treball amb la comunitat, ja que mitjançant les diferents activitats o programes s'aconsegueix abordar diferents problemàtiques o interessos. En aquest sentit, es recomana que siguin aquestes programacions les que incorporin temàtiques actuals o innovadores, com ara l'ecologia, o espais de discussió sobre problemes socials com la pobresa, el benestar o el bon viure. Un exemple d'això van ser les "Jornades més a prop" al Casal d'Entitats de Mas Guinardó, del districte d'Horta-Guinardó.

6) *Més flexibilitat en el treball amb grups no formals*

Entre la població en general i també la culturalment diversa, hi ha grups d'interessos que no tenen pretensions de formalitzar-se o d'implicació comunitària a priori, però que igualment necessiten espais, suport i temps per consolidar-se i implicar-se en el treball de xarxa territorial o per interessos. En aquest sentit, la necessitat és que l'administració sigui flexible, i no pressioni amb aspectes formals per a l'ús dels espais o l'acompanyament, ja que els tràmits són complexos i impliquen un esforç

que pot desmotivar, i és més important enfortir els grups i les relacions que complir amb temes burocràtics.

➤ ***En l'àmbit de persones i col·lectius diversos:***

7) *Promoure l'interès d'aquests col·lectius cap als espais de participació*

Si bé algunes persones tècniques reconeixen un baix interès dels col·lectius diversos a l'hora de participar i incorporar-se als espais del districte, és un tema que s'està abordant des de molts projectes, programes i territoris, amb diferents estratègies i resultats, però hi ha coincidència en alguns aspectes com ara:

- La importància de la invitació i la convocatòria adequada cap aquests col·lectius.
- Lliurar informació rellevant sobre els espais, les seves dinàmiques, temàtiques, el seu funcionament, etcètera.
- Utilitzar un llenguatge proper, sense tecnicismes innecessaris; i en determinats casos fer una *traducció cultural*⁵ de l'explicació de l'espai i els seus objectius.
- Incorporar a aquests espais de participació noves temàtiques o informacions que siguin d'interès per a, o respecte de, les comunitats diverses.

8) *Espais que permetin incidir i decidir*

Una manera de motivar les persones a la participació és oferir espais on no només es rebin instruccions o informacions, sinó on es pugui tenir alguna incidència, on es pugui preguntar, opinar, decidir, incidir sobre el que es parla, en les activitats que s'hi desenvolupen, o en els acords a què s'arribi.

9) *L'educació com un espai de participació diversa*

Aquest és un àmbit natural on es donen tota mena de diversitats, amb els seus avantatges i problemàtiques associades; és també un espai adequat per al foment de la participació, la vinculació i la pertinença, així com també per treballar competències personals entorn dels nous temes i desafiaments de la societat. Per això, i perquè l'educació de les nenes i nens és un tema vital per a les persones i la societat, és un excel·lent espai on treballar la participació i també la diversitat cultural. Un exemple d'això s'observa en l'acompanyament del projecte "El món a la meua escola", del

⁵ - Definició a la nota n. 4

districte de Gràcia, i altres projectes duts a terme al barri del Raval, on s'han aconseguit èxits molt importants para les persones de cultura i religió musulmana, com la carn halal al menjador, o col·loquis de coneixement mutu; èxits en què han participat no tan sols famílies musulmanes, sinó que ha estat molt important el suport de la comunitat escolar.

10) La migració com un projecte familiar

Els projectes migratoris tenen una perspectiva individual, però en molts casos també una de familiar, la qual cosa implica tenir una sèrie de necessitats i dificultats. En aquest sentit, totes les iniciatives que impliquin donar suport a les persones i les seves famílies, en els seus interessos o en les complexes i contínues problemàtiques i obstacles de les migracions i de la falta d'arrels i xarxa familiar, entre altres, és un camí on es pot avançar per crear vincles i pertinences.

11) Promoure més activitats d'accés gratuït

Especialment per a la població en una situació de precarietat, per incentivar la població a interessar-se per alguna temàtica nova o per afavorir l'intercanvi entre persones, com per exemple, en relació amb les llengües, oferir català a canvi d'anglès, bancs del temps, etcètera.

12) Implicació de les persones d'origen divers en problemes de tota la ciutadania

En aquest sentit, hi ha opinions que expressen la voluntat de les persones culturalment diverses de participar en espais i problemàtiques comunes amb la resta de la comunitat, i superar la forma folklorista o de "gueto" com únic espai de participació diversa. Aquests últims tenen el desavantatge que perpetuen com a exòtics i permanentment diferents els seus membres. En aquest sentit, esforçar-se per apropar les persones diverses a temes més transversals, com és el cas de l'educació, el comerç, la salut, entre altres, és una necessitat per consolidar la pertinença i l'apoderament ciutadà, però de vegades aquest acostament necessita un acompanyament, per diverses raons: que no se sentin convidades a aquests espais, que no tinguin clara la informació, o que senzillament necessitin treballar la confiança personal, per relacionar-se de manera natural en aquest tipus d'espais de participació.

B. Dimensions/factors que dificulten la participació diversa

➤ *A escala institucional, s'observa:*

1) *Debilitat en la detecció d'interessos i necessitats*

Es percep una falta de coneixement sobre quins són els interessos i les necessitats dels col·lectius culturalment diversos. Tot i que algunes de les persones tècniques valoren positivament la participació de col·lectius diversos, no és una opinió unànime, la qual cosa no ajuda a percebre que el canvi de població implica canvis en les maneres de fer i crear la ciutat.

2) *Dinàmiques poc participatives, formats poc atractius*

Per augmentar la participació en els espais institucionals, cal que les dinàmiques que s'utilitzen no siguin tan sols les de comunicar, informar i rebre crítiques. **L'administració s'ha fer responsable del fet que els formats de les reunions no són atractius per a la població, i deixar de responsabilitzar la ciutadania de falta de participació**, ja que les persones són lliures de venir, i si s'avorreixen, o no li veuen utilitat o no resolen un interès, no vindran.

3) *Falta de traducció cultural*⁶

Els espais de participació institucionals utilitzen un llenguatge que es caracteritza per ser comprensible per al personal tècnic i l'associacionisme tradicional, i no sempre són temàtiques, discursos, acords, etcètera comprensibles per a les persones estranyes a aquests grups, com les culturalment diverses. Cal millorar el llenguatge i fer-ne una *traducció cultural*, no només en termes lingüístics, sinó explicar i **fer de frontissa entre dues o més cultures** per facilitar l'entesa mútua, i facilitar que la informació arribi a tota la ciutadania interessada, facilitant així l'apoderament personal o col·lectiu. Donar opcions per recollir opinions, construir espais de diàleg i fer vincles per treballar en xarxa. Es tracta d'establir una relació d'intercanvi i coneixement basat en el respecte mutu, i no només en informació unidireccional.

⁶ - Definició a la nota n. 4

4) *Institucionalització o invisibilització de les agendes, interessos i necessitats dels col·lectius diversos*

Es plantegen opinions sobre la necessitat d'escoltar els interessos dels col·lectius amb una actitud que impliqui, d'una banda, reconèixer les diferents experiències que aquests han acumulat durant el temps, i d'altra banda, com l'esmentada experiència pot ser un factor que enriqueixi noves propostes i agendes de treball. En aquest sentit, és important el treball col·lectiu de les institucions i el teixit associatiu; una confluència necessària que permeti que els èxits i la definició de necessitats siguin congruents amb la realitat social, política, econòmica i cultural dels barris/districtes.

5) *Falta d'espais públics de trobada*

Es reconeix la importància d'utilitzar espais i equipaments on les veïnes i veïns es puguin reunir, conèixer i intercanviar experiències des de la quotidianitat. Tanmateix, l'absència d'aquests espais públics de trobada és una de les demandes socials que es va ressaltar en diferents entrevistes i que es percep com un element que limita la participació i coneixement mutu. Per això, es demana d'augmentar aquests espais per desenvolupar noves estratègies que facilitin el diàleg cultural i generar nous processos de participació.

6) *Problemes en la relació entre entitats i l'administració*

En moltes de les entrevistes es reconeix que hi ha problemes de coordinació i cohesió entre les entitats i els serveis públics d'un territori per donar respostes a les necessitats i problemàtiques de la població; en aquest sentit, cal treballar més i millor en xarxa, la comunicació de les actuacions perquè se sàpiga què es fa, qui ho fa, a quin lloc, en quins horaris, etcètera. Aquest treball en xarxa ha de tenir com a claus el coneixement mutu per crear confiança, la mirada interseccional i multidisciplinària per entendre els problemes i trobar maneres d'actuació amb el màxim de consens, l'ús de metodologies comunitàries, la presència de lideratges proactius que reconguin les desigualtats del grup, com el nivell de poder o influència, el llenguatge que s'utilitza, així com la manera de prendre de decisions, més o menys democràtiques.

➤ ***A escala del model associatiu tradicional, s'observa:***

7) *Associacionisme tradicional tancat*

Es percep que l'actual model tradicional d'associacionisme té formes de treballar més aviat tancades, que falta adaptació als canvis, que hi ha dificultats per treballar amb noves persones o en xarxes i espais innovadors, i que costa tenir una percepció més àmplia i diversa dels seus barris i les seves problemàtiques. Aquesta és una percepció recurrent en les entrevistes, com també el reconeixement que no és fàcil treballar amb aquests lideratges, ni tampoc és fàcil que incorporin persones culturalment diverses o migrades.

8) *Associacionisme poc representatiu*

Hi ha la percepció que una de les causes de la baixa participació és que els mateixos espais o entitats tradicionals com les associacions de veïnes i veïns (AVV), les associacions de mares i pares (AMPA), les associacions de famílies (AFA), les associacions de comerç, etcètera, no tenen interès real per ampliar les bases socials, i que els seus actuals membres se senten bé amb el funcionament, les influències o dinàmiques que tenen, i no veuen la necessitat d'incorporar gent nova. Aquesta és una debilitat de l'actual model de participació, ja que aquestes entitats tenen avui dia un important espai de poder per incidir, tenen una posició privilegiada en els espais de participació institucional i una relació fluida amb l'Administració, malgrat la falta d'una representativitat àmplia. Tanmateix, també es percep que, a poc a poc, van sorgint altres tipus d'entitats que representen nous grups i interessos, però encara no tenen el mateix pes significatiu en els espais de decisió i en les relacions amb l'Administració.

9) *Associacionisme amb poc recanvi i/o relleu*

En aquest mateix sentit, com a part de les dificultats del model de participació actual de la ciutat, el moviment associatiu tradicional es caracteritza perquè són sempre les mateixes persones les que lideren, i no hi ha una renovació de persones, ni tampoc un relleu generacional. Pot ser que aquest sigui un dels motius pels quals no mobilitzen gent nova, ja que tenen dinàmiques molt arrelades i aborden temàtiques més aviat convencionals.

➤ *En l'àmbit de persones i col·lectius diversos, s'observa:*

10) Precarietat política i diferència de drets de ciutadania

És un fet que les persones migrades no tenen els mateixos drets de ciutadania, a causa de la Llei d'estrangeria, que és una norma complexa i molt poc acollidora, que tracta les persones com a prescindibles. Una de les persones relata que, per renovar els permisos de residència, si no es compleixen una sèrie de requisits, es pot perdre el dret a residència o a treball, i es pot emetre (depenent de la nacionalitat) una ordre d'expulsió i la irregularitat sobrevinguda.⁷ Aquesta situació o el fet de no tenir papers de residència són situacions molt dures, ja que es pateixen una sèrie d'exclusions i inseguretats, com la possibilitat de patir una expulsió en qualsevol moment, sense que es tingui en compte adequadament que s'hagin construït relacions, una vida, o que s'està fugint de zones de conflicte o persecució. A més, en aquesta situació no es pot accedir al mercat de treball legal, la qual cosa obliga a sobreviure amb feines irregulars. D'altra banda, aquesta norma no atorga el dret a vot⁸, si no és amb la nacionalitat espanyola, que per norma general requereix 10 anys de residència ininterrompuda per iniciar el tràmit i pot tardar uns quants anys més a resoldre's. Tot això provoca vivències d'inseguretat, de rebuig, de temor de les institucions, de desconfiança, i un sentiment de no ser "d'aquí", i fa evident que existeix una falta de drets i exclusió de la ciutadania plena, la qual cosa no facilita ni la pertinença ni participació.

11) Precarietat econòmica com a dificultat per a la participació:

A més del que s'ha exposat anteriorment, molts col·lectius culturalment diversos pateixen una sèrie de problemes econòmics derivats de les dificultats de l'accés a la feina de qualitat, com a conseqüència, entre altres factors, de la crisi econòmica. Aquesta situació pot significar tenir dificultats per satisfer les necessitats bàsiques pròpies o de la família, o dedicar molts esforços per resoldre'ls, a més de bregar amb la inseguretat i pors. Aquestes situacions dificulten els processos d'integració, pertinença i participació en la vida dels barris i la cohesió social, en canvi afavoreixen

⁷ - La irregularitat sobrevinguda succeeix quan una persona no ha pogut renovar els seus permisos de residència o treball conforme a la Llei d'estrangeria, i queda en situació irregular o "sense papers".

⁸ - A excepció de les eleccions municipals, en què poden participar les persones comunitàries i algunes altres persones de països amb conveni de reciprocitat. L'obtenció de la nacionalitat espanyola és amb una residència mínima de 2 anys per a les persones provinents d'excolònies.

l'exclusió social o la precarietat crònica, les economies submergides, entre altres efectes. En aquests contextos, la participació molt probablement no és una prioritat.

12) *Gentrificació i problemes d'habitatge:*

L'habitatge és un tema central per a la qualitat de vida de tota la població; en aquest sentit, l'augment de preu dels lloguers, derivats entre altres factors per l'especulació i la pressió turística, ha obligat moltes veïnes i veïns a emprendre un èxode fora de la ciutat. D'altra banda, els problemes econòmics i de prejudicis abans esmentats, que influeixen en les condicions d'ús i accés a l'habitatge dels col·lectius diversos, fan que la qualitat de vida pugui tenir un nivell de precarietat habitacional que no facilita la pertinença.

13) *Limitació lingüística:*

En els espais de participació formal hi ha un llenguatge que no sempre és proper. En l'àmbit institucional s'utilitza gairebé exclusivament la llengua catalana, i per a molts col·lectius culturalment diversos no és una llengua que es practiqui o es conegui en profunditat, i si es parla molt ràpid dificulta la comprensió, i per tant fa disminuir les ganes d'assistir i de sentir-s'hi involucrat.

14) *Invisibilització institucional dels col·lectius diversos:*

S'ha percebut l'opinió que els col·lectius culturalment diversos “estan molt integrats”, i que la seva presència a la ciutat està normalitzada. Aquesta opinió té molts matisos: en primer lloc, perquè encara hi ha molts sectors socials on la presència de població culturalment diversa, ni està normalitzada ni està integrada, com en el cas de la gestió pública, en les esferes de poder i en general en l'associacionisme tradicional i en els espais de participació ciutadana. Per tant, des d'aquest diagnòstic, creiem que aquestes opinions reflecteixen una mirada que no visibilitza aquesta diversitat, la qual cosa té com a conseqüència que no es coneguin les seves prioritats o necessitats, i que es tendeixi a homogeneïtzar les demandes de la població sense considerar-ne les particularitats. Això pot ser una de les causes de la baixa participació: l'absència de temàtiques rellevants per a col·lectius diversos, i, per tant, la percepció que aquests espais de participació no siguin vistos com a propis ni útils.

15) Exclusió i racisme:

Tots els elements de dificultat abans esmentats per a la integració social poden generar exclusió social, però el racisme és un dels que més aguditza la situació esmentada. Molts col·lectius culturalment diversos en pateixen, i a més, moltes vegades es manifesta de manera subtil i estructural, a través de prejudicis que estan presents i molt arrelats en les dinàmiques socials. Aquest tipus de situacions limiten o impedeixen la igualtat d'oportunitats, la cohesió social, la participació, la pertinença al lloc en el qual es viu. Com a contrapartida, aquestes dinàmiques tendeixen a facilitar l'aïllament social.

16) Desconfiança en el poder polític i les institucions:

Hi ha també una desconfiança en relació amb l'administració, la burocràcia i el poder polític per part d'algunes comunitats d'origen divers, la qual cosa limita i dificulta una obertura als processos participatius. En aquest sentit, algunes de les persones entrevistades assenyalen que això respon a les experiències ciutadanes i polítiques dels seus països d'origen, però com ja s'ha explicat, també té a veure amb el racisme i l'actitud institucional poc amigable que han viscut.

C. Altres troballes del diagnòstic

17) Reflexionar sobre la participació i els seus espais:

Crida l'atenció el gran nombre de reflexions que manifesten la necessitat de replantejar aquests conceptes, per la qual cosa les hem agrupat:

- **Concepte de participació:** S'han recollit moltes veus a gairebé tots els districtes sobre la necessitat de fer un replantejament del model de participació de la ciutat i alguns dels seus conceptes o processos relacionats, en el sentit d'ampliar la definició i no limitar-se a l'esfera institucional, sinó també incloure altres grups motivats per interessos educatius, religiosos, esportius o de lleure, llaços transnacionals, la cura de les famílies i persones, entre molts altres grups d'interès. En definitiva, visibilitzar altres formes d'associació i participació, i la seva relació amb els processos de pertinença i arrelament en relació amb una temàtica, a un territori, a una generació, a un grup qualsevol i que a partir d'allà, la connexió amb la comunitat es crea, es reforça i es reproduïx.

- **Espais:** D'altra banda, es demana de qüestionar també què s'entén per espais de participació, quins tipus hi ha a part dels formals i institucionals, quins rols tenen, quin és la seva composició, quines funcions desenvolupen, qui els integra, quines són les seves maneres d'actuar, quin tipus de relacions fomenten, com es gestionen, com es comuniquen, etcètera. Tot això per poder entendre com "atreure" la població en general i la diversa en particular.

18) Prejudicis sobre l'estat de la participació diversa:

Hi ha la percepció bastant generalitzada entre el personal tècnic que els col·lectius diversos participen molt poc. Tanmateix, en aquest estudi s'ha trobat una gran varietat de tipus de participació d'aquests col·lectius, així com una recepció molt favorable de les persones entrevistades per manifestar les seves crítiques i propostes. Un exemple que aquesta percepció no és del tot correcta, és que el personal tècnic desconeix o invisibilitza importants espais de participació diversa, com ho és la **Xarxa BCN Antirumors, un espai de participació potent amb el qual seria molt interessant fer un acostament des de la Regidoria de Participació**, ja que com pot veure's en els estudis previs, es va contactar amb el Consell d'Immigració, i no amb aquesta xarxa que mobilitza més de mil persones d'entitats, projectes i de forma individual, i que fa un treball de prevenció del racisme o de possibles situacions de discriminació per temes d'origen.

19) Gestió democràtica de projectes i entitats:

El qüestionament en relació amb la participació també aborda la gestió interna dels projectes i les entitats; en aquest sentit crida l'atenció que algunes persones van més enllà dels espais, dinàmiques, participants i temàtiques, també qüestionen la gestió democràtica d'aquests espais, en el sentit d'avançar cap a un altre tipus d'organització on el poder sigui descentralitzat, és a dir, menys jeràrquic i més horitzontal, fent un exercici d'"enginyeria organitzacional humana", que busqui solucions més transversals, on la gestió i les decisions siguin més participatives, inclusives i democràtiques.

20) Hi ha una mirada eurocèntrica:

S'ha percebut que, a l'hora de valorar les necessitats de la població per part del personal tècnic, moltes vegades es fa una suposició d'igualtat entre les necessitats de

les persones locals i de les culturalment diverses, la qual cosa invisibilitza diferents processos vitals, legals i relacionals, tal com hem assenyalat anteriorment. Per això, aquesta mirada homogeneïtzadora, autorreferent, s'hauria de poder treballar, per permetre altres mirades, altres sensibilitats i poder relacionar-se amb les persones diverses i les seves problemàtiques des d'un altre punt de partida d'enriquiment mutu.

D. Participació i gènere

Atesa la transversalitat dels temes relacionats amb la perspectiva de gènere que va sorgir de les persones entrevistades en aquest estudi, especialment d'algunes dones activistes, en aquest apartat presentarem les principals troballes que hi estan vinculades. Es pot assenyalar que la categoria de gènere permet desxifrar com s'ha estructurat l'ordre social i les desigualtats implícites que afecten principalment les dones. Així mateix, aquesta categoria facilita l'anàlisi de la construcció simbòlica dels atributs, rols i normes que els són assignades a les persones depenent del seu sexe (Lamas, 1996).

En funció dels requeriments del present diagnòstic, creiem necessari i urgent preguntar-nos com i per què participen —o no— les dones. En l'àmbit general, s'observen factors institucionals i subjectius que faciliten la participació d'aquestes en les seves comunitats (Barrera i Aguirre, 2002). Entre els institucionals es troben:

- l'escola (desenvolupament d'una cultura de drets),
- l'Estat (sensibilització de funcionaris sobre equitat de gènere en polítiques públiques), els sindicats (desenvolupament de lideratges femenins),
- les societats cooperatives (experiències de construcció col·lectiva d'alternatives per a la supervivència i l'apoderament),
- l'organització als barris (experiència de participació),
- els processos electorals (participació femenina).

Entre els factors subjectius s'observen:

- l'escolarització (influeix en els assoliments),
- la influència familiar (que estimuli la participació),
- la socialització en el lloc de treball i de residència (les experiències de participació i confrontació de les carències, així com la construcció de demandes, etcètera.),

- la socialització en moviments socials (de dones migrades, estudiantil, treballador, ciutadà, polític que defineix agendes),
- el desenvolupament de la capacitat de gestió de necessitats socials per part de certes dones,
- la construcció de ciutadania davant l'estat i el desenvolupament d'una cultura de drets.

Sens dubte, un factor determinant en la possibilitat de participar de les dones és la posició econòmica. L'escassetat determina el fet de centrar-se a resoldre els "interessos de gènere pràctics" o "preocupacions prioritàries", per la qual cosa és necessari generar les polítiques públiques per atendre les demandes urgents de subsistència. A partir de la consecució d'uns mínims, les dones es poden plantejar processos de destinar esforços a desenvolupar les seves "necessitats estratègiques" (Molyneux, 1985).

En aquest apartat, ens hem centrat en les veus de les dones entrevistades als deu districtes, i en tres entrevistes relacionades amb el Consell de les Dones de Barcelona (CDB) com una manera d'aproximar-nos a aquest espai institucional. A continuació presentem les principals troballes en ambdós àmbits:

➤ **Gènere i territori**

En aquest nivell s'esmenten necessitats bàsiques, com ara:

- **Superar la limitació lingüística** ja que "el desconeixement de l'idioma és un limitant de la participació... les dones poden fer-ho en la seva comunitat d'origen (per exemple musulmana, ja sigui pakistanesa, marroquina, bangladeshiana o filipina) però la participació en altres espais és limitada".
- **Considerar les dificultats per a la inserció laboral** del col·lectiu de dones migrades, moltes de les quals ocupen les posicions de més explotació laboral i menys reconeixement social, com és el treball domèstic i de cures. La situació administrativa irregular (ja sigui per irregularitat sobrevinguda o per no tenir el permís de residència) i l'espai on es desenvolupa la feina (l'àmbit domèstic) fan que aquesta situació sigui difícil de quantificar. També s'esmenta la dificultat d'homologació d'estudis, que dificulta la inserció laboral en àmbits professionals.
- **Abordar els obstacles d'accés a l'habitatge**; a causa del procés de gentrificació de la ciutat, s'expulsa veïns i veïnes dels barris; tanmateix aconseguir lloguers accessibles

és encara més complex per a dones d'orígens diversos i famílies monoparentals, ja que sovint s'expressen comportaments racistes per part de l'administració de finques.

- **La invisibilitat del treball de cures** i la falta de xarxes de les dones amb menors a càrrec, porten a buscar estratègies de supervivència per afrontar aquests problemes. En aquesta línia, les dificultats econòmiques que fan que algunes dones migrades perdin la tutela dels seus fills i filles es planteja com una gran preocupació per part del col·lectiu.
- **La falta de reconeixement de l'experiència de dones que treballen en cures**, coneixen les problemàtiques dels barris, però no es troben en els espais on es debaten aquestes temàtiques.

Com a aspectes de diversitat cultural, s'han esmentat els següents:

- **La poca visibilitat de les dones musulmanes i falta d'espai per a reunions religioses:** una reivindicació expressada pel col·lectiu és la dificultat per accedir a l'ús d'equipaments municipals.
- **La poca visibilitat de les dones migrades i de col·lectius diversos** per part de col·lectius feministes als districtes, que no aborden les problemàtiques de les dones pertanyents a aquest col·lectiu, la qual cosa fa que moltes no s'interessin a apropar-se a aquests espais.
- **El fet de repensar el significat de l'espai públic**, ja que la seva utilització té diferents lectures, determinades per aspectes culturals, de situació administrativa, etcètera. Es proposa d'estimular la creació d'espais de dones i l'intercanvi cultural entre nosaltres (per exemple taller d'arpilleres, o de cuina, de dones de diferents cultures, per conèixer i reconèixer la riquesa cultural dels col·lectius diversos). En aquest sentit se suggereix *desenvolupar propostes estratègiques* perquè les dones i la comunitat en general participin més dels espais en aquests barris: tallers, cursos, activitats lúdiques i de lleure que estiguin relacionades amb els seus interessos, problemes, necessitats.

➤ **Participació diversa en el Consell de les Dones de Barcelona**

La mesura de govern de transversalitat de gènere de 2015 planteja “la coproducció de polítiques públiques” (Alonso, 2017) i ha resultat pertinent fer una aproximació a aquest espai per reconèixer les veus de dones d’origen divers en el CDB.

S’han entrevistat dones d’origen divers, amb trajectòries professionals o polítiques als seus llocs d’origen, que han pogut ocupar-se de “les necessitats estratègiques” i participen de la vida associativa de la ciutat. També es disposa de la veu d’una integrant del grup de territorialitat del CDB.

Les principals temàtiques plantejades són:

- Existència de moltes dones organitzades a escala informal, de barris o grups, especialment per a la resolució de les preocupacions prioritàries, però de les quals no es facilita la participació en el Consell.
- Necessitat d’aplanar la participació de les entitats de dones migrades als llocs on participen habitualment i vincular-les als consells territorials. La normativa no ajuda gaire; es requereixen accions de més proximitat i escoltar les veus.
- Importància d’escoltar les propostes de les dones d’origen divers, i preguntar en comptes de fer una interpretació eurocèntrica de les necessitats de les dones migrades.
- Necessitat de crear espais en què hi hagi una horitzontalitat de relacions i no s’imposin jerarquies patriarcals ni mirades occidentalitzades de la realitat, sinó que recullin els diferents sabers, perquè se sumi riquesa a les mirades, i que no sigui només la visió hegemònica la que es posi en relleu.
- Importància de sensibilitzar per desmuntar estereotips, en tots els àmbits, crear espais pròxims de trobada que facilitin l’escolta de diferents veus.
- Necessitat que l’espai del Consell es transformi en un lloc no només consultiu i informatiu, sinó també resolutiu. Hi ha la dificultat en la periodicitat per problemes d’agenda, la qual cosa imposa un ritme que no pot donar resposta a les demandes del dia a dia dels col·lectius.
- Es requereix formació en interculturalitat al personal institucional (sanitari, jurídic, etcètera) que dona suport a les dones que viuen situacions de violència de gènere.
- Necessitat d’apoderament econòmic a les entitats que estan implicades en l’anàlisi de la feina de la llar i cures per fer un estudi sobre l’ús del temps, incloent els treballs reproductius remunerats.

- Importància de donar suport en l'àmbit institucional a les reivindicacions de la taula de cures, en les quals es reivindiquen les condicions de treball de les persones del sector de les cures, i de dur a terme accions de suport per ratificar el Conveni 189 OIT.
- Instar l'Estat Espanyol que elimini el sistema especial dins del règim general i s'inclogui totalment en el règim general sense cap excepció per entendre que aquesta llei és discriminatòria.
- Necessitat d'atenció amb sensibilitat intercultural a les dones migrades que travessen situacions de violència de gènere.
- Participar implica gestionar els temps, i s'ha de posar en el centre el treball de cures i organitzar reunions de manera que es pugui adaptar a aquesta realitat.
- Participar requereix valorar les aportacions que es fan des de diferents veus, per la qual cosa s'ha de donar espais dins de les reunions per a aquestes intervencions.

IV. Espais i bones pràctiques

A continuació presentem una síntesi de bones pràctiques que hem recollit durant la investigació. Es mostren tipologies diferents sobre els espais, sobre les maneres de participar i diversos aspectes esmentats. Finalment es mostra l'exemple de la Xarxa Antirumors de Barcelona, com una excel·lent iniciativa de participació entorn d'una temàtica molt relacionada amb la diversitat cultural de la ciutat. Als deu informes de districtes que formen part dels annexos d'aquest informe, es pot veure la relació detallada dels espais i bones pràctiques trobades.

➤ *Sobre els espais:*

- 1) ***Reflexionar entorn de l'accés*** dels espais i equipaments públics, en el sentit de considerar-ho com a exercici democratitzador de la ciutadania. Es valora especialment la gestió ciutadana d'espais de titularitat pública on la gestió es realitza en conjunt amb entitats, com per exemple el Casal de Barri de Besòs, l'Ateneu Popular de Nou Barris i el Centre Cívic Harmonia.
- 2) ***Reconèixer la importància dels espais de culte religiós en la vida comunitària dels barris del districte***, ja que són part de les dinàmiques socials i promouen la participació d'aquestes comunitats.

- 3) ***Obrir les escoles com a espais educatius, de convivència i trobada***, en què s'integrin professionals vinculats a l'àmbit intercultural.
- 4) ***Afavorir les trobades en els espais públics*** per generar la convivència comunitària a fi de potenciar l'apropiació i responsabilitat social dels espais.

➤ ***Sobre les maneres de participar:***

- 5) ***Visibilitzar els espais no formals de participació***, on conflueixen col·lectius i població culturalment diversa i on s'estableixen formes organitzatives per resoldre els seus problemes i necessitats.
- 6) ***Treballar en microxarxes des de la perspectiva comunitària***, potenciar la creació de xarxes de suport mutu en diversos àmbits. La creació de cooperatives per donar resposta a la precarietat laboral és un exemple esmentat per diverses persones entrevistades.
- 7) ***Convocar la gent a participar amb dret a decidir***, atès que si no hi ha poder de decisió, la participació tendeix a disminuir.
- 8) ***Buscar punts de trobada i acord respecte a la realitat social respectant la posició, lectures i anàlisi*** que en fan els col·lectius diversos; és a dir, no intentar colonitzar el seu pensament ni imposar una única visió.
- 9) ***Diversificar els horaris***, per fomentar la participació de les persones que no aconsegueixen apropar-se per aquesta limitació. L'horari d'oficina és un impediment per a la participació, i si hi hagués equipaments amb horaris més flexibles, s'aconseguiria facilitar la participació d'aquests col·lectius amb difícil accés.
- 10) ***Permetre/afavorir campanyes de visibilització davant els abusos de poder*** que afronten els col·lectius diversos en diferents àrees de la tasca social; situacions de racisme, arbitrietat policial, problemes de lloguer per ser de col·lectius diversos (immigrants, de determinats països, poble gitano, entre d'altres). Exemples d'això són els determinats per la gentrificació, que afecta tota la població, però les conseqüències en el col·lectiu divers són encara més dures (per la carència o la debilitat de xarxes de suport familiar). Així mateix, una altra de les propostes és fer visibles els abusos a què s'enfronten les treballadores de la llar, majoritàriament població migrant, respecte dels seus drets laborals.
- 11) ***Establir protocols per conèixer els circuits de participació*** social i comunitària existents als barris.

12) ***Incorporar aspectes que permetin la participació de persones amb tasques de cures al seu càrrec.*** Les entitats de dones migrades planegen la necessitat de considerar espais de cura de criatures per permetre la participació de moltes dones que no compten amb xarxa familiar per a la cura de menors.

➤ ***Altres aspectes:***

13) ***Recollir i donar a conèixer bones pràctiques de treball intercultural al territori;*** per conèixer exemples concrets, **vegeu els annexos als informes de cada districte**

14) ***Aprenentatge de llengües maternes*** per posar de relleu les diferents cultures que conviuen a la ciutat i enriquir l'entorn. Algunes experiències són l'aprenentatge de la llengua àrab al Raval i de xinès a l'Eixample.

15) ***Promoció de persones d'orígens diversos en espais institucionals,*** perquè si s'incorporen persones amb aquestes característiques es facilitaria la proximitat, i els espais de participació resultarien més accessibles.

16) ***Promoure el recanvi generacional,*** ja que la gent jove no li resulta fàcil participar en espais on les altres persones tinguin interessos molt diferents, i es necessiten lideratges compartits.

17) ***Preservar la memòria històrica dels barris*** és recomanable deixar rastres de la història de les migracions a la ciutat, perquè permeten valorar el passat.

18) ***Potenciar la figura de persones mediadores interculturals*** que permeten relacionar la població des de la valoració de la diversitat, com passa al Bon Pastor amb el poble gitano, a l'Eixample amb el XEIX, o al Raval, entre altres experiències.

19) ***Generar espais d'intercanvi cultural*** per a tota la població a partir de la creació d'iniciatives d'acostament com “La tarda del te” de Projecte Annisa, “Vincles” al Poblenou, “Juntas y revueltas” de Mujeres Pa'lante, entre altres experiències de coneixement mutu.

20) ***Difusió dels costums dels països d'origen,*** tant en tallers de cuina, de ball o diverses expressions culturals que permetin el reconeixement d'altres sabers.

➤ ***Estratègia Barcelona Antirumors***

En el marc de les bones pràctiques observades, volem destacar especialment l'Estratègia i la Xarxa Antirumors, com un exemple concret de participació ciutadana en l'àmbit del

reconeixement la diversitat cultural i del treball per l'equitat i la no discriminació. Es tracta d'una iniciativa, que ha tingut molt èxit, per posicionar i dinamitzar el tema de les discriminacions i les relacions interculturals a la ciutat, des d'una perspectiva crítica sobre les desigualtats, amb la voluntat de combatre l'exclusió i treballar en simbiosi amb el teixit associatiu.

L'èxit d'aquesta política municipal s'observa, d'una banda, als indicadors de participació, i també per ser un projecte que ha traspassat les fronteres, i ha estat la font d'inspiració i model d'una Xarxa estatal i una d'internacional que adapten aquestes idees als seus territoris. Així, la Xarxa de Ciutats Interculturals (RECI), reuneix uns altres 15 municipis⁹ molt diversos entre si, i ha inspirat el projecte "Ciutats interculturals", que reuneix més de 100 municipis europeus. Aquest projecte neix amb l'Estratègia BCN Antirumors (EBA) el 2010, després d'una dècada en què la ciutat va passar de tenir un 3,5% a un 17% de població estrangera. Això es va reflectir en les enquestes municipals, en les quals la immigració es va trobar entre els dos primers problemes socials.

L'Ajuntament proposa com a línia estratègica el Pla d'interculturalitat, i en el procés participatiu previ, realitzat entre el 2009 i el 2010, es va observar que el 48,1% de les persones que van participar assenyalaven que els rumors, els estereotips, el desconeixement de l'altre/a, eren els principals factors que dificulten la convivència en un context divers, ja que generen malentesos, por i desconfiança, que es difonen, en tots els àmbits de la vida, i funcionen de forma vírica: s'encomanen, reproduïxen i canvien amb molta facilitat, i són una gran barrera per generar relacions de convivència social en una societat diversa com Barcelona.

El projecte es planteja com a objectiu, a través de **la sensibilització i l'apoderament de la ciutadania, contribuir a desmuntar rumors, prejudicis i estereotips sobre diversitat cultural, i prevenir així actituds racistes i pràctiques discriminatòries cap a col·lectius i comunitats diverses de la societat**. Per aconseguir-ho, el Programa BCN Interculturalitat treballa entorn de les cinc dimensions de la interculturalitat: interacció positiva, igualtat de drets, equitat i no discriminació, reconeixement de la diversitat cultural, sentiment de pertinença i participació diversa.

Aquesta és una política pública dirigida a la ciutadania en general, i liderada i finançada a través del Programa BCN Interculturalitat de l'Ajuntament de Barcelona i gestionada per

⁹ - Bilbao, Cartagena, Castelló de la Plana, Donostia - Sant Sebastià, Fuenlabrada, Getafe, Getxo, Jerez de la Frontera, Logronyo, Màlaga, Parla, Sabadell, Santa Coloma de Gramenet, illa de Tenerife, Tortosa

l'Oficina tècnica d'EBA. La clau d'aquest projecte, tanmateix, és el treball conjunt amb el teixit associatiu de la ciutat, que es reflecteix en el colideratge de la Xarxa BCN Antirumors.

Les activitats i eixos de treball són ens següents:

A. Sensibilització de la població a través d'activitats innovadores com ara:

- Formació d'**agents antirumors**: cursos en què han participat més de 1.000 persones.
- Catàleg de **activitats antirumors**, oferta de tallers gratuïts per a entitats, serveis, equipaments, i centres educatius de Barcelona, on es reflexiona sobre les implicacions dels rumors, prejudicis i estereotips. Aquestes activitats són totes creades i dinamitzades per diferents entitats de la Xarxa i hi han participat més d'11.000 persones.
- **Creació de materials** com guies, manuals, còmics, xapes, etcètera.

B. Comunicació d'informació que contraresta els rumors i que ofereixin experiències positives d'interacció intercultural.

C. La participació de la comunitat en una xarxa antirumors que reuneix més de mil membres entre associacions, entitats, equipaments municipals i persones a títol individual.

Alguns èxits del projecte que cal destacar d'aquests vuit anys de funcionament són els següents:

- Aconseguir una xarxa que s'ha mantingut en el temps amb grups de treball consolidats.
- Aconseguir la participació de nous agents i entitats que han incorporat la perspectiva intercultural i la tasca antirumors dins de les seves accions.
- Treballar de manera transversal amb alguns sectors clau: comerç, educació, etcètera.
- Aconseguir una feina més territorial i de proximitat atenent les particularitats dels diferents barris de la ciutat.

- Incidir en les informacions que es difonen en els diferents mitjans de comunicació.
- Generar un discurs inclusiu en relació amb la diversitat cultural.
- Apropar el missatge antirumors a la ciutadania no organitzada.

V. Recomanacions del diagnòstic

A partir de les troballes del present diagnòstic, presentem algunes de les principals recomanacions rebudes per permetre o facilitar nous processos de participació i actuacions en l'àmbit institucional per apropar-se mútuament als col·lectius culturalment diversos de la ciutat.

1. Crear un Observatori de la Participació a la ciutat

Es proposa fomentar un grup especialitzat de professionals relacionats amb les polítiques públiques, amb la psicologia social, l'educació, la sociologia, entre altres matèries, per estudiar la situació de la participació en la ciutat, i per això es proposen una sèrie d'objectius, com observar, conèixer i reconèixer els moviments socials, l'associacionisme, les seves característiques com les seves dinàmiques de poder, els seus lideratges; així com també estudiar els espais formals i no formals de participació, les seves dinàmiques, formes de gestió, comunicacions i presa de decisions, entre altres aspectes, i també estudiar la població no associada o que es troba fora del circuit de participació. Aquest Observatori hauria de servir de suport a les polítiques públiques del sector, donant a conèixer i comparar bones pràctiques, i mobilitzant actors, coneixement i espais de reflexió en antropologia de la participació, per exemple.

2. Donar visibilitat a les bones pràctiques i fomentar l'intercanvi d'experiències

Fer un recompte de les bones pràctiques que ja hi ha a la ciutat, donar-los visibilitat i crear espais on tècnics, societat civil i professionals del sector puguin conèixer-les i intercanviar opinions i reflexions. Per això és molt important comptar amb les persones participants, perquè puguin explicar la seva versió i aprendre de les seves experiències.

3. Millorar la informació sobre pertinences culturals diverses al padró municipal

Com ja s'ha esmentat, per poder planificar i dur a terme actuacions en matèria de diversitat cultural, no hi ha prou dades al padró municipal, per la qual cosa es proposa d'incloure'l.

4. Desenvolupar protocols d'actuació intercultural per als espais de participació

Elaborar protocols d'actuació per a la incorporació de persones culturalment diverses als espais, o un espai on consultar-les. Entre les actuacions recomanades es destaquen

les d'invitació i benvinguda, la traducció cultural¹⁰ o semàntica d'explicació dels espais, les seves principals característiques i utilitats.

5. Potenciar el treball comunitari

Aquesta és una metodologia molt significativa per al foment de la participació en general, per la qual cosa es proposa de continuar donant suport als projectes que tinguin aquesta perspectiva, amb un finançament a llarg termini i amb una dotació de personal adequada, formada i, si és possible, culturalment diversa.

A més, es proposa que la resta de personal municipal que treballi d'una o una altra manera amb entitats, participació o ciutadania, tingui accés a aquests espais de formació i reflexió per incorporar conceptes i metodologies comunitàries.

6. Més formació contínua per al personal

Per avançar en la incorporació de nous col·lectius, especialment d'orígens diversos, és fonamental treballar el factor humà, en el sentit de continuar i ampliar les formacions i espais de reflexió, en matèries de drets humans, interculturalitat, interseccionalitat, etcètera, tal com s'ha assenyalat en la detecció d'interessos, necessitats o demandes en l'àmbit tècnic sobre sensibilització i formació per al personal tècnic.

7. Més presència de professionals amb origen cultural divers en l'administració

Un dels aspectes que criden l'atenció en relació amb l'Administració és la poca diversitat cultural del seu personal. És per això que, tal com assenyalen els estudis consultats i també ho reconeix la **mesura de govern**, cal augmentar el perfil de les persones que treballen a l'Ajuntament, perquè sigui un reflex de la diversitat de la ciutadania i tots els grups culturals hi estiguin representats.

8. Noves metodologies de difusió: Dissenyar un butlletí o newsletter

És important millorar la forma de comunicació dels espais de participació institucionals, i per això, tal com es fa en molts altres programes o serveis, es proposa crear un butlletí de notícies relacionat que es difongui principalment a la web, les xarxes socials i els mitjans de comunicació.

9. Afavorir dinàmiques més participatives en els espais

Aquí recollim algunes propostes com ara:

- Que els espais no siguin tan sols per comunicar i informar.

¹⁰ - Definició a la nota n. 4

- Canviar la disposició de l'espai i la ubicació de les persones, provar formes més circulars, que permetin una relació més igualitària, etcètera.
- Abordar noves temàtiques: de gènere, funcional, d'edat (cicle de vida), mediambientals, i també qüestions relacionades amb la diversitat cultural i religiosa.
- Crear xarxes i devolució dels espais institucionals o tradicionals de participació (físics o virtuals). Actualment, en aquests espais es dona informació i es reben queixes, res més.

10. Fomentar lideratges inclusius

Donar suport i visibilitzar persones diverses amb lideratge: La presència d'una representant de col·lectius diversos es percep com a molt favorable per afavorir la participació, ja que molta gent es pot sentir més interpel·lada, des de l'emoció, des de la lleialtat, i pot significar una forma d'acostament més efectiva, per l'empatia que sorgeix entre les persones de col·lectius normalment exclosos dels espais de decisió i participació.

11. Fer un acompanyament al moviment associatiu

Seria positiu fer un acompanyament a les entitats associatives més tradicionals per treballar el recanvi de les persones, i de les temàtiques, amb propostes adequades a cada territori.

12. Considerar l'educació com un espai prioritari de la participació diversa

Entre les recomanacions més recurrents d'aquest diagnòstic, trobem les relacionades amb l'àmbit educatiu, ja que és un espai natural de comunitat i de diversitat, i on la presència de la diversitat cultural implica tenir més eines i de més noves per treballar en aquests espais, per avançar en el reconeixement de la seva riquesa cultural i afavorir l'intercanvi intercultural dins de les escoles. Existeixen experiències positives, com per exemple la celebració de l'any nou xinès, "El món a la meva escola", projectes de llengües maternes, etcètera.

13. Considerar infantesa, joventut i gènere com a grups prioritaris

- Visibilitzar i donar suport a lideratges joves com és el cas de Ciutat Meridiana i Navas i els projectes Ciudad Esperanza i Prisma, que barregen diversitat i creació audiovisual.
- Donar suport a la cooperació i la solidaritat en activitats com la recollida d'aliments.

- Estimular l'experiència del barri de Sant Antoni amb sessions de conversa entre gent gran i joves de la comunitat xinesa, que busquen generar transferència de coneixements i experiències entre diferents generacions.
- Impulsar accions diversificades per a joves, innovadores, en contra de l'oferta de lleure en relació amb el futbol i bàsquet, que són activitats masculinitzades.
- Dinamitzar les zones infantils de trobada, joc i esport, especialment d'infants petits, on a determinades hores hi ha una gran afluència i on es poden fer actuacions de motivació, coneixement mutu, i una infinitat d'altres actuacions.
- Utilitzar els espais de lleure infantils i juvenils per visibilitzar actuacions properes, com per exemple un mural on es puguin publicitar espais de trobada o participació, esdeveniments puntuals, o informacions diverses, com qui finança la construcció i el manteniment d'aquest espai, o quins tipus de vegetació o arquitectura hi ha al voltant.

14. Considerar el comerç com un espai d'especial interès

Treballar amb comerços regentats per persones diverses per crear espais de diàleg i vincles, on es reconegui —més enllà de la necessitat comercial i econòmica— la importància de formar part dels processos participatius, compartir experiències i augmentar les relacions que busquin la prosperitat i continuïtat col·lectiva dels projectes que es desenvolupen als barris.

15. Garantir un tracte igualitari a les activitats religioses

Es planteja la necessitat d'apropar-se a les comunitats religioses presents als barris i tenir jornades com ara “portes obertes”, la qual cosa afavorirà la participació de col·lectius no constituïts i, des de la perspectiva ciutadana, permetrà democratitzar la participació i reconèixer la diversitat, la representació i la legitimitat del redisseny dels espais públics. Així mateix, cal aprofundir en la pertinença i apropiació dels espais i equipaments, com a mesura per trencar la mirada utilitarista i funcional; és a dir, que les veïnes i veïns, en sentir la pertinença, valorin i cuidin els recursos de què disposa la comunitat.

16. Establir protocols d'avaluació de les actuacions de foment de participació diverss

Per als processos de participació de les persones d'origen divers, per poder mesurar si s'han complert les seves expectatives i objectius. És important veure l'impacte de la participació, que les persones vegin que les seves opinions són recollides, que hi hagi

retroalimentació. Algunes persones plantegen que se'ls demana la seva opinió, però després no té cap conseqüència a la pràctica.

17. Continuar el treball tècnic conjunt de Democràcia Activa i Interculturalitat

Per poder avançar en el foment de la participació diversa, és molt important que es doni continuïtat al treball conjunt dut a terme arran d'aquest estudi, tant en l'àmbit central com també territorial, incloent a actors claus com la Xarxa Antirumors, entitats o projectes rellevants (comunitaris o Pla de barris), i tècnics especialitzats o de territoris amb gran diversitat.

18. Augmentar l'accés a la formació i aprenentatge de la llengua catalana

Com ja s'ha explicat, és fonamental reconèixer que l'ús del català no està prou estès entre la població migrada adulta, i per tant, aquest tema no es pot obviar o fer com que no existeix, ja que és un motiu de desafecció i barrera per a molts dels col·lectius culturalment diversos. En aquest sentit, es recomana augmentar els cursos o espais de formació en català, amb metodologies amenes i innovadores, ja que moltes persones no tenen per objectiu estudiar la llengua formalment, sinó que volen apropar-se de manera lúdica o per a la comunicació amb els seus fills, amb l'escola o amb contextos catalanoparlants.

VI. Conclusions

El present informe respon a l'interès institucional per conèixer l'actual situació de la participació de persones culturalment diverses a la ciutat. També respon a un temps específic i, encara que té un abast parcial —a causa de la impossibilitat de contactar amb totes les entitats de persones d'origen divers— proporciona informació rellevant per a la planificació de polítiques públiques.

La informació aquí sistematitzada prové de les veus de **109 persones entrevistades**, un 44% de les quals tenen un origen cultural divers, i el 56% restant correspon a personal tècnic de l'Ajuntament, relacionat d'alguna manera amb espais de participació. També es recull el contrast d'idees i propostes de diferents documents institucionals, estudis previs elaborats sobre la matèria i bibliografia acadèmica.

Després de l'exposició de les principals reflexions i recomanacions recollides, presentem aquí, a tall de conclusió, algunes propostes finals que responen a una mirada global dels objectius, de les evidències i troballes que aquest diagnòstic ha recollit, fent èmfasi en

algunes pràctiques que considerem rellevants per fomentar la participació dels col·lectius d'origen cultural divers en els assumptes públics.

➤ ***Rol institucional en la participació:***

Les institucions públiques tenen una doble funció en relació amb la participació ciutadana: d'una banda, permetre i fomentar els espais de participació, i de l'altra, prendre en consideració les diferents propostes, i donar-hi resposta. En aquest sentit, la ciutat de Barcelona posa a disposició de la ciutadania diversos espais, equipaments i feina tècnica perquè aquesta participació es materialitzi. Els espais més tradicionals són els òrgans de participació, espais relativament estables i periòdics, on es pot tenir contacte i diàleg amb les autoritats polítiques i el personal tècnic, en temes sectorials o territorials. Una de les demandes que sorgeix d'aquest estudi és la renovació o replantejament d'aquests espais, perquè entre altres raons, són espais de poca diversitat de ciutadania, on el moviment associatiu tradicional és el més representat; per això se suggereix revisar els formats i disposar de metodologies que facilitin una participació activa, més que informativa.

D'altra banda, s'han detectat altres espais, processos i pràctiques al marc institucional, alguns amb una perspectiva comunitària o de proximitat, que afavoreixen un contacte i un diàleg més estable entre la població, el personal tècnic i professional relacionat, i on es tracten gran varietat de temes que es creuen, i que permet, en alguns casos, traspasar la mirada sectorial. És en el marc d'aquest tipus d'espais on trobem més diversitat en la ciutadania que participa, inclosa la població culturalment diversa. Aquest és el cas, per exemple, dels plans de desenvolupament comunitaris i d'algunes meses sectorials.

➤ ***Com abordar el foment de la participació diversa***

Dur a terme més investigacions

Tot i que és cert no es disposa de dades estadístiques sobre la participació dels col·lectius culturalment diversos, l'opinió generalitzada i contrastada en l'àmbit tècnic en aquest diagnòstic és que és baixa i poc representativa. Per poder aprofundir en aquests aspectes, se suggereix que les dades poden obtenir-se de diverses fonts, com per exemple el Catàleg d'entitats d'immigració i poble gitano; els Consells d'Immigració i del poble gitano; dades sobre la participació en tallers i accions relacionats amb temàtiques de migració, antirumors i interculturalitat, així com també les accions subvencionades per l'Ajuntament, altres administracions o altres entitats de finançament per al tercer sector.

Aquest diagnòstic no ha fet la revisió d'aquest tipus de dades, per les limitacions d'abast i temps de l'estudi, però es recomana treballar aquesta informació per visualitzar i contextualitzar millor la situació als territoris, i el perfil de les persones que hi participen i les que no.

Afavorir el treball a escala territorial

Les actuacions derivades de les polítiques de foment de la participació diversa tenen, d'una banda, un caràcter de ciutat, ateses les dinàmiques de les grans entitats, projectes i espais de participació que actualment treballen amb persones culturalment diverses. Tanmateix, creiem que la proximitat territorial és un element clau, perquè la proximitat i la pertinença són dos conceptes que es relacionen i es potencien. A més, aquest diagnòstic ha obert en alguns dels districtes un espai de diàleg entre les persones tècniques territorials de Democràcia Activa i Interculturalitat, així com del suport tècnic del Programa BCN Interculturalitat, com d'algunes altres figures rellevants dels districtes. Creiem que la creació de l'equip de treball i seguiment d'aquest estudi de manera central i en alguns districtes constitueix en si mateixa una bona pràctica de diàleg que esperem que tingui continuïtat. Seria interessant incorporar altres figures tècniques o de la societat civil que siguin rellevants, com és el cas dels **plans de desenvolupament comunitari**, les Oficines de **SOAPI** i **Reagrupament Familiar**, la **Xarxa Territorial Antirumors**, el **Pla de barris** i altres projectes territorials que treballin amb la diversitat cultural, entre els principals.

Formar i sensibilitzar el personal tècnic

El treball institucional de planificació i gestió d'aquestes actuacions requereix que les persones involucrades tinguin accés a formació i espais de reflexió sobre els temes interculturals, tal com s'ha esmentat en els apartats precedents de reflexions i recomanacions. Insistim en aquest aspecte, perquè atorguem gran importància al factor humà, especialment en projectes sensibles en què es treballa la diversitat cultural i la pertinença. A més, la posició privilegiada que tenen les persones que lideren processos, influeixen significativament en els ritmes, les dinàmiques i els resultats dels processos de foment a la participació, i, per tant, la incidència que tinguin aquestes polítiques i actuacions dependrà en gran part d'aquest factor. D'altra banda, hi ha un gran nombre de

professionals, molts d'ells amb orígens culturalment diversos, que tenen una experiència molt valuosa, que l'Ajuntament hauria de poder i saber aprofitar.

Crear canals per escoltar les propostes dels col·lectius diversos

Constatem la importància d'escoltar els suggeriments i les demandes dels col·lectius diversos per planificar conjuntament actuacions interculturals. Les instàncies formals tenen ritmes que no donen compte de les necessitats que reivindiquen, per la qual cosa se suggereix tenir canals de comunicació permanents; així com facilitar que es generin espais entre aquests col·lectius per realitzar propostes conjuntes.

Transversalitzar el gènere i la interculturalitat simultàniament

En l'actualitat hi ha la voluntat de transversalitzar la perspectiva de gènere en totes les instàncies institucionals, la qual cosa es percep com un aspecte positiu especialment per part de col·lectius de dones migrades. En aquest sentit, es proposa que, a més, es transversalitzi la perspectiva intercultural per enriquir les accions i propostes en l'àmbit institucional.

Finalment, volem donar visibilitat a una troballa d'aquest diagnòstic, que difereix de l'opinió generalitzada de l'escassa participació diversa a la ciutat. Aquesta investigació permet matisar aquesta apreciació, ja que s'han trobat molts espais als districtes i a la ciutat on es produeix aquesta participació, possiblement a petita escala, i pel mateix motiu amb menys impacte, però la percepció de la majoria de les entrevistes a persones culturalment diverses ens assenyala que aquesta població sí que vol participar, però s'identifiquen dificultats pròpies, així com també característiques poc atractives dels espais. Tanmateix, l'existència de la Xarxa Antirumors dona compte i fa visible una participació intensa i duradora entorn d'actuacions de desestigmatització i creació conjunta d'un discurs sobre tolerància que mereix que ser destacat.

VII. Bibliografia

1. Ajuntament de Barcelona. (s.f.). *Acció Comunitària*. Obtingut de <http://w110.bcn.cat/portal/site/ServeisSocials/menuitem.931633495bcd6167b4f7b4f7a2ef8a0c/indexde22.html?vgnextoid=cd6c44d828a6b310VgnVCM10000072fea8c0RCRD&vgnnextchannel=cd6c44d828a6b310VgnVCM10000072fea8c0RCRD>
2. Ajuntament de Barcelona. (2015). *Avaluació del Pla d'acció de la Xarxa Barcelona Antirumors 2012-2014*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
3. Ajuntament de Barcelona. (s.f.). *Consell Municipal d'Immigració*. Obtingut de http://www.bcn.cat/novaciudadania/arees/es/consell_municipal/consell_municipal.html
4. Ajuntament de Barcelona. (2018). *Drets de Ciutadania, Cultura, Participació i Transparència*. Obtingut de Drets de Ciutadania, Cultura, Participació i Transparència: <http://ajuntament.barcelona.cat/ciudadania/es/inicio>
5. Barrera Bassols, D.; Aguirre Pérez, I. (2007). *Participación política de las mujeres en el ámbito local en América Latina*. Mèxic: CONACULTA-INAH.
6. Barrera Bassols, D.; Aguirre Pérez, I. (2002). *Participación política de las mujeres*.
7. Contreras, P. (2017). *Experiencias Migratorias de Mujeres Latinoamericanas en Barcelona. Un análisis interseccional y decolonial. Tesis doctoral*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Departament de Sociologia.
8. Hernández, J. (2016). *La inmigración dominicana en Barcelona: evolución y desarrollo, 1980-2008. Tesis doctoral*. Barcelona: Universitat de Barcelona, Departament de Sociologia.
9. Lamas, M. (comp.) (1996): *La construcción cultural de la diferencia sexual*, México, PUEG.
10. Molyneuz, M. (1985). *Mobilization without Emancipation? Women's Interests, the State, and Revolution in Nicaragua*. *Feminist Studies Vol. 11, n. 2*, 227-254.
11. Morals Deu, L.; González Ferrer, A.; Sánchez Hernández, G. (2005). La integración política de los inmigrantes: un estudio sobre las asociaciones de inmigrantes en Madrid y Murcia. *Cuadernos de Filosofía*, 12(2).
12. Observatorio Permanente de Inmigración. (2014). *La integración de los inmigrantes en España: una propuesta de medición a escala regional*. Obtingut de

http://extranjeros.empleo.gob.es/es/ObservatorioPermanenteInmigracion/Publicaciones/fichas/archivos/OPI_30.pdf

13. Porras, J. (2018). *“Informalidad, crisis del mundo del trabajo y nuevas organizaciones: un análisis del modelo hegemónico de trabajo en Barcelona” Tesis doctoral*. Universitat de Barcelona, Departament de Sociologia.
14. *Programa BCN Interculturalitat*. (2016). *Guia pràctica per a l'agent antirumors*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
15. Sánchez, G. J. (2015). La participación ciudadana como instrumento del gobierno abierto. *Espacios Públicos, 18 (43)* , 51-73.
16. Selva, T. (2010) Algunos apuntes sobre la traducción cultural. *Transfer*, p. 1-11

A. ANNEX 1

Diagnòstic de la participació diversa per districtes

Districte de Ciutat Vella

I. Introducció

Aquest diagnòstic s'emmarca dins de la Mesura de govern de participació diversa que impulsa la Regidoria de Participació. Com a punt de partida s'entén que la participació diversa és la contribució activa de persones o col·lectius de diferents orígens o contextos culturals en els diferents espais, processos i àmbits de participació, tant formals com no formals. Es pot trobar en els àmbits ciutadà, polític, associatiu, cultural, laboral, educatiu, sindical o veïnal, entre altres.

En aquest diagnòstic hi han participat diferents actors: personal tècnic de l'Ajuntament i persones de col·lectius diversos, la qual cosa dona una riquesa discursiva a l'estudi. S'ha observat que les veus, propostes i anàlisis de les diferents perspectives es creuen o convergeixen, la qual cosa permet rescatar idees transversals i generals que sorgeixen de les experiències professionals i associatives de les persones participants.

L'objectiu general d'aquest diagnòstic és elaborar un estat de la situació de la participació de les persones diverses en els espais i processos de participació institucional dels districtes de la ciutat de Barcelona.

Quant als objectius específics, es busca:

- a) Conèixer i reconèixer les formes de participació no formals d'aquesta diversitat, i en quina mesura és possible establir un vincle entre aquesta diversitat i els espais de participació més institucionals.
- b) Identificar els interessos, necessitats, obstacles i dificultats en relació amb la participació de col·lectius diversos als diferents districtes.
- c) Identificar els tipus de relació que tenen els col·lectius i entitats diverses amb els espais de participació institucional en els diferents districtes.
- d) Fer propostes de millora dels espais de participació institucional per apropar aquesta diversitat.

A continuació presentem les principals troballes al districte de Ciutat Vella, recollits a partir de les veus de les persones participants; per això es tracta d'una aproximació diagnòstica i no d'un informe exhaustiu.

Les troballes es presenten en quatre apartats: el primer, amb les reflexions recollides; el segon apartat reflecteix els espais d'especial interès i les bones pràctiques; en tercer lloc presentem les propostes de millora, i finalment, la relació d'entitats relacionades amb la diversitat cultural al districte.

II. Principals troballes i reflexions del diagnòstic

En el diagnòstic hi han participat diferents actors: cinc persones tècniques del districte i vuit persones d'origen divers (quatre de les quals, professionals) i hem sintetitzant les veus de les persones participants. En un primer moment vam decidir centrar-nos en Ciutat Vella, però a causa de la gran quantitat d'actuacions que es duen a terme en el Raval, posteriorment també vam comptar amb algunes veus d'aquest emblemàtic barri. Al Raval, diferents espais, òrgans i programes de participació evidencien la inquietud explícita per enfortir la inclusió de col·lectius diversos, a causa del gran percentatge de població diversa del territori (superior a un 50%). Així mateix s'han dut a terme diverses investigacions i propostes interculturals, la qual cosa ha generat un cert desgast per participar en nous estudis, per això la nostra mirada és qualitativa, i espera aportar alguns aspectes que no s'han rellevat anteriorment en l'àmbit intercultural.

A continuació presentem les principals troballes al districte:

A. Reflexions sobre la participació i els seus espais:

1) Aprofundir en el concepte de participació. Hi ha una inquietud sobre el que s'entén per *participació* a escala institucional. Segons l'opinió d'algunes de les persones entrevistades, la participació és un concepte ampli, que no s'hauria de limitar a l'esfera de l'institucional; per exemple en l'àmbit econòmic es gestionen pràctiques de subsistència en les quals conflueixen comunitats migrants; en l'àmbit nivell comunitari hi ha organitzacions de base amb diferents enfocaments: infantesa, gènere, religió, etcètera, on la població migrada exerceix la seva participació de manera efectiva. Un altre exemple és la densa xarxa de relacions que teixeix la comunitat musulmana entorn del Ramadà o la festa del be; en

ambdós casos s'utilitzen els espais públics i la participació és massiva. No obstant això, quan es parla de participació, assenyala una de les entrevistades, es pensa en espais promoguts per institucions autòctones que invisibilitzen altres maneres associatives d'agrupar-se.

- 2) **Reformular les formes de participació.** Al barri del Raval hi ha interès per treballar la participació a escala sectorial, la qual cosa ha significat reformular la participació des de múltiples formes.
- 3) **Falta d'espais públics de trobada.** És important tenir espais i condicions on els/les veïns/es es puguin reunir, conèixer i intercanviar experiències des de la quotidianitat.
- 4) **Reconèixer la diversitat als barris.** Amb l'objectiu d'instal·lar conceptes com el de convivència, més enllà del concepte d'integració, la qual cosa afavoreix la visibilització i la distinció dels processos col·lectius i la diversitat que comporta. Es produeixen trobades de la població diversa a les festes del barri, per exemple en el cas que esmenten de la comunitat dominicana i el sindicat Sindillar a Ciutat Vella.

B. Esgotament del model associatiu tradicional:

- 1) **Debilitat en la detecció d'interessos i necessitats.** Si bé algunes de les persones tècniques valoren la participació de col·lectius diversos, el repte és augmentar la participació en els espais institucionals i no només comunicar i informar; és necessari treballar temes, significar-los i abordar aquestes diversitats: de gènere, afectivosexuals, funcionals, d'edat (cicle de vida) i d'origen de procedència. Consideren que els consells de barri són una oportunitat per a això.
- 2) **Desconfiança en el poder polític.** Principalment per part d'una banda de la comunitat marroquina, tal com ho assenyala una altra de les entrevistades de Ciutat Vella, la qual cosa dificulta la seva participació, ja que "tot el que vingui de la institució es posa sota sospita". A això, s'afegeix que aquesta comunitat sent desconfiança de la població del seu entorn pel racisme imperant en el teixit social.

També es mostren opinions en aquest sentit cap a les persones que tenen una situació administrativa “sense papers” o d’irregularitat sobrevinguda, a les quals els manquen drets i per tant veuen impossibilitada la seva participació formal.

- 3) **Ampliar el concepte de participació** en l’àmbit social, cultural, econòmic i polític. Aquest exercici permetrà visibilitzar pràctiques més enllà de les lògiques formals relacionades a aquest concepte/realitat.

C. Aspectes que cal tenir en compte respecte de la participació de les persones d’altres orígens i contextos culturals

- 1) **Hi ha molta diversitat i poca participació.** Als barris del Raval i Ciutat Vella hi ha bastanta població diversa, amb predomini de la comunitat asiàtica (Pakistan, Bangladesh, Índia), nord-africana (especialment magribina) i —malgrat els anys que fa que viuen a la ciutat— no perden els llaços amb les seves identitats nacionals. És notòria la presència de població de Llatinoamèrica (l’Argentina, Colòmbia, Brasil, Mèxic, Bolívia, l’Equador i la República Dominicana). La comunitat i dominicana ja té segones i terceres generacions, ja que va ser una de les primeres d’arribar a la ciutat. Al contrari, la població armènia, encara que és present, es troba bastant invisibilitzada. Segons l’opinió d’algunes de les persones entrevistades hi ha un dèficit de participació d’aquests col·lectius en les instàncies institucionals, per això reflexionen sobre com en els espais no formals de participació es van generant grups de pertinença. D’altra banda, hi ha situacions externes que dificulten la participació; per exemple, un dels objectius principals de les dones llatines és treballar per ajudar les seves famílies, la qual cosa dificulta les possibilitats de pertinença i participació en espais institucionals o informals per la falta de disponibilitat que els suposa aquest objectiu.

- 2) **La vida quotidiana dificulta els processos de participació.** La precarietat econòmica, els problemes de regulació administrativa i situacions derivades són circumstàncies que dificulten la integració, la participació i la pertinença en la vida dels barris del districte. En aquest sentit, una de les entrevistades al barri del Raval

es pregunta fins a quin punt és possible participar si les necessitats bàsiques no estan cobertes; si les energies bàsiques estan enfocades a sobreviure.

- 3) El racisme.** És un tema transversal i que preocupa les persones entrevistades. El racisme es manifesta de manera subtil (i estructural) cap a determinats col·lectius i s'expressa mitjançant prejudicis difícils d'erradicar. Per exemple, una de les persones entrevistades de Ciutat Vella ens relata que la comunitat algeriana va ser una de les primeres d'arribar al barri i des del primer moment se la va relacionar amb delinqüència i tràfic de drogues, opinions que encara costa canviar, ja que els estereotips i estigmes estan instal·lats. En una situació semblant es troba la població marroquina. La situació administrativa ("sense papers") genera una gran tensió també en la comunitat migrant, ja que es limiten els seus drets i es dificulta la seva vida als barris, la qual cosa molt complexa la seva participació ("sempre hi ha la por dels CIE").
- 4) Considerar l'especificitat de demandes de les dones migrades i de col·lectius diversos.** Hi ha col·lectius de dones o feministes al districte que no aborden les problemàtiques de les dones pertanyents a aquestes poblacions diverses, la qual cosa fa que moltes no tinguin interès a apropar-se a aquests espais, per considerar que no són convocades.
- 5) Garantir un tracte igualitari a les activitats religioses.** Es planteja la necessitat d'oferir accés a les comunitats religioses presents als barris del districte, la qual cosa afavorirà la participació de col·lectius no constituïts i que, des de la perspectiva ciutadana, permetrà democratitzar la participació, i reconeixement de la diversitat, representació i legitimitat del redisseny dels espais públics. Així mateix, cal aprofundir en la pertinença i apropiació dels espais i equipaments, com a mesura per trencar la mirada utilitarista i funcional; és a dir, que els veïns i veïnes, en sentir la pertinença, valorin i cuidin els recursos de què disposa la comunitat.
- 6) Gentrificació.** Aquest és un tema central al districte, ja que l'augment de preu dels lloguers i la política pública entorn del turisme ha afectat molts veïns/es, i ha provocat l'èxode a altres districtes o fins i tot fora de la ciutat. Els col·lectius

culturalment diversos són uns dels més afectats per aquesta situació, ja que sovint habiten en condicions d'amuntegament i precarietat.

D. Comunicació, recursos i aspectes relacionals sobre diversitat cultural

- 1) **Limitació lingüística.** En els espais de participació formal, una de les limitacions és la llengua: es parla en català molt ràpid, i això en dificulta la comprensió. Per a un entrevistat del Raval, la situació de les dones, especialment de col·lectius no castellanoparlants, és encara més complex, ja que tendeixen a viure en petits guetos i no aprenen l'idioma, per això és més complex abordar temàtiques de gènere de manera profunda. El desconeixement de l'idioma limita la participació; tot i que les dones poden fer-ho amb les persones de la seva comunitat d'origen (per exemple musulmana, ja sigui pakistanès, marroquí, bangladeshiana o filipina) la participació en altres espais està limitada.
- 2) **Millorar i optimitzar els canals de comunicació.** Es valora molt positivament la presència de persones mediadores culturals.
- 3) **Gestió del temps.** Considerar i posar en el centre la vida implica oferir horaris flexibles, que s'adeqüin a una conciliació amb la feina de cures.

E. Infantesa/juventut i diversitat cultural

- 1) **Abandonament de menors migrants no acompanyats.** És una situació greu que afecta diversos barris del districte; són menors que viuen en situació de carrer a causa de l'abandonament social, familiar i institucional, la qual cosa els situa en una extrema vulnerabilitat.
- 2) **Segregació en l'àmbit educatiu i de lleure.** Hi ha algunes activitats de lleure en què la participació de col·lectius diversos és mínima.

F. Sobre el treball tècnic i les administracions

- 1) **Diversificar les persones interlocutores en les comunitats/col·lectius a través de mediadors culturals.** Hi ha casos en què la participació passa per un membre

d'una associació, però la informació no arriba a la totalitat de la comunitat, per això és necessari augmentar la presència de persones mediadores, se'ls considera una oportunitat per generar traducció cultural i llegibilitat de la informació, la qual cosa a mitjà termini permetrà augmentar la inclusió en els processos participatius.

- 2) **Valoració positiva la figura de mediadors culturals.** Aquestes persones poden convertir-se en les veus dels col·lectius diversos en els espais de participació institucional.

III. Propostes i bones pràctiques

- 1) **Reflexionar entorn de l'accés** dels espais i equipaments públics són considerats com a exercici democratitzador de la ciutadania.
- 2) **Reconèixer la importància dels espais de culte religiós en la vida comunitària dels barris del districte**, ja que són part de les dinàmiques socials i és necessari reconèixer-los per generar la participació d'aquestes comunitats.
- 3) **Visibilitzar els espais no formals de participació**, on col·lectius i població culturalment diversa conflueix i estableix formes organitzatives per resoldre els seus problemes i necessitats. En aquest sentit, seria una proposta interessant incloure a les agendes informatives del districte o dels barris les activitats que desenvolupen.
- 4) **Afavorir les trobades en els espais públics** per generar la convivència comunitària a fi de potenciar l'apropiació i responsabilitat social dels espais.
- 5) **Treballar en microxarxes des de la perspectiva comunitària.**
- 6) **Convocar la gent a participar amb dret a decidir**, atès que si no hi ha poder decisió, la participació tendeix a disminuir.

- 7) **Obrir les escoles com a espais educatius**, de convivència i trobada, en què s'integrin professionals vinculats a l'àmbit intercultural.
- 8) **Millorar les condicions dels treballadors/es** de l'àrea intercultural (persones mediadores, dinamitzadores, etc.) ja que en molts casos treballen amb contractes parcials a mitja jornada i sense saber si tindran continuïtat. Les necessitats i els desafiaments requereixen que la seva feina es desenvolupi amb una planificació a mitjà-llarg termini, a temps complet, per la qual cosa la demanda és augmentar la jornada i millorar les condicions laborals.
- 9) **Buscar punts de trobada i acord respecte a la realitat social respectant la posició, lectures i anàlisi** que en fan els col·lectius diversos; és a dir, no intentar colonitzar el seu pensament.

IV. Espais de participació amb presència de persones de col·lectius diversos

Hi ha diferents espais en els quals participen els col·lectius diversos. A continuació es presenten ONG, associacions, sindicats i espais autònoms de participació que van ser trobats en indagar al territori, amb les quals vam contactar o van ser esmentades per les persones entrevistades. La primera correspon a una ONG; les següents són associacions, i finalment hi ha un sindicat i grups autònoms.

a) Associació Casal dels Infants

És una ONG que realitza acompanyament a nens/es i joves mitjançant un procés educatiu, construint espais de confiança on troben el suport que necessiten per poder aprofitar al màxim les seves oportunitats educatives i de desenvolupament personal.

D'entre els projectes que desenvolupen al barri del Raval i que tenen relació directa amb la comunitat, en destaquen els següents: Seu el Raval i Casal Obert Infantil; Casal Obert Adolescent; Casal Jove; Centre de Formació i Inserció.

<https://www.casaldelsinfants.org>

b) Associació Intercultural Diàlegs de Dona

És un espai d'acollida i socialització per a les dones immigrants que promou l'acollida de dones que provenen de països no comunitaris, facilita el coneixement de la societat de destinació amb l'objectiu de guanyar autonomia i seguretat personal, i promou el diàleg des de la perspectiva de gènere per fomentar la interculturalitat i el coneixement de l'altra.

D'entre les activitats que duen a terme destaquen les següents: cursos d'idiomes (català, castellà, anglès i alfabetització), taller de coneixement de la societat d'acollida (informen sobre el funcionament del sistema educatiu, convivència ciutadana i veïnal, sobre el sistema sanitari; etcètera), sortides lúdiques pel barri (es realitzen cada dos mesos i la destinació és a algun punt d'interès en la ciutat).

<http://dialegsdona.org/about/>

c) Associació cultural Los Ríos de Neyba

Associació de persones provinents de la República Dominicana que té el seu centre en a Ciutat Vella. El seu objectiu és tenir una xarxa de suport mutu de les persones que hi participen, i a més contribuir al desenvolupament de la seva localitat d'origen. Organitzen diverses activitats culturals i participen en les festes del barri. No disposa de pàgina web

d) Inca Catalunya

Associació independent de professionals del món de les arts. Desenvolupa treball en xarxa local i internacional, mitjançant projectes educatius de formació, de cooperació al desenvolupament i de mobilitat internacional; coordina programes de servei de voluntariat europeu, entre altres apostes. . És principalment d'àmbit ciutat.

<http://inca-cat.org/asociacion/>

e) Associació d'Immigrants Equatorians a Catalunya per a la Solidaritat i la Cooperació.

Impulsa, coordina, dona suport i defensa totes aquelles iniciatives destinades a salvaguardar i reivindicar els drets dels i les immigrants. Així mateix, busca

aconseguir més integració en la societat catalana, sense perdre els llaços identitaris amb l'Equador. És principalment d'àmbit ciutat.

Entre les seves accions més destacades es troben: servei d'assessoria i atenció personalitzada a l'immigrant i el grup de dansa Llactacaru.

<http://www.llacta.org/organiz/llactacaru/>

f) ACESOP: Associació Cultural Educativa i Social Operativa de Dones Pakistaneses

Té com a finalitat la integració de les dones del Pakistan en el teixit social i econòmic català, oferint el bagatge cultural que permeti promoure l'acostament entre col·lectius.

Entre les activitats que realitzen destaquen l'anivellament lingüístic, l'assessorament jurídic, laboral, serveis de mediació escolar, veïnal, personal i sanitari. Busca ser part de la comunitat mitjançant la participació en les festes majors, Sant Jordi, carnivals, mostres gastronòmiques, festa interreligiosa del Raval, etcètera. <http://www.acesop.cat>

g) Associació Cultural d'Afgans i Catalans

Agrupació de persones que decideixen unir-se de manera voluntària, lliure i solidària per desenvolupar activitats de coneixement i integració.

Entre les activitats i accions que duen a terme, destaquen: establir relacions i intercanvi culturals amb la societat catalana i espanyola; preservar i difondre la cultura afganesa; esforçar-se per disminuir i erradicar les diferències culturals, religioses, racials i de discriminació de la dona; propiciar l'acostament de les noves generacions a la seva cultura i a la seva llengua materna; prestar ajuda als estudiants afganesos; crear espais d'accés obert i lliure, connexió wifi, biblioteca, ordinadors amb sistemes operatius Linux (internet, ofimàtica, multimèdia, programació, jocs); classes de persa (parsí), pašto, català, castellà, amb professors nadius. És principalment d'àmbit ciutat.

http://afgancat.com/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=118

h) Associació Amical d'Immigrants Marroquins a Catalunya

La seva fundació ha estat una resposta directa a les peticions dels immigrants marroquins a Catalunya que desitgen tenir un ambient adequat de treball, i crear un organisme capaç de promoure i desenvolupar activitats culturals.

Entre les activitats que realitzen destaquen: classes d'idiomes: àrab per a nens/es; català, castellà, anglès i francès per a adults; servei d'assessorament jurídic; activitats esportives i lúdiques.

<http://www.amicalmarroqui.cat>

i) Associació de Dones Marroquines a Catalunya

L'associació busca crear un espai d'autoformació per a mares marroquines per promoure l'alfabetització d'aquest col·lectiu a través de cursos de cuina autòctona i lectura de llibres. Un espai formatiu i de trobada.

D'entre les activitats que duen a terme en destaquen: cursos d'alfabetització en castellà, català i àrab; alfabetització digital; cuina autòctona; aclarir tabús sobre la dona a l'islam, dona àrab, la vestimenta, etcètera. Així mateix, dona a conèixer la cultura marroquina amb xerrades i tallers (costums, tradicions, festes, gastronomia...); organitzar activitats relacionades amb l'adquisició d'autonomia personal a les dones marroquines. Promou la visualització de les dones marroquines a la societat mitjançant participació en actes públics (festa major, Sant Jordi...) <https://donesmarroquines.wordpress.com>

j) Associació Casal Colombià (ASOCASOL)

L'associació serveix d'enllaç que facilita processos de sociabilització, integració, interculturalitat i transversalitat dels ciutadans/es colombians/es i catalans/es, prestant un servei integral mitjançant l'execució de projectes, plans, i programes que beneficiïn el desenvolupament social de les persones i promoguin les relacions entre els dos col·lectius.

D'entre les activitats que duen a terme destaquen les següents: assessoria psicològica, programes culturals, tallers d'integració a la cultura catalana, promoció de valors culturals i socials de Colòmbia, assessoria legal i tràmits, assessoria per a la presentació de projectes. . És principalment d'àmbit ciutat.

<http://www.redescolombia.org/ejes/plancomunidad/asociaciones/garciareyesp-91/>

k) Sindillar: sindicat de treballadores de la llar i de les cures.

Sindillar/Sindihogar és el primer sindicat independent de dones treballadores de la casa i les cures a l'Estat espanyol. Des del seu naixement al novembre del 2011, treballa amb la Bonne(maison) el seu projecte integral, l'objectiu del qual és desenvolupar l'autonomia i l'apoderament de les treballadores de cases particulars a través d'activitats dissenyades i executades per les mateixes afiliades, com per exemple les jornades "Migròctones". Entre altres activitats, promou la Campanya per la Ratificació del Conveni 189 de l'OIT a favor de les treballadores de la llar a Catalunya realitzada per la Taula de defensa dels drets de les treballadores de la llar, la neteja i les cures¹¹.

Entre les activitats que realitzen hi ha tallers de sensibilització; creixement personal; cuina internacional; ArteTerapia. Entre els seus projectes destaca el de "Migròctones", que fusiona l'art, el joc i reflexions col·lectives entorn de la realitat a què s'enfronten les dones migrades. <http://labonne.org/sindihogar/>

l) Espai de l'Immigrant.

És un grup de persones independents que, davant de la situació generada pels canvis ocorreguts en les lleis d'assistència socio sanitària, s'han organitzat per donar un espai d'acollida i acompanyament a aquelles persones que es troben excloses per la seva situació legal, econòmica o administrativa. <https://espaciodelinmigrante.wordpress.com/>

m) Contrabanda FM

És una ràdio lliure no comercial, assembleària i autogestionada, que emet en les ones de Barcelona des del gener del 1991. Ubicada a Ciutat Vella, té una programació molt variada i diversos programes sobre migració, així com persones de diferents orígens culturals associades al col·lectiu. El manteniment de la ràdio depèn de les quotes que paguen les sòcies i socis, sense subvencions —ni públiques ni privades— ni publicitat. Les persones associades participen en la presa de decisions i treballen voluntàriament per tirar endavant aquest projecte.

¹¹ Participen en aquesta Taula: Sindillar, Las Libélulas i Mujeres Pa'lante

Actualment hi ha programes en català, castellà, alemany, anglès, portuguès i italià (hi ha hagut en altres llengües anteriorment) www.contrabanda.org

n) Fem Plaça

És un grup de persones que duen a terme accions per recuperar l'espai públic del centre de Barcelona, com a resposta a la mercantilització de la ciutat. Recullen signatures, fan espectacles i intervencions en els carrers. www.femplaca.org

Diagnòstic de la participació diversa per districtes

Districte de L'Eixample

I. Introducció

Aquest diagnòstic s'emmarca dins de la Mesura de govern de participació diversa que impulsa la Regidoria de Participació. Com a punt de partida s'entén que la participació diversa és la contribució activa de persones o col·lectius de diferents orígens o contextos culturals en els diferents espais, processos i àmbits de participació, tant formals com no formals. Es pot trobar en els àmbits ciutadà, polític, associatiu, cultural, laboral, educatiu, sindical o veïnal, entre altres.

En aquest diagnòstic hi han participat diferents actors: personal tècnic de l'Ajuntament i persones de col·lectius diversos, la qual cosa dona una riquesa discursiva a l'estudi. S'ha observat que les veus, propostes i anàlisis de les diferents perspectives es creuen o convergeixen, la qual cosa permet rescatar idees transversals i generals que sorgeixen de les experiències professionals i associatives de les persones participants.

L'objectiu general d'aquest diagnòstic és elaborar un estat de la situació de la participació de les persones diverses en els espais i processos de participació institucional dels districtes de la ciutat de Barcelona.

Quant als objectius específics, es busca:

- a) Conèixer i reconèixer les formes de participació no formals d'aquesta diversitat, i en quina mesura és possible establir un vincle entre aquesta diversitat i els espais de participació més institucionals.
- b) Identificar els interessos, necessitats, obstacles i dificultats en relació amb la participació de col·lectius diversos als diferents districtes.
- c) Identificar els tipus de relació que tenen els col·lectius i entitats diverses amb els espais de participació institucional en els diferents districtes.
- d) Fer propostes de millora dels espais de participació institucional per apropar aquesta diversitat.

A continuació presentem les principals troballes al districte presentades en quatre apartats: el primer, amb les reflexions recollides; el segon apartat reflecteix els espais d'especial interès i les bones pràctiques; en tercer lloc presentem les propostes de

millora, i finalment, la relació d'entitats relacionades amb la diversitat cultural al districte.

II. Principals troballes i reflexions del diagnòstic

En el diagnòstic hi han participat diferents actors: cinc persones tècniques del districte i quatre persones d'origen divers (tres d'elles professionals); la qual cosa dota aquest estudi d'una riquesa discursiva.

A continuació presentem les principals troballes al districte de l'Eixample. Cal assenyalar que en aquest districte i en diferents espais, òrgans i programes de participació s'evidencia la inquietud per enfortir la inclusió de col·lectius diversos. En paral·lel a aquest estudi, s'està elaborant un estudi —encarregat a la consultora social Spora— sobre treball amb població diversa. Pel que fa als barris, ens centrem en Fort Pienc, la Sagrada Família i Sant Antoni.

A. Reflexions sobre la participació i els seus espais

- 1) Falten espais de trobada per a les entitats i el veïnat del barri.** La falta d'equipaments i espais de trobada limiten la comunicació entre veïns/es, especialment entre els i les joves dels barris del districte. Així mateix, s'evidencia una falta de comunicació entre entitats, falta de suport i suport entre dones amb problemes similars: maternitat, cures. Cal crear i enfortir espais de confiança i seguretat de manera transversal per a la població diversa i autòctona.
- 2) La participació en general és baixa, no només dels col·lectius diversos.** Aquest enunciat —expressat per diverses persones participants— expressa que en l'àmbit general la població no s'involucra en els processos participatius. Aquesta situació pot ser més evident en col·lectius diversos, ja que els discursos institucionals entorn de la interculturalitat i als processos d'integració busquen que aquests s'integrin i siguin actors audibles a escala social. En l'àmbit de districte no es troben en consells de participació formals (de barri, de districte); en molts casos hi participen mitjançant col·laboració indirecta, per exemple a la festa major.

- 3) En general, la participació en la vida social i cultural és limitada.** Un dels espais de trobada que té el districte és l'oficina de reagrupament familiar, que dona informació no només els serveis de l'Ajuntament i les dinàmiques socioculturals dels barris, sinó també és un espai d'acollida en la qual es considera la diversitat cultural. Una veu tècnica al districte indica que és necessari considerar el perfil de les famílies que arriben a aquest espai a causa de la diversitat que representen; així, per exemple, el perfil de persones procedents del Pakistan, el Nepal, Bangladesh i l'Índia es caracteritza per ser una migració inicialment masculina. Al contrari, en el cas de les Filipines són principalment dones i estan més vinculades a treball domèstic i de cures, igual que les dones bolivianes. La comunitat xinesa és un cas particular, ja que generalment tant pares com mares arriben primer i després reagrupen el seu fill/a una vegada assolida certa estabilitat econòmica. A més, la població filipina o llatinoamericana té un fort vincle amb l'església, i la població nepalesa s'ha organitzat i ha creat una organització, que a través dels contactes amb tècnics que treballen en intervenció amb famílies, ha pogut establir contacte perquè a poc a poc s'incorporin a les discussions i demandes dels barris.
- 4) Dur a terme una aproximació més important cap a les comunitats i col·lectius diversos** per augmentar la confiança institucional i promoure dinàmiques més inclusives en la vida de barri. És important que l'administració demostrí el seu interès per aquests col·lectius mitjançant activitats que incloguin les contribucions que aquests poden fer cap a la comunitat. Així mateix, és crucial definir una línia de treball intercultural al districte, ja que és feble segons les persones participants. Es recomana tenir un protocol d'acollida en els processos participatius perquè la gent se senti acollida i es conegui. Un bon exemple es dona en el pla comunitari de la Sagrada Família.
- 5) Prejudicis cap a la comunitat diversa.** La comunitat xinesa és molt present i activa al districte. Per això, cal que la mateixa comunitat xinesa i el teixit associatiu comencin un procés de diàleg intercultural, que tingui com a punt de partida el reconeixement de la diferència cultural i la seva riquesa.

- 6) **Potenciar el treball comunitari** en espais pròxims de barri on es convidi a una participació real, aposta pel “gota a gota” Generar espais de trobada i intercanvi de coneixements, on s'estableixin vincles.

- 7) **Presència culturalment diversa a les AMPA/AFA.** Una de les inquietuds i necessitats més expressades en el diagnòstic fa referència als col·lectius diversos en l'àmbit educatiu. Per l'alta presència de comunitats marroquines, llatinoamericanes, xineses, pakistaneses, gitanes, entre d'altres, calen més eines per treballar la diversitat cultural en aquests espais, i així avançar en el reconeixement de la seva riquesa cultural i afavorir l'intercanvi intercultural dins de les escoles. Hi ha experiències positives, com per exemple la celebració de l'any nou xinès, però s'espera que tingui un caràcter més variat, continu i en relació amb més comunitats.

B. Esgotament del model associatiu tradicional

- 1) **Hi ha una mirada eurocèntrica:** A l'hora de valorar les necessitats de les persones locals i migrades, es pressuposa que les necessitats són iguals i s'ha de considerar que determinades necessitats no necessàriament són les mateixes per a les quals arriben a viure a la ciutat.

C. Aspectes que cal tenir en compte respecte de la participació de les persones d'altres orígens i contextos culturals

- 1) **Problemes transversals.** Per participar políticament és fonamental tenir dret a vot, però a causa de les regulacions vigents, la major part de la població d'origen divers no té aquest dret (excepte els qui hagin pogut obtenir la nacionalitat). La regulació administrativa (el fet de tenir o no papers per residir legalment) i el de dret al treball són demandes molt esteses, ja que hi ha un alt percentatge de població a l'atur; d'altra banda el coneixement d'idiomes (castellà/català); apareixen com a elements sobre els quals se sustenten o generen estigmatització, prejudicis i racisme en la població del seu entorn.

- 2) La falta de visibilitat d'(alguns) col·lectius diversos.** Al districte hi ha una elevada presència de les comunitats procedents de la Xina, l'Àsia Meridional, el Marroc, l'Amèrica Llatina i l'Àfrica Subsahariana; la diversitat és molt àmplia. No obstant això, hi ha una falta de visibilitat d'aquests col·lectius en el teixit associatiu, la qual cosa complica el fet de tenir una visió sobre les seves necessitats i restringeix la seva inclusió i la contribució social, política, econòmica i cultural que els col·lectius diversos puguin fer a la comunitat local. La invisibilitat en l'àmbit institucional i social anul·la les diferents pràctiques i accions de participació que aquests col·lectius tenen dins de les seves comunitats. Un exemple d'això l'assenyala una medidora del districte que treballa amb la comunitat xinesa, que discrepa de la idea general que aquesta comunitat no participa, ja que des de la seva experiència argumenta que als barris on s'estenen ponts per a la participació es percep que hi ha un desig de participació i un desig de comunicació. Així mateix, és fonamental conèixer i respectar els codis culturals de cada comunitat o col·lectiu divers, com també les diferències que representen, ja que això facilitarà reconèixer, acceptar i entendre l'"altre/a"; alhora que permetrà comprendre, d'una banda, les diferents formes d'organització, participació o la lectura i intervenció en els espais socials; i de l'altra, les demandes i necessitats des de les veus de les persones involucrades.
- 3) La falta de feina remunerada (una de les grans necessitats és l'ocupació laboral).** La població en general està preocupada per l'estat de benestar, i això es manifesta de diferents maneres. En els col·lectius diversos, el tema laboral és una de les grans necessitats i preocupacions. En aquest sentit, la inquietud és poder garantir les necessitats bàsiques, ja que alguns col·lectius i comunitats no les tenen garantides a causa de les limitacions o falta d'oportunitats laborals, la qual cosa repercuteix en la participació i la cohesió social. Per tant, en existir una falta de garanties socials, de benestar i accés al mercat laboral, s'observa un deteriorament en el teixit social i un augment de problemes associats, com ara absentisme o abandonament escolar, economia submergida, exclusió i precarietat.

- 4) **La gentrificació i els problemes d'habitatge.** Els col·lectius d'origen cultural divers es veuen particularment afectats per una dificultat creixent d'accés a l'habitatge, ja que la gentrificació d'alguns barris del districte ha portat, d'una banda, a un augment considerable dels lloguers, i de l'altra, a un augment de la discriminació cap a determinades comunitats a l'hora de buscar lloguer per la zona, és a dir, els propietaris o les immobiliàries no lloguen algunes comunitats de població migrant i/o del poble gitano. Aquesta situació s'ha agreujat en l'últim temps a causa de l'escassetat d'oferta d'habitatge, i fins i tot provoca desplaçament de famílies que han habitat molt de temps en un barri determinat.

- 5) **Falta de traducció cultural;** per esmenar-lo cal augmentar la presència de personal tècnic que faci mediació intercultural, tingui més relació amb les associacions, col·lectius i comunitats i construir espais de diàlegs connectats i treballar en xarxa. S'hi afegeix incorporar persones interlocutores en els espais públics, institucionals i socials de participació per millorar els canals de participació, i a partir d'allà proposar temes d'interès (útils) perquè la comunitat comenci a participar. Apoderar la comunitat convidant-la i recollir les seves opinions amb temes comuns de la comunitat en general.

D. Comunicació, recursos i aspectes relacionals sobre diversitat cultural

- 1) **Que els col·lectius diversos siguin els qui plantegin les seves inquietuds i problemàtiques per resoldre** en els espais institucionals de participació, considerar les seves idees, opinions i que puguin comptar amb finançament per desenvolupar les seves propostes. Així mateix, és fonamental que en l'àmbit polític se'ls consideri com a persones subjectes polítiques audibles dins dels processos més amplis de discussió.

- 2) **La barrera lingüística amb alguns col·lectius diversos** és un eix que cal treballar; enfortir els vincles idiomàtics i culturals és fonamental per potenciar els intercanvis socials, de barri i comunitaris. Fomentar més l'ús del català en les famílies com a mitjà d'interlocució i eina d'integració i participació. De mateixa manera, donar suport a l'estudi de les llengües maternes com a mostra de

reconeixement de la riquesa cultural. Això ja passa, per exemple, amb l'escola de llengua xinesa a Arc de Triomf.

- 3) **Diversificar les estratègies de difusió** i que es vagin adequant a les activitats que es duen a terme als barris.

E. Infantesa/joventut i diversitat cultural

- 1) **Visibilitzar l'aportació que els i les joves migrants realitzen als barris**; per exemple, la cooperació i solidaritat en activitats de recollida d'aliments; o el que s'està fent a Sant Antoni amb les sessions de conversa entre gent gran i joves de la comunitat xinesa que busquen generar transferència de coneixements i experiències entre diferents generacions.

F. Sobre el treball tècnic i les administracions

- 1) **Desenvolupar protocols d'acció intercultural** i intervenir en casos de problemes entre col·lectius diversos i la població local.
- 2) **Augmentar la formació de personal tècnic i professionals en interculturalitat** al voltant de temes relacionats amb migració; interseccionalitat, gènere i racisme. També fer incidència en tot allò relacionat amb les campanyes antirumors i la diversitat religiosa. Fer la traducció dels documents institucionals, no només en termes lingüístics, sinó explicar el context amb paraules simples, i facilitar que la informació arribi a tothom.
- 3) **Desplegar un protocol d'avaluació** dels processos de participació de les persones d'origen divers i veure si s'han complert les seves expectatives. És important veure l'impacte de la participació, que les persones vegin que les seves opinions són recollides, que hi hagi retroalimentació. Algunes persones plantegen que se'ls demana la seva opinió, però després no té cap conseqüència a la pràctica.

- 4) **Més flexibilitat i disposició per part de les persones tècniques**, i això a causa que existeixen comunitats (com la xinesa) que tenen pràctiques associatives diferents o estableixen llaços de confiança en la mesura que la intervenció/presència té lloc fora d'horaris laborals, per exemple, assistir a aniversaris els caps de setmana, acompanyament d'urgència a serveis sanitaris, etcètera. Aquestes accions permeten obrir processos de reconeixement, pertinença o participació a escala de barri o comunitària. Anar on hi ha les col·lectivitats que menys participen (l'Índia, el Pakistan, Bangladesh); preguntar i interessar-se per les seves necessitats.
- 5) **Sensibilitzar el personal tècnic i professionals en interculturalitat**. Utilitzar metodologies flexibles, fomentar una atenció respectuosa, personal, cara a cara.
- 6) **Comptar amb més referents d'origen divers en les institucions** per mostrar models positius i aproximar realitats, trencant amb la lògica “vostès, persones diverses, són atesos; nosaltres, europeus, donem serveis”.

III. Propostes de millora i bones pràctiques

- 1) **Recopilar bones pràctiques** per generar metodologies d'acostament cap a col·lectius que es troben fora dels circuits de treball cultural; per exemple els comerciants del Pakistan o del Marroc. Si bé el projecte “Recuperem el comerç del barri” es planteja involucrar veïns/es de diversos orígens, encara és necessari millorar les pràctiques per incloure els qui estan fora de la intervenció social en aquesta àrea.
- 2) **Recollir i donar a conèixer bones pràctiques de treball intercultural al districte**; cal destacar com una bona pràctica al districte la feina de la xarxa de comerç de l'Eixample en el XEIX i el Pla comunitari de Sagrada Família. Es treballa preparant els espais per acollir persones de col·lectius culturalment diversos, es cuiden els aspectes d'interacció i benestar emocional (fer presentacions que permeten conèixer-se, saber quines activitats es duen a terme,

etcètera). Hi ha una xarxa d'entitats i es treballa amb perspectiva intercultural, per exemple a “Fem un cafè”.

- 3) **Apoderar la comunitat** convidant-la i recollir les seves opinions amb temes comuns i d'interès específics. Un exemple és la demanda de l'ús d'equipaments de la població musulmana per a la pràctica/ensenyament de religió, que hauria de tenir una resposta d'acollida de les administracions.
- 4) **Aprenentatge de llengües maternes** com a mostra de reconeixement, això ja passa amb l'escola de llengua xinesa a Arc de Triomf.
- 5) **Promoció de persones d'orígens diversos**, tal com ho ha estat fent l'Associació de Comerciants del XEIX Fort Pienc, una entitat un terç dels membres de la qual provenen d'orígens diversos, la qual cosa ajuda a generar més inclusió social i cultural.
- 6) **Grup Intercultural Motor GIM**: dones de diferents cultures que es reuneixen per proposar activitats. És un espai de trobada i de desenvolupament de pertinença.
- 7) **Pla Comunitari Sagrada Família**: des de fa dos anys el pla va canviar l'enfocament multicultural per intercultural, la qual cosa permet ampliar les formes de confluència al districte i que fomenta la **Xarxa Intercultural d'entitats**, el qual està molt relacionat amb el canvi que va experimentar el pla comunitari. En aquest espai també es realitza el **taller d'arpillers de dones de diferents cultures**, amb l'objectiu de conèixer i reconèixer la riquesa cultural dels col·lectius diversos, a més de generar espais de pertinença i participació. A més s'organitzen **pica-pica interculturals**, amb l'objectiu de construir espais de participació menys rígids i promoure activitats a l'aire lliure.

IV. Espais de participació amb presència de persones de col·lectius diversos

Hi ha diferents espais en els quals participen els col·lectius diversos. A continuació es presenten associacions i espais autònoms de participació que es van trobar en indagar en el territori, amb els quals vam contactar o que van ser esmentats per les persones entrevistades.

a) Associació de Dones Bolivianes de Catalunya

Acull persones bolivianes, especialment nouvingudes i principalment reagrupades, amb l'objectiu d'enfortir els vincles i promoure la integració sociolaboral. Forma part de FEDEBOL, i a la seva seu ofereix atenció jurídica, psicològica, diferents cursos (com per exemple informàtica, català) i també una borsa de treball.

<https://asocmujeresbolivianasencatalunya.es.tl/>

b) E'Wapiso Ipola

Formada per dones migrades guineanes residents a Barcelona. Sorgeix de la necessitat de denunciar la incoherència política i social que vivim, que d'una banda impedeix que els qui vulguin retornin a Guinea i de l'altra, que fan que en aquest país se'ls consideri ciutadanes de segona categoria. El seu objectiu és cultural i social, difon la cultura africana i la d'altres cultures minoritàries i dona serveis assistencials a dones de minories culturals. Ofereixen seminaris de formació interna i el programa "Berenars amb les dones", d'integració i coneixement de la realitat catalana i tenen una participació activa dins del moviment català antiracista i de solidaritat amb els pobles. http://www.caladona.org/grups/?page_id=25

c) Associació Amics del Nepal

És una organització que duu a terme projectes de cooperació i programes de suport a col·lectius de persones, bàsicament nens, joves i dones, tant directament com en col·laboració amb organitzacions nepaleses; també promou la divulgació de la realitat cultural i social nepalesa a través d'activitats de sensibilització.

<https://www.amicsnepal.org/es/>

- d) Associació Mujeres Pa'lante** és un espai d'acompanyament a dones migrades que brinda informació i suport sobre aspectes jurídics, psicològics, inserció laboral i desenvolupament personal i educatiu. Ofereix cursos de formació sociolaboral, tallers de creixement personal, etcètera. Actualment impulsa la formació d'una cooperativa la seu de la qual és al districte www.mujierespalante.org
- e) ACATHI** és una associació formada per persones d'orígens diferents, migrades, refugiades, LGBTQI. Tenen en marxa diferents projectes (biblioteca, ràdio, presons, internacional, etcètera) i ofereixen acompanyament i assessoria a persones LGBTQI en els àmbits jurídic, educatiu i d'inserció.
www.acathi.org
- f) XEIX** és la xarxa de comerciants de Fort Pienc en què participen persones de diferents orígens que duen a terme activitats al districte.
- g) Casal Argentí de Barcelona**
És un projecte d'economia social cooperativa i que brinda serveis d'assessorament en l'àmbit del dret, la gestió de les jubilacions i/o documentació a la població argentina resident. Duen a terme també activitats de gestió cultural i intercanvi amb el poble català. No rep subvencions i es gestiona amb quotes de socis i treball voluntari.
<http://www.casalargentino.org>

Diagnòstic de la participació diversa per districtes

Districte de Sants

I. Introducció

Aquest diagnòstic s'emmarca dins de la Mesura de govern de participació diversa que impulsa la Regidoria de Participació. Com a punt de partida s'entén que la participació diversa és la contribució activa de persones o col·lectius de diferents orígens o contextos culturals en els diferents espais, processos i àmbits de participació, tant formals com no formals. Es pot trobar en els àmbits ciutadà, polític, associatiu, cultural, laboral, educatiu, sindical o veïnal, entre altres.

En aquest diagnòstic hi han participat diferents actors: personal tècnic de l'Ajuntament i persones de col·lectius diversos, la qual cosa dona una riquesa discursiva a l'estudi. S'ha observat que les veus, propostes i anàlisis de les diferents perspectives es creuen o convergeixen, la qual cosa permet rescatar idees transversals i generals que sorgeixen de les experiències professionals i associatives de les persones participants.

L'objectiu general d'aquest diagnòstic és elaborar un estat de la situació de la participació de les persones diverses en els espais i processos de participació institucional dels districtes de la ciutat de Barcelona.

Quant als objectius específics, es busca:

- a) Conèixer i reconèixer les formes de participació no formals d'aquesta diversitat, i en quina mesura és possible establir un vincle entre aquesta diversitat i els espais de participació més institucionals.
- b) Identificar els interessos, necessitats, obstacles i dificultats en relació amb la participació de col·lectius diversos als diferents districtes.
- c) Identificar els tipus de relació que tenen els col·lectius i entitats diverses amb els espais de participació institucional en els diferents districtes.
- d) Fer propostes de millora dels espais de participació institucional per apropar aquesta diversitat.

A continuació presentem les principals troballes al districte presentades en quatre apartats: el primer, amb les reflexions recollides i dividides en les sis temàtiques principals, una de temes conceptuals, una altra sobre el model associatiu i la desafecció, un tercer amb les especificats d'aquests col·lectius, un quart apartat respecte a aspectes comunicatius i relacionals, un cinquè sobre gènere i cicles de vida, i el sisè relacionat amb l'administració i la diversitat cultural. el segon apartat reflecteix els espais d'especial interès i les bones pràctiques; en tercer lloc presentem les propostes de millora, i finalment, la relació d'entitats relacionades amb la diversitat cultural al districte.

II. Principals troballes del diagnòstic

En el diagnòstic hi van participar diferents actors: personal tècnic i població de col·lectius diversos; la qual cosa dota els objectius d'aquest estudi d'una riquesa discursiva. D'aquesta manera, propostes i anàlisis es creuen o convergeixen entre aquests actors, la qual cosa ens permet rescatar elements transversals que emergeixen de les seves experiències (professionals i associatives).

A continuació presentem les principals troballes al districte de Sants, centrat en els barris de la Marina i el Poble-sec, sintetitzant les veus de les persones participants en dos eixos: necessitats i propostes. En aquest districte hi ha diferents espais, òrgans i programes de participació que evidencien la inquietud per enfortir la inclusió de col·lectius diversos, i hi ha una llarga tradició al districte del Poble-sec, on actualment es realitza una investigació en l'àmbit intercultural.

Necessitats, interessos i obstacles de persones d'origen i cultures diverses: observacions generals dels/les entrevistats/ades al territori

A. Reflexions sobre la participació i els seus espais

- 1) Necessitat d'incidir i decidir.** Sovint, les associacions es pregunten quines són —o no— les conseqüències de la seva participació en diferents espais. Un exemple d'això el planteja l'Associació Guineocatalana, que tot i que participa en la taula de dones, ara veu necessari incorporar-se a la Unió d'Entitats del barri de la Marina, com a manera de formar part de la xarxa i també de poder incidir en les decisions. Així mateix, assenyala que és

necessari donar-se a conèixer i dir: “nosaltres som aquí”. Això sorgeix a partir d’una reflexió situada durant la Cavalcada de Reis del barri, en la qual tots els patges eren blancs, pintats de negre. Aquest fet va causar molèsties, ja que al barri hi viu població negra i l’associació considera que haurien de ser ells els que participin en la cavalcada; és necessari convidar-los i que sentin la pertinença a l’activitat i a la vida del barri. Les decisions del barri es prenen a la Unió d’Entitats; per aquesta raó aquesta associació va decidir incorporar-se —per ser part a la presa de decisions i participar en les discussions de temes relacionats amb el barri.

- 2) Necessitat de promoure l’interès per participar de les persones i els col·lectius d’origen i cultures diverses.** Algunes de les entrevistades assenyalen que els col·lectius diversos mostren poc interès a l’hora de participar i d’incorporar-se als espais del districte. Les diferents estratègies que s’estan desenvolupant per disminuir aquest desinterès no s’estan duent a terme de manera conjunta. Tot i això, hi ha participació, però no és suficient des de la mirada més institucional.
- 3) Dificultats de la interculturalitat a les escoles.** A les entrevistes sorgeix la necessitat de connectar les AMPA amb la diversitat cultural que hi ha als barris del districte. Així mateix, és prioritari planificar més activitats extracurriculars on aquests col·lectius es relacionin molt més i comencin processos de pertinença des d’aquest àmbit; de manera que siguin un espai de reconeixement i de construcció.
- 4) Problemes d’espais de trobada.** Falten espais de trobada que s’adaptin als horaris, ja que una gran part de la població pot participar en les activitats dissabte a la tarda o diumenge, però en aquesta franja horària la disponibilitat dels espais de trobada és escassa o nul·la. Això dificulta el treball associatiu i la participació dels col·lectius presents al barri.

B. Esgotament del model associatiu tradicional

- 1) Falta cohesió i coordinació entre les entitats i els espais institucionals de participació.** Cal augmentar el treball en xarxa que permeti saber el que s'està fent i no sobreposar o fer que coincideixin en el temps les activitats de les associacions.

C. Aspectes que cal tenir en compte respecte de la participació de les persones d'altres orígens i contextos culturals

- 1) Invisibilització de col·lectius diversos al barri.** Com que no estan associats, són menys visibles a les xarxes associatives. Per exemple, en algunes escoles del barri de la Marina s'observen moltes mares filipines, però en no estar agrupades és difícil coordinar-se per fer-hi activitats. D'altra banda, alguns dels i les entrevistades per les tècniques d'interculturalitat del barri de la Marina indiquen que hi ha col·lectius diversos: el gitano (que participa de l'escola dominical), una associació senegalesa o un culte d'oració musulmana. D'altra banda es desaprofiten oportunitats per crear una identificació col·lectiva. Per exemple, el grup d'habilitats parentals congrega mares diverses culturalment diverses, però que no tenen un rol actiu sinó que assisteixen com a participants en els tallers que s'hi imparteixen.

- 2) Els grups d'origen i cultures diverses tenen interessos i necessitats específiques en els diferents àmbits de les seves vides.** Per exemple, una de les inquietuds és la necessitat d'aprendre català i alhora no perdre l'idioma d'origen. Igualment, en àmbits com la salut o l'habitatge també es donen situacions i necessitats específiques. La Taula de Salut Comunitària del barri de la Marina va dur a terme un diagnòstic sociosanitari i va detectar interrelacions entre salut mental, crisi econòmica, benestar infantil, abandonament escolar prematur i violència contra les dones, així com altres problemàtiques que estan molt presents en els col·lectius esmentats i que dificulten processos de participació a causa de la complexitat omnipresent que això representa en les seves vides.

- 3) **Diferències culturals.** Amb referència a les habilitats parentals i tenint en compte la perspectiva intercultural, sorgeix una reflexió sobre els models i estils de criança, i com aquests són diferenciats entre la població local i la culturalment diversa. Per això, es planteja la necessitat d'establir diàlegs entre col·lectius que permetin conèixer i aprendre uns dels altres i evitar la imposició de criteris de criança inadequats o estranys a la pròpia cultura.
- 4) **Els col·lectius diversos viuen situacions de gran precarietat.** Al barri de Poble-sec hi ha moltes persones sense llar, i d'altres d'origen divers que tenen una situació molt precària. Hi ha una orientació i formació activa sobre reglamentació, papers i temes socials, i totes les persones que la reben o la sol·liciten són d'origen divers.

D. Comunicació, recursos i aspectes relacionats amb diversitat cultural

- 1) **Els canals de difusió no són els adequats.** S'ha manifestat la necessitat de replantejar-se la manera en què la informació institucional està arribant a la població, a causa que els mitjans actuals no són eficients, a la qual cosa s'afegeix una comunicació poc fluida entre associacions. Per millorar la comunicació institucional s'apunta que la informació sobre activitats hauria d'arribar a les associacions i des d'allà fer difusió entre els seus associats, ja que el "boca orella" continua sent un dels canals més efectius i pràctics. Es parteix d'un baix grau d'associacionisme entre col·lectius d'origen i cultures diverses, per la qual cosa és fonamental diversificar els canals de comunicació i difusió.
- 2) **Adequar els horaris de les "taules" i els espais de participació temàtics,** perquè la població diversa que té horaris laborals molt extensos hi pugui participar. Preguntar quins serien els horaris més adequats a les persones a qui es vol convocar.
- 3) **Promoure més activitats d'accés gratuït,** ja que encara que la quantitat que cal pagar per un curs sigui mínima, per a la gent que està precaritzada aquesta quantitat pot ser massa. És important fer intercanvis; per exemple, es podrien

fomentar espais on es pugui oferir català a canvi d'anglès, és a dir, espais de conversa on ambdues parts aconseguen els seus propòsits.

E. Infantesa/joventut i diversitat cultural

- 1) **Construcció de més zones infantils de trobada, joc i esport.** Hi ha moltes zones per a persones adultes, però molt poques per a infants de 0 a 3 anys i pràcticament no estan previstes. No n'hi ha prou amb els parcs, hi ha molts espais per a gossos però no pas per a nens i nenes.

F. Sobre el treball tècnic o de les administracions

- 1) **Necessitat de més formació antiracista.** Es planteja la necessitat de treballar des d'una perspectiva intercultural el reconeixement de l'altre/a com una persona amb iguals capacitats d'opinar i aportar al territori. Les situacions de racisme institucional que viuen les persones d'origen divers respecte dels permisos de residència i els CIE són factors que dificulten l'acostament a espais institucionals. Al districte hi ha grups que no es vinculen a les institucions per aquesta situació.
- 2) **Millorar la vinculació del personal tècnic d'interculturalitat amb els territoris.** Algunes persones participants expressen que cal que hi hagi més relació amb els territoris, ser més als carrers i amarar-se de les necessitats i demandes que tenen els col·lectius diversos. Això permetria que els serveis que es troben al districte puguin ser més proactius en la solució de conflictes. De la mateixa manera, les persones tècniques de barri també s'haurien d'implicar en més mesura amb el que passa als carrers.

III. Propostes de millora i bones pràctiques

- 1) **El barri de la Marina és un barri acollidor.** La gent migrada cerca les formes per encaixar i participar. Una de les entrevistades assenyala que al barri de la Marina no s'observen guetos com en altres barris, ja que hi ha una confluència i no està sectoritzat per nacionalitats, com passa per exemple al barri del Raval.
- 2) **Projectar en altres barris les pràctiques associatives dels comerciants que hi ha al Poble-sec,** ja que el fet que estiguin més vinculats en el teixit associatiu ha permès realitzar i participar en les activitats organitzades. Aquesta associació està constituïda per diversos col·lectius diversos, la qual cosa aporta bastanta riquesa i sentit de pertinença a les dinàmiques socials.
- 3) **Aprofundir en el treball intercultural que es dugui a terme al barri de la Marina,** tenint en compte que aquest dona suport a les AMPA, professorat i mares per fer classes de castellà i català i involucrar-hi les famílies, a més de treballar amb el poble gitano.
- 4) **És necessari que les associacions es donin a conèixer i atreguin nous associats,** i que les entitats i col·lectius diversos associats s'articulin per impulsar processos on la població local els conegui i reconegui. L'associació Guineocatalana proposa activitats com ara exposicions fotogràfiques que mostren la seva cultura, o la presentació de pel·lícules que mostren gràficament els processos de colonització i descolonització, l'herència de la colonització: fills/es d'espanyols van néixer a Guinea, entre altres mesures. A més, és fonamental establir vincles amb altres entitats o universitats que estiguin interessades a conèixer-la i aprendre'n més.
- 5) **Preservar la memòria històrica dels barris,** ja que existeix una confluència cultural important que cal que no es perdi dels registres, a més que és un districte amb molta singularitat.

IV. Espais de participació amb presència de persones de col·lectius diversos

Hi ha diferents espais en els quals participen els col·lectius diversos. A continuació es presenten fundacions, associacions i espais autònoms de participació de població diversa que van ser trobats en indagar al territori.

- a) **Fundació Mans a les Mans.** Els projectes de Mans a les Mans ajuden nens i joves, amb especial atenció en aquelles i aquells que es troben en risc d'exclusió social. Se segueixen tres línies d'actuació que busquen l'educació, la formació i la integració social per als qui més ho necessitin. <http://www.mansalesmans.org/>

- b) **Fundació Paco Candel.** La seva missió és donar suport a les persones migrades que venen a Catalunya en el seu procés d'integració a la societat catalana, per compartir el benestar social i laboral, la igualtat d'oportunitats, la cultura i la llengua, facilitant el sentiment de pertinença al poble català i partint dels valors inherents a l'obra de l'escriptor, i per difondre, promocionar i fomentar l'obra de Paco Candel http://www.fundaciocandel.org/html/ct/fund_00_inici.asp

- c) **Associació Benestar i Desenvolupament (ABD)** és una fundació no governamental i sense ànim de lucre que defensa els drets de les persones en situació de fragilitat social. Duen a terme projectes en contra de les desigualtats (de dret a una vida digna, a l'energia, al treball, a la ciutadania) mitjançant tallers i atenció a les persones que ho requereixin. <https://abd.org/quienes-som/abd>

- d) **Associació Guineocatalana,** formada per persones de primera i segona generació provinents de Guinea. Busca promoure la cultura guineana i organitza tallers de ball, cuina i recuperació de tradicions religioses, entre altres activitats. És al barri de la Marina.

- e) **Associació Las Kellys Barcelona.** Les Kellys és una associació de l'àmbit espanyol de cambres de pis. El seu objectiu és defensar els seus drets laborals com a treballadores. El nom "Las Kellys" prové d'un popular joc de paraules: "la Kelly, la que limpia"; en aquest cas neteja hotels. Es reuneixen els dimecres a les 17.00 hores al carrer de Burgos, 59 (metro L1 i L5, parada Plaça de Sants). <https://laskellys.wordpress.com/barcelona/>

f) Associació Stop als Fenòmens Islamòfobs (SAFI) és un col·lectiu multidisciplinari, plural i independent, un espai de trobada, formació i denúncia sobre discursos i pràctiques islamòfobes. Duen a terme projectes d'investigació, activitats formatives i solidàries. En aquest sentit ha organitzat diversos actes i projectes.

<http://saficatalunya.webs.com/qui-som>

g) Cooperativa Ciutat Invisible és un projecte cooperatiu i autogestionat que té per objectiu la construcció d'alternatives laborals al treball assalariat i precari que imposa el sistema econòmic capitalista. La seva activitat està dirigida a crear i difondre continguts crítics que impulsin processos de transformació política i social en la construcció de xarxes de cooperació vinculades a l'economia solidària i feminista i a l'extensió de pràctiques polítiques autoorganitzades i autònomes de reapropiació de la política a escala local. Hi ha participació de persones migrades i participa en Coòpolis, l'Ateneu Cooperatiu de Barcelona, que és un dispositiu de foment i promoció de l'Economia Social i Solidària a la ciutat de Barcelona que es proposa impulsar projectes de suport a persones migrades en l'àrea de regularització i cerca de feina. <https://www.laciutatinvisible.coop/>

h) Taller d'intervencions crítiques transfeministes antiracistes combatives TIC-TAC és un taller autònom que realitza activitats d'anàlisi i difusió de pensament crític decolonial, epistèmica i visual, en contra de les polítiques colonials capitalistes eurocèntriques. Davant l'amnèsia i la repetició treballa des d'un pensament fronterer i polítiques encarnades per desenvolupar investigacions dissidents, maneres d'imaginar la transformació i actuar cap a un canvi social. Realitzen tallers, grups d'estudi, cicles de vídeos, formació i activitats culturals www.intervencionesdecoloniales.org/

i) Fundació Secretariat Gitano

Desenvolupa accions per promoure la plena ciutadania de les persones gitanes i lluitar contra la discriminació. Entre les activitats que destaquen hi ha:

cursos per a l'ocupació, suport educatiu, treball per a la inclusió social, l'habitatge, activitats de joc juvenil, tallers de promoció de la salut i d'altres que promouen la cultura gitana.

www.gitano.org

Diagnòstic de la participació diversa per districtes

Districte de Les Corts

I. Introducció

Aquest diagnòstic s'emmarca dins de la Mesura de govern de participació diversa que impulsa la Regidoria de Participació. Com a punt de partida s'entén que la participació diversa és la contribució activa de persones o col·lectius de diferents orígens o contextos culturals en els diferents espais, processos i àmbits de participació, tant formals com no formals. Es pot trobar en els àmbits ciutadà, polític, associatiu, cultural, laboral, educatiu, sindical o veïnal, entre altres.

En aquest diagnòstic hi han participat diferents actors: personal tècnic de l'Ajuntament i persones de col·lectius diversos, la qual cosa dona una riquesa discursiva a l'estudi. S'ha observat que les veus, propostes i anàlisis de les diferents perspectives es creuen o convergeixen, la qual cosa permet rescatar idees transversals i generals que sorgeixen de les experiències professionals i associatives de les persones participants.

L'objectiu general d'aquest diagnòstic és elaborar un estat de la situació de la participació de les persones diverses en els espais i processos de participació institucional dels districtes de la ciutat de Barcelona.

Quant als objectius específics, es busca:

- a) Conèixer i reconèixer les formes de participació no formals d'aquesta diversitat, i en quina mesura és possible establir un vincle entre aquesta diversitat i els espais de participació més institucionals.
- b) Identificar els interessos, necessitats, obstacles i dificultats en relació amb la participació de col·lectius diversos als diferents districtes.
- c) Identificar els tipus de relació que tenen els col·lectius i entitats diverses amb els espais de participació institucional en els diferents districtes.
- d) Fer propostes de millora dels espais de participació institucional per apropar aquesta diversitat.

A continuació presentem en el primer apartat les principals troballes al districte; el segon apartat reflecteix els espais d'especial interès i les bones pràctiques; en tercer lloc presentem les propostes de millora, i finalment, la relació d'entitats relacionades amb la diversitat cultural al districte.

II. Principals troballes del diagnòstic

En el diagnòstic van participar com a actors fonamentalment personal tècnic de l'Ajuntament i va ser difícil contactar amb persones d'origen divers, només vam aconseguir entrevistar una dona que viu al barri de la Maternitat i treballa en una casa particular. A continuació fem referència a:

Necessitats, interessos i obstacles de persones d'origen i cultures diverses: observacions generals dels/les entrevistats/ades al territori

A. Reflexions sobre la participació i els seus espais

- 1) Absència o no visibilització de col·lectius diversos.** Hi ha un consens en l'àmbit institucional entre el personal tècnic entrevistat al districte que els col·lectius i població diversa estan integrats i per això no es detecten als diferents barris. Tanmateix, consta que existeix un grup de dones migrades que treballen com a treballadores de la llar, moltes d'elles en règim d'internes, en cases particulars, especialment a Pedralbes. No fan vida de barri (que, d'altra banda, és escassa en aquesta zona) ja que només tenen un accés limitat a la vida en l'espai públic, a causa de la feina de cures que duen a terme; a més, hi ha població diversa que ve a treballar i tampoc fa vida als barris ja que no viu al districte. Es detecta la presència de persones provinents d'Itàlia, la Xina, Rússia i Colòmbia; així com de persones asiàtiques als comerços, però no participen en l'esfera social. Aquest és l'únic districte de la ciutat que en començar aquest estudi no disposa d'una persona tècnica d'interculturalitat per abordar la temàtica. Destaquem com a positiu que en el transcurs de la investigació es va incorporar una nova persona tècnica al districte que assumirà, entre altres, aquestes funcions.

2) La participació de la població diversa —identificada— és molt escassa.

Encara que el personal tècnic mostra una certa inquietud per explorar més sobre aquests col·lectius, l'opinió més generalitzada és que hi ha més població europea i està més integrada i participen amb pautes més similars a les de la població autòctona, sense presentar demandes o problemes específics, a causa del seu origen geogràficament i culturalment més proper.

B. Esgotament del model associatiu tradicional. No hi ha informació respecte d'associacions de població diversa per part del personal tècnic del districte.

C. Aspectes que cal tenir en compte respecte de la participació de les persones d'altres orígens i contextos culturals

1) Pla d'inclusió general en el districte. S'hi aborden diferents eixos de treball en l'àmbit comunitari, però referits a altres col·lectius, ja que no s'ha considerat la diversitat d'origen o cultural, que és una variable prioritària en aquest context. En conseqüència, no s'han detectat les necessitats i els problemes que presenta i que es podrien i s'haurien d'incorporar en el pla d'inclusió esmentat.

2) Els horaris dels espais municipals dificulten la participació de persones diverses que treballen amb horaris extensos. Aquesta situació va ser explicitada per una persona d'origen divers que vam contactar, i que relatava el seu interès de participar, així com la seva impossibilitat de fer-ho a causa de la seva extensa jornada laboral. Les úniques activitats en què ha aconseguit participar són cursos realitzats per associacions de dones migrades oferts en caps de setmana.

3) Considerar ampliar els horaris dels centres cívics al cap de setmana per facilitar la participació dels col·lectius amb horaris laborals extensos. En especial, la de les treballadores domèstiques. Aquest col·lectiu no disposa de temps lliure per participar en activitats en horaris que no siguin de cap de setmana.

D. Comunicació, recursos i aspectes relacionals sobre diversitat cultural

- 1) **Les comunicacions de l'Ajuntament són exclusivament en català.** Aquesta opció dificulta la participació del col·lectiu de treballadores de la llar que no poden permetre's assistir a classes de llengua (moltes d'elles de les Filipines o l'Amèrica Llatina). Es genera una situació discriminatòria quan no entenen l'idioma que es parla a la casa on treballen, però no disposen de temps per aprendre'l.

E. Infantesa/joventut i diversitat cultural

- 1) **Detecció d'ocupació d'espai públic per jovent d'origen divers.** Hi ha joves que utilitzen places i parcs del districte, especialment per a activitats esportives i recreatives, però es desconeix si viuen als barris del districte o venen de zones limítrofes.

F. Sobre el treball tècnic o de les administracions

- 1) **Comptar amb una persona tècnica encarregada d'interculturalitat al districte,** i que posteriorment això permeti definir una línia d'actuació al territori.

G. Propostes de millora i bones pràctiques

- 1) **Realitzar un treball de camp específic,** que permeti localitzar les comunitats, col·lectius i població diversa als diferents barris del districte, per projectar un pla d'acció integral que permeti definir les prioritats d'intervenció. Entre aquests col·lectius, s'esmenta el comerç xinès, al qual es podria proposar un procés similar al XEIX del districte de l'Eixample.
- 2) **Utilització d'equipaments culturals i biblioteques per promoure accions antirumors.** Es proposa utilitzar aquests espais per a la realització d'accions que promoguin la interculturalitat; de la mateixa manera es proposa potenciar espais antirumors com [Joves del districte, comença la #GimKchallenge més](#)

combativa contra rumors i prejudicis! Es podrien desenvolupar accions en aquest sentit amb tallers de cuina multicultural teatre, etcètera.

- 3) Diagnòstic de la situació de les treballadores de la llar en règim d'interne.** Seria important dur a terme un estudi que permeti quantificar el nombre de persones que treballen en règim d'interne, i d'aquesta manera planificar mesures per facilitar-ne la participació. Es planteja, per exemple, que hi hagi un número mòbil que atengui les seves consultes, o que els equipaments municipals obrin un cap de setmana al mes.

III. Espais de participació amb presència de persones de col·lectius diversos

Hi ha diferents espais en els quals participen els col·lectius diversos. A continuació es presenten les associacions, fundacions, ONG i col·lectius que es van trobar en indagar al territori. Les dues primeres corresponen a ONG; la següent és un col·lectiu educatiu (que desenvolupa alguns projectes al districte); i després venen diferents associacions ubicades al districte però que no detallen els seus objectius i activitats.

a) Associació Comissió Catòlica Espanyola de Migració (ACCEM)

És una ONG la missió de la qual és la defensa dels drets fonamentals, l'atenció i l'acompanyament a les persones que es troben en situació o risc d'exclusió social, especialment refugiades i migrades. Entre les accions que desenvolupa s'observen projectes que donen suport a persones sense llar, atenció en necessitats bàsiques (aliment i roba), feina en assentaments, acció humanitària i denúncies entorn de la violència esdevinguda a la frontera sud d'Espanya.

<https://www.accem.es>

b) ONG ACISI – Associació per la Cooperació, la Inserció Social i la Interculturalitat. De Fundació CEPAIM

Aquesta ONG promou un model de societat inclusiva i intercultural que faciliti l'accés ple als drets de ciutadania de les persones més vulnerables de la nostra societat i, de forma especial, de les persones migrades, desenvolupant polítiques de lluita contra qualsevol forma d'exclusió social i col·laborant en el desenvolupament dels territoris locals i dels països d'origen dels / de les migrants.

Entre els programes que té aquesta ONG hi ha els següents:

acollida i protecció internacional; ocupació i formació; joves i família; cooperació al desenvolupament, habitatge, igualtat i no discriminació, entre d'altres.

<http://cepaim.org>

c) Col·lectiu El Parlante

Treballa amb allò que ha estat definit com a comunicació alternativa per al canvi social. Entre les seves accions destaquen el projecte “Desmuntamites” que es duu a terme en diferents instituts per fomentar el debat i la crítica mediàtica i establir un diàleg obert amb persones d'origen i expressions artístiques diverses.

<http://elparlante.es>

d) Associació pel Desenvolupament de la Casa de Mali

Tot i que les àrees de treball estan relacionades amb la migració, no es detallen els objectius ni les activitats que realitza.

http://guia.barcelona.cat/es/detall/associacio-pel-desenvolupament-de-la-casa-de-mali_99400264053.html

e) *Ser Hispano*, Associació per a la Integració del Col·lectiu Immigrant Hispanoparlant a Europa

Tot i que les àrees de treball estan relacionades amb la migració, no es detallen els objectius ni les activitats que realitza.

http://governobert.bcn.cat/en/participacion/fichero-de-entidades/entitat/ser-hispano-asociacion-para-la-integracion-del-colectivo-inmigrante-hispano-parlante-en-europa_99400217950

f) Associació Dominicana Lago Enriqueillo de Postrer Río

Tot i que les àrees de treball estan relacionades amb la migració, no es detallen els objectius ni les activitats que realitza.

http://ajuntament.barcelona.cat/biblioteques/ca/detail/asociacion-dominicana-llac-enriqueillo-de-darrer-rio_99400240758

g) Associació WFAE

Tot i que les àrees de treball estan relacionades amb la migració, no es detallen els objectius ni les activitats que realitza.

http://www.bcn.cat/barcelonainclusiva/es/fitxa_associacio_wfae_71.html

h) Associació Cultural Itondi-Kribi

Tot i que les àrees de treball estan relacionades amb la migració, no es detallen els objectius ni les activitats que realitza.

http://ajuntament.barcelona.cat/santandreu/centre-cultural-popular/ca/detail/asociacion-itondi-kribi_99400068381

Diagnòstic de la participació diversa per districtes

Districte de Sarrià – Sant Gervasi

I. Introducció

Aquesta diagnosi s'emmarca dins de la Mesura de govern sobre participació diversa que ha posat en marxa la Regidoria de Participació. Com a punt de partida, s'entén que la participació diversa és la contribució activa de persones o col·lectius d'orígens o contextos culturals diversos en els espais, processos i àmbits de participació, tant formals com no formals. Podem trobar aquesta participació en els àmbits ciutadà, polític, associatiu, cultural, laboral, educatiu, sindical, veïnal o religiós, entre altres.

L'objectiu general d'aquest estudi és elaborar un estat de la situació de la participació de les persones amb orígens i contextos diversos als espais i processos de participació institucionals dels districtes de la ciutat de Barcelona (en queden exclosos els òrgans participatius territorials). Per fer-ho, es pretenen aconseguir quatre objectius específics:

1. Conèixer i reconèixer les formes de participació no formals d'aquesta diversitat i en quina mesura és possible establir un vincle entre aquestes formes de participació i els espais més institucionals.
2. Identificar interessos, necessitats, obstacles i dificultats a l'hora de promoure una participació diversa.
3. Identificar els tipus de relació que tenen els col·lectius i les entitats de persones d'orígens i contextos culturals diversos amb els espais de participació institucional.
4. Fer propostes de millora dels espais de participació institucionals per apropar-los a aquesta diversitat.

Al districte de Sarrià - Sant Gervasi, hi van participar, com a actors rellevants, sis persones tècniques de l'Ajuntament i s'hi van fer 3 entrevistes en grup a entitats de la societat civil. Territorialment, dels sis barris del districte, es va prioritzar el Putxet i el Farrò, ja que hi ha entitats de la societat civil, equipaments o esdeveniments on s'aborda d'alguna manera la diversitat cultural, més que en els altres barris.

A continuació, us presentem els resultats de la diagnosi en quatre apartats. El primer inclou les principals **reflexions recollides en les entrevistes**; el segon apartat reflecteix les **propostes** recollides; al tercer, us presentem els **espais** on hi ha participació diversa que aquesta diagnosi ha trobat, i, finalment, en el quart us indiquem les **bones pràctiques** trobades.

II. Reflexions i principals descobriments de la diagnosi

A. Sobre la participació institucional i els seus espais

- 1) **La diversitat cultural no sembla una línia d'actuació dels espais de participació al districte:** Les problemàtiques principals al districte es relacionen amb qüestions de mobilitat, contaminació, equipaments, gent gran i gènere. La diversitat cultural com a temàtica i com a presència de persones diverses no és gaire significativa als espais de participació, malgrat que hi ha excepcions com algunes programacions culturals en equipaments de proximitat o els tallers antirumors, que en els dos darrers anys s'han vist incrementats tant en nombre de projectes com en el perfil dels participants, ja que també han inclòs, a més de la gent jove, la gent gran.
- 2) **Invisibilització de la diversitat cultural:** Tanmateix, es percep que la diversitat cultural és un tema poc conegut: és un fet que té lloc fora del districte o en l'àmbit privat i no es percep com un fet estructural de la població, malgrat que el 2017 hi ha un 16,8% de població nascuda a l'estranger, un indicador que no inclou altres diversitats culturals o religioses. Així mateix, les necessitats d'aquests col·lectius són desconegudes per la majoria de les persones entrevistades, a excepció de les necessitats bàsiques com l'habitatge o el treball.
- 3) **Dinamització dels espais (els temps, els horaris i la motivació):** Es percep que la participació formal o tècnica no motiva, és poc engrescadora, es fa en horaris complicats i és de llarga duració i avorrida. A més, són espais molt poc resolutius, on es discuteix molt i es fa poca praxis. Aquesta pot ser una causa per a l'escassa participació de la societat civil.

- 4) **Comerç i participació de col·lectius diversos:** Es percep que seria interessant poder treballar amb comerços regentats per persones culturalment diverses, per crear espais de diàleg i vincles que els permetin veure la utilitat de participar, i per compartir experiències que serveixin per millorar la prosperitat i la continuïtat del seus negocis, per exemple, amb persones xineses amb les quals la barrera lingüística és important.

B. Esgotament del model associatiu tradicional

- 1) **Associacionisme poc representatiu:** Una de les opinions més recurrents és que l'actual model de participació ciutadana d'associacions de veïns i veïnes i associacions de comerç concentra persones d'una franja d'edat i una condició social molt estables: són gent del país, autòctona, entre 50 i 70 anys i no hi ha pràcticament diversitat en la representació cultural. Les reivindicacions tenen a veure amb necessitats d'aquestes persones i, per tant, no són representatives dels interessos comuns.
- 2) **Associacionisme amb poc recanvi o relleu:** No sembla que l'associacionisme tingui un relleu generacional ni un recanvi de lideratges, ja que són poques persones i tenen una trajectòria d'anys d'activisme en àmbits diversos. Això fa que sempre hi hagi les mateixes persones i que tinguin saturació de reunions. Si no s'amplia la base social o el nombre d'entitats, se'n posa en risc la continuïtat i es crea un cert desgast.

C. Participació de persones culturalment diverses

- 1) **Millora de la convocatòria o la invitació:** Com ja s'ha dit, la presència de persones i les necessitats d'aquests col·lectius són invisibles als espais de participació i una de les causes pot ser la manca d'informació. Per a una persona que té la sensació de no ser d'aquí, la invitació a participar és un element fonamental, ja que interpel·la la persona individualment i li dona un sentit de

reconeixement com a part de la comunitat. Per tant, la invitació implica un interès per aquella persona i les seves vivències i necessitats.

- 2) **Diversitats i participació pel que fa a temps i horaris:** Altres possibles causes de la manca de participació, en particular de persones que treballen en el servei domèstic o de cures, podria ser que tenen horaris laborals llargs, poc temps lliure i que no coincideixen amb els horaris de reunions, espais participatius o activitats socials. Els equipaments culturals solen estar tancats els diumenges que són el dia de descans per excel·lència d'aquestes persones.
- 3) **Les migracions com a projecte familiar:** En molts casos, les migracions es produeixen per necessitats i dificultats viscudes des d'una vessant personal, però també familiar. En aquest sentit, totes les iniciatives que impliquen donar suport a les persones i a les seves famílies respecte dels interessos i problemàtiques o obstacles derivats de les migracions i la manca d'arrels, són un camí en el qual es podria avançar per crear vincles.
- 4) **Llei d'estrangeria i drets de ciutadania:** És un fet que les persones migrades no tenen els mateixos drets de ciutadania. La norma que les regula és complexa i poc acollidora i tracta les persones com si fossin prescindibles. Per exemple, si les persones amb papers no compleixen uns requisits poden perdre els permisos de residència o treball i s'emet una ordre d'expulsió que s'hauria de materialitzar en quinze dies; les persones que es troben al marge d'aquesta llei o sense papers encara pateixen més exclusions e inseguretats, ja que poden ser expulsades en qualsevol moment i no tenen accés al mercat de treball legal, malgrat que vinguin de països en conflicte. Per la seva banda, tampoc no se'ls atorga el dret al vot¹² fins que obtinguin la nacionalitat, per al qual calen, per norma general, deu anys de residència ininterrompuda només per iniciar un tràmit que pot trigar anys. Tot això provoca sensació d'inseguretat, de rebuig, de temor a les institucions, de desconfiança i un sentiment de no ser "d'aquí", ja que fa paleses aquestes

¹² A excepció de les eleccions municipals per a persones comunitàries i d'altres països amb conveni de reciprocitat.

diferències de categoria ciutadana i de drets, i això no facilita ni la pertinença, ni la participació.

- 5) **Diversitats i manca de participació** pel que fa a les **necessitats bàsiques**: Es percep que la participació, l'associacionisme i els espais comunitaris, tal com estan plantejats al districte, no són una prioritat per a la població resident amb diversitat cultural, ja que no són espais que resolguin necessitats individuals o familiars i no generen sentiment de pertinença.
- 6) **Vides i relacions transnacionals i el retorn com a objectiu**: En el col·lectiu del servei domèstic d'origen llatinoamericà, hi ha una gran motivació per tornar al país d'origen, que es redueix quan han pogut portar aquí els seus fills i filles. Per a aquestes persones, les relacions personals i familiars transnacionals són molt importants i hi dediquen temps i recursos.

D. Comunicació i aspectes relacionals sobre diversitat cultural

- 1) **Millora de la comunicació i de la invitació i adaptació del llenguatge**: L'apropament o l'acompanyament envers aquests col·lectius i d'altres que no són presents als espais de participació s'ha de fer amb un llenguatge quotidià i proper, sense tecnicismes innecessaris, creant espais de confiança, on la gent se senti convidada i les seves vivències o experiències siguin escoltades. Aquest acompanyament pot fer-se dins del marc d'un treball amb perspectiva comunitària.
- 2) **Confiança i coneixement mutu**: La migració fa que s'hagin de tornar a construir les arrels de la persona, tant familiars com culturals, de contactes i de trajectòria professional. En aquest procés, és fonamental treballar temes com la confiança i el coneixement mutu, uns aspectes que requereixen temps, paciència i esforç.
- 3) **Aprofitar l'experiència**: És important reconèixer l'experiència de les persones al districte (per exemple, en matèria d'inserció laboral, l'Asociación Mujeres Latinas Sin Fronteras fa 26 anys que duu a terme capacitació i assessorament laboral). També, en el comerç, hi ha alguna experiència interessant en inserció laboral que pot ser

d'interès per a col·lectius d'origen divers. N'és un bon exemple el Centre d'Acollida Assís que treballa en projectes de formació amb persones sense sostre.

E. Infància i joventut i diversitat cultural

- 1) **Infància i joventut nouvinguda:** És possible que, de les filles i els fills de les persones migrades, se'n derivin necessitats i problemàtiques comunes, com ara el dol migratori, les relacionals personals/familiars marcades per la distància i l'absència, les relacions i les xarxes personals que ha de crear la joventut nouvinguda o l'aprenentatge de la llengua catalana, entre altres. Sovint aquestes necessitats es viuen en solitari i, en general, es resolen en l'àmbit familiar íntim.

- 2) **L'educació com a espai de participació diversa:** Hi ha la percepció que aquest és un bon espai per contactar amb famílies d'origen divers, ja que la motivació pel que fa a l'educació de les filles i els fills és molt significativa per a tothom. A més, és un espai de benvinguda i de coneixement mutu natural, on es poden treballar aspectes com la sensibilització, el respecte vers la diversitat cultural i el vincle amb la comunitat. Un exemple n'és el projecte "El món a la meva escola" del Districte de Gràcia.

F. L'Administració i el treball tècnic en relació amb la diversitat cultural

- 1) **Més formació i sensibilització en interculturalitat:** Es percep que, per fomentar una participació més diversificada en la població, és necessari continuar oferint formació i espais de reflexió sobre matèries com el treball comunitari i la interculturalitat o com els cursos antirumors, molt ben valorats i on cal intensificar la difusió del recurs "Catàleg d'activitats antirumors".

<http://ajuntament.barcelona.cat/bcnacciointercultural/ca/cataleg-activitats-antirumors>

- 2) **Metodologies de treball comunitari i dedicació tècnica:** Hi ha una opinió recurrent, fins i tot del personal tècnic mateix, sobre la necessitat de trepitjar més el carrer i entrar en contacte més freqüentment amb les persones i els seus espais d'interrelació, amb l'educació, amb les ONG, amb el tercer sector, etcètera. Però la realitat és que la gestió burocràtica de despatx treu molt de temps i energia.

- 3) **Personal tècnic amb diversitat cultural:** Malgrat que no hi ha gens de diversitat cultural als espais de participació o comunitaris, el personal tècnic no considera prioritària ni necessària la incorporació de persones mediadores d'òrgens diversos.
- 4) **La participació amb diversitat com un interès fals:** Entre les persones entrevistades, hi ha opinions que diuen que no cal que l'Administració faci esforços per visibilitzar la diversitat en espais institucionals formals, per dos motius: perquè aquests espais no són propers i no resolen necessitats de la gent culturalment diversa, i perquè visibilitzar persones diverses en aquest espais pot semblar interessat ("no cal que es creïn noves necessitats").

III. PROPOSTES RECOLLIDES

1. **Detecció de necessitats o interessos fora dels tradicionals:** Caldria fer un esforç per poder detectar noves temàtiques d'interès per a tota la població culturalment diversa, però això implica temps i tenir una altra mirada sobre el que està passant. En aquest sentit, el personal tècnic expressa tenir una gran càrrega de treball.
2. **Formació i acompanyament a personal tècnic, personal d'entitats i persones amb lideratge:** És detecta la necessitat i l'interès de les persones entrevistades a millorar la seva formació en habilitats i competències relacionades amb la diversitat cultural, així com també pel que fa a les persones que lideren entitats de la societat civil o persones voluntàries de projectes socials, i fer-ne un acompanyament per resoldre dubtes i conflictes.
3. **Aprofitament d'experiències participatives puntuals o per àmbits temàtics:** Seria interessant que es pogués incloure una mirada intercultural o fer un esforç de convocatòria cap a la població culturalment diversa en alguns dels espais dels quals s'han tingut referències, com el nou equipament de Vil·la Urània, el Pla d'usos de la casa del carrer Manacor o les accions comunitàries als barris amb més territori i dispersió com ara Vallvidrera, el Tibidabo i les Planes.

- 4. Tallers de gent gran i persones cuidadores:** Un bon començament per contactar amb la població diversa del districte que treballa amb gent gran seria fer tallers on participin els dos grups plegats; les matèries podrien ser salut, cura o lleure.
- 5. Comerç:** Seria interessant poder treballar amb comerços regentats per persones diverses, per crear espais de diàleg i vincles, i que reconeguin la utilitat de participar per compartir experiències i per millorar la prosperitat i la continuïtat del seus negocis, per exemple, amb persones xineses amb les quals la barrera lingüística és important.
- 6. Comprensió de les migracions també com un projecte familiar:** En molts casos, les migracions tenen, a més d'una vessant personal, una vessant familiar. En aquest sentit, totes les iniciatives que impliquin donar suport a les persones i les seves famílies en les problemàtiques complexes i continuades que comporten les migracions i la manca d'arrels són un camí on podem avançar.
- 7. Continuïtat de l'aposta per les actuacions en matèria d'interculturalitat** al districte als instituts públics, per ampliar l'oferta a l'educació concertada i privada, així com al taller amb persones grans, ja que la continuïtat és important tant per mantenir els grups com per aprofundir en la matèria. També cal recolzar la creació de la xarxa per a l'estratègia antirumors i la seva consolidació.

IV. Espais de participació i diversitat cultural

A. Espais amb presència de persones culturalment diverses

En aquest grup s'exposen els espais de participació on s'observa la presència de persones amb diversitat cultural al districte:

- 1. Asociación Mujeres Latinas Sin Fronteras:** Entitat amb 26 anys d'experiència en formació i espais d'ajuda mútua per al col·lectiu de dones llatines que treballen en el servei domèstic o volen fer-ho.

<https://www.facebook.com/Asociaci%C3%B3n-De-Mujeres-Latinas-Sin-Fronteras-331190486952142/>

2. **On the Hill:** Grup informal de mares i pares de parla anglesa amb infants al barri de Vallvidrera, el Tibidabo i les Planes. N'hem tingut referències verbals, però no l'hem localitzat.
3. **Tallers amb joves al Casal Sagnier:** Dels equipaments consultats, hem trobat que aquest casal jove té presència de persones amb orígens culturals diversos. L'any 2017, d'un total de 85 persones assistents, aproximadament 12 tenien orígens a Colòmbia, l'Equador, Veneçuela, el Marroc o Rússia, entre les principals nacionalitats. També hi participen joves tutelats pels centres residencials d'acció educativa (CRAE) del districte.
4. **Tallers del Programa intercultural de districte:** Es promouen tallers antirumors, teatre social i creació d'una xarxa per a l'estratègia antirumor, uns espais que tenen la diversitat cultural com a temàtica més rellevant i que es fan principalment amb joves i gent gran.

B. Altres espais que poden ser d'interès

Són espais de participació no convencional, on hi ha elements significatius que poden fomentar la participació, el treball comunitari i la gestió positiva de la diversitat cultural:

1. **El voluntariat:** Aquest sector té un pes important en entitats com les que es dediquen a persones sense sostre (Centre d'Acollida Assís: 250 persones aproximadament), pisos tutelats, CRAE, l'Església, etcètera. Pensem que treballar amb aquestes persones en formacions relatives a competències personals i relacionals, tallers antirumors i altres pot tenir una bona rebuda i un alt impacte.
2. **Mostra Solidària:** Als carrers del barri del Farró fa sis anys que es fa aquesta mostra on es visibilitzen tres entitats socials del barri (Centre d'Acollida Assís, Fundació Putxet i Mujeres Latinas) i on es recapten recursos per a aquestes entitats. Possiblement sigui un espai on podem trobar persones o sensibilitats positives vers la diversitat cultural i la participació i, per tant, se'n podria fer difusió i enviar invitacions a la ciutadania perquè en formi part.

- 3. Espais juvenils:** Al districte es percep que la joventut pot ser receptiva i estar sensibilitzada per treballar amb perspectiva intercultural, amb uns bons resultats i impactes, en particular, el jovent vinculat a associacions o grups de lleure, equipaments com la Casa Sagnier, els serveis de dinamització juvenil o amb programació específica per a joves, com el Racó Jove Sarrià del Centre Cívic de Sarrià, el Racó Jove del Centre Cívic L'Elèctric i el del Centre Cívic Vázquez Montalbán de Vallvidrera.

- 4. Entitats per a persones sense sostre:** Hi ha, per exemple, el Centre d'Acollida Assís i la Fundació Putxet, especialitzades en persones amb alt risc d'exclusió social i sense domicili fix. Fan activitats per a les persones usuàries, entre les quals hi ha un alt percentatge de col·lectius amb orígens i contextos diversos i es treballen aspectes d'ocupabilitat, lleure, salut, informàtica i habilitats relacionals. Malgrat que la participació comunitària no és una prioritat per a aquestes persones, es pot fer un treball amb l'equip professional per visibilitzar alguns projectes que es fan, com ara manualitats, relacions amb centres escolars, tasques de jardineria, etcètera. Crear vincles és vital. En particular, Assís té mancança d'espais per poder fer reunions amb molta gent, tant si són persones usuàries o voluntàries com professionals.

V. Bones pràctiques al districte

- 1. Asociación de Mujeres Latinas Sin Fronteras:** És un paraigua on moltes dones troben solucions laborals, assessorament legal i formació, però també un espai de suport mutu i de lleure que caldria potenciar i donar-hi suport, possiblement amb tallers de coneixement dels espais de participació pensats específicament per a les usuàries. Es percep que, entre el lideratge de l'associació, malgrat que les dones tenen un perfil específic en matèria de serveis domèstic i serveis assistencials, hi ha una mirada crítica sobre les desigualtats, el racisme, la perspectiva de gènere, les problemàtiques d'aquestes dones i les seves experiències de vides transnacionals. Són una entitat que participa de la Xarxa Antirumors i en cursos sobre racisme.

- 2. Interculturalitat i Antirumors a Sarrià - Sant Gervasi:** Fa uns anys que al districte de Sarrià - Sant Gervasi es treballa amb la joventut dels instituts de secundària públics en aquest taller, que probablement són una tasca petita i humil, però que a poc a poc cala en una població que serà la que lideri les properes generacions. A més, en els darrers dos anys, ha augmentat significativament tant el nombre de projectes com el perfil dels seus participants i, a la gent jove, s'hi ha sumat la gent gran amb l'objectiu de desmuntar mites i estereotips vers la diversitat cultural. També s'està treballant en una xarxa de districte per generar una estratègia d'antirumors formada per les entitats i les persones sensibilitzades a l'entorn d'aquesta temàtica.

Diagnòstic de la participació diversa per districtes

Districte de Gràcia

I. Introducció

Aquest diagnòstic s'emmarca dins de la Mesura de govern de participació diversa que impulsa la Regidoria de Participació. Com a punt de partida s'entén que la participació diversa és la contribució activa de persones o col·lectius de diferents orígens o contextos culturals en els diferents espais, processos i àmbits de participació, tant formals com no formals. Es pot trobar en els àmbits ciutadà, polític, associatiu, cultural, laboral, educatiu, sindical o veïnal, entre altres.

En aquest diagnòstic hi han participat diferents actors: personal tècnic de l'Ajuntament i persones de col·lectius diversos, la qual cosa dona una riquesa discursiva a l'estudi. S'ha observat que les veus, propostes i anàlisis de les diferents perspectives es creuen o convergeixen, la qual cosa permet rescatar idees transversals i generals que sorgeixen de les experiències professionals i associatives de les persones participants.

L'objectiu general d'aquest diagnòstic és elaborar un estat de la situació de la participació de les persones diverses en els espais i processos de participació institucional dels districtes de la ciutat de Barcelona.

Quant als objectius específics, es busca:

- a) Conèixer i reconèixer les formes de participació no formals d'aquesta diversitat, i en quina mesura és possible establir un vincle entre aquesta diversitat i els espais de participació més institucionals.
- b) Identificar els interessos, necessitats, obstacles i dificultats en relació amb la participació de col·lectius diversos als diferents districtes.
- c) Identificar els tipus de relació que tenen els col·lectius i entitats diverses amb els espais de participació institucional en els diferents districtes.
- d) Fer propostes de millora dels espais de participació institucional per apropar aquesta diversitat.

II. Principals troballes i reflexions del diagnòstic

En el diagnòstic hi han participat diferents actors: cinc persones tècniques de l'Ajuntament, tres professionals amb origen divers i una persona de la societat civil diversa; la qual cosa dona una riquesa discursiva als objectius d'aquest estudi. Els barris de les persones contactades són la Vila de Gràcia, la Salut i el Coll.

A continuació presentem les principals troballes al districte de Gràcia presentades en quatre apartats: el primer, amb les reflexions recollides; el segon apartat reflecteix els espais d'especial interès i les bones pràctiques; en tercer lloc presentem els espais on aquest estudi ha trobat que hi ha participació diversa, i finalment, la relació d'entitats relacionades amb la diversitat cultural al districte.

A. Reflexions sobre la participació i els seus espais

- 1) Dificultat per establir vincles.** L'existència de col·lectius diversos als diferents barris del districte és reconeguda per les persones professionals que van participar en el diagnòstic, la seva presència està normalitzada (“estan molt integrats” per tant no es relleven els seus interessos específics) i fins i tot invisibilitzada (“gairebé no hi ha presència de persones diverses al districte”); això implica dificultats per establir vincles i definir les prioritats de les entitats. Així mateix, s'evidencia la tendència a homogeneïtzar les demandes de la població, sense tenir en compte les particularitats dels col·lectius diversos al districte. Entre els discursos analitzats s'observa una inquietud en això, i es planteja que potser és aquesta normalització el que limita la participació —en part— de col·lectius, atès que no s'aconsegueixen processos de pertinença als barris i a escala veïnal. Un dels requeriments dels col·lectius presents al districte hauria d'apuntar a desenvolupar intervencions comunitàries que en primer ordre visibilitzin les necessitats i demandes particulars com a forma per començar a activar la participació. Per exemple, el que succeeix en els consells de barri mostra que l'escassa participació de la població en general i la diversa en particular, és senyal que aquests espais resulten poc atractius (molt informatius i poc resolutoris); hi ha persones que de manera individual arriben a aquest espai per parlar de problemes puntuals de la vida quotidiana. Es pot assenyalar que els plans comunitaris del Coll i la Salut sí que treballen diferents eixos com l'educació, la cultura o la salut,

i mostren un treball més específic en clau comunitària. A tot això s'hi afegeix la falta de coneixement dels codis culturals i socials de la població local, la qual cosa dificulta el contacte i la relació amb la població diversa. Una especial rellevància la té el poble gitano, assentat al districte fa temps, amb el qual s'han generat vincles limitats amb espais de participació institucional.

- 2) **Els prejudicis dificulten la participació**, així com també la falta de coneixement de la realitat sociocultural de la població diversa. En aquest sentit, la *xarxa antirumors* té tallers i materials que poden ser de gran utilitat.

B. Esgotament del model associatiu tradicional

- 1) **Un dels problemes és la manera en què s'han institucionalitzat les agendes dels col·lectius diversos, les seves necessitats i interessos.** Es planteja la necessitat d'escoltar i respectar els interessos dels col·lectius, sense apropiar-se'ls per a la institució. A vegades, les propostes dels col·lectius diversos són invisibilitzades. El reclam és que no es consideren les propostes realitzades per col·lectius migrants que postulen una subvenció de l'Ajuntament ja que els falta el suport econòmic que en general s'exigeix a tots els qui postulen, però que constitueix una barrera molt gran per als col·lectius diversos.

C. Aspectes que cal tenir en compte respecte de la participació de les persones d'altres orígens i contextos culturals

- 1) **La primera gran necessitat és la feina.** Una de les qüestions que més destaca a l'hora d'analitzar les entrevistes dels i les participants és la necessitat d'accés al mercat laboral digne i no precari, ja que arran de la crisi econòmica del 2008 els col·lectius diversos es van veure fortament afectats, ja que van veure minvats els seus ingressos, i només podien optar a feines precaritzades i a l'economia submergida. Les conseqüències es reflecteixen en un augment de problemes col·laterals: estrès, depressió, abandonament o absentisme escolar, problemes alimentaris, etcètera. Els mateixos col·lectius diversos han manifestat que no aconsegueixen quotes de participació en espais institucionals, ja que se centren prioritàriament a generar ingressos per subsistir econòmicament, per la qual cosa

veuen poc productiu anar a xerrades o debats que no aporten res per cobrir aquesta primera necessitat.

- 2) **El tema econòmic és complex per als col·lectius presents al districte.** A partir del testimoni de persones que participen en col·lectius al barri de Gràcia, s'observa que la supervivència d'aquests espais és complex a causa que els recursos econòmics són escassos i a l'hora de postular fons o subvencions de l'ajuntament se'ls exigeix tenir una base econòmica que molts no poden sostenir. Això complica les dinàmiques dels mateixos col·lectius i els precaritza encara més. A més, manifesten que tot i que existeixen i formen part de les dinàmiques dels barris, en molt poques ocasions són convidats als espais més formals de participació en l'àmbit de barri o districte; les invitacions genèriques "a tota la població" no tenen sensibilitat intercultural ("no em sento convidada si no es dirigeixen a mi"). Això fa palesa, segons les persones entrevistades, la necessitat de dialogar i conèixer-se entre els diferents actors al territori i les activitats que ofereixen a la comunitat.
- 3) **L'accés econòmic limita la participació en activitats extraescolars i d'altres,** això restringeix la participació sobretot quan hi ha desigualtat econòmica en la societat i dins de les escoles. Al casal infantil de Coll s'ha detectat, a més, que les famílies de col·lectius i/o població diversa moltes vegades no poden participar en les activitats per falta de temps (les famílies treballen en precàries llargues jornades laborals), o per la limitació lingüística.
- 4) **Desenvolupar propostes estratègiques** perquè les dones i la comunitat en general participin més en els espais en aquests barris: tallers, cursos, activitats lúdiques i de lleure que tinguin relació amb els seus interessos, problemes, necessitats.

D. Comunicació, recursos i aspectes relacionals sobre diversitat cultural

- 1) **L'idioma és un eix d'interès.** Una de les necessitats vinculades als processos d'integració és l'aprenentatge del català, tant en menors com en persones adultes,

ja que moltes famílies no són hispanoparlants. Per a les persones tècniques entrevistades al districte, existeix una preocupació respecte al fet que amb la normalització lingüística a les escoles no n'hi ha prou perquè les persones puguin adquirir coneixements idiomàtics i així establir canals de comunicació. De la mateixa manera, es posa en relleu que en alguns espais socials, com l'Ateneu Roig, es potencia l'aprenentatge de primeres llengües (llengües maternes) a segones generacions de persones migrades, així com el català, la qual cosa permet valorar ambdues llengües de manera important.

- 2) **Fomentar espais de participació amb capacitat de decisió**, és a dir, no només assistir i fomentar la participació per preguntar a la comunitat, sinó també donar poder de decidir, ja que això atorga més sentit de pertinença i fa sentir que són part dels processos de transformació del barri.

E. Infantesa/joventut i diversitat cultural

- 1) **La falta de xarxes de les dones amb menors a càrrec**. Aquesta és una situació a la qual s'enfronten moltes dones d'origen divers i que les porta a buscar estratègies de supervivència per afrontar aquests problemes.
- 2) **Promoure més espais de trobada**: el centre Gaudí és un centre especialitzat, en el qual hi ha dinàmiques interculturals, però per les característiques de l'espai, és necessari expandir de manera transversal la perspectiva d'acció i intervenció intercultural.

F. Sobre el treball tècnic i les administracions

- 1) **Fomentar la formació de personal tècnic i professional** en temes relacionats amb el racisme, la interculturalitat, la migració i la perspectiva interseccional. Es valora l'existència de persones mediadores interculturals.

III. Propostes i bones pràctiques

- 1) **Diversificar els horaris** per fomentar la participació de les persones que no aconseguixin apropar-se per aquesta limitació. L'horari d'oficina és un impediment per a la participació, i si hi hagués equipaments amb horaris més flexibles, s'aconseguiria facilitar la participació d'aquests col·lectius amb difícil accés.
- 2) **Estendre projectes interculturals** com “El món a la meva escola” que promouen el respecte i el coneixement mutu i una participació culturalment diversa. Aquesta és una iniciativa molt ben valorada que aposta pel diàleg intercultural. Va sorgir sota el nom de “Benvinguts al barri” (2008), orientat a dones migrades.
- 3) **Mitjançant el projecte “Recuperem el comerç del barri”** s’ha aconseguit que persones d’origens diversos s’involucrin i participin no només en qüestions relacionades amb el comerç sinó també en la vida social; però encara falta arribar a la població del Marroc i el Pakistan.
- 4) **Generar campanya de visibilització davant els abusos**, que afronten els col·lectius diversos en diferents àrees de la tasca social; situacions de racisme, arbitrietat policial, problemes de lloguer per ser de col·lectius diversos (immigrants, de determinats països, poble gitano, entre d’altres). La gentrificació afecta tota la població, però les conseqüències en el col·lectiu divers són encara més dures per la carència de xarxes de suport familiar. Així mateix, una altra de les propostes és fer visibles els abusos a què s’enfronten les treballadores de la llar, majoritàriament població migrant, respecte dels seus drets laborals.
- 5) **Facilitar a nivell institucional i social xarxes de suport per a mares monoparentals o amb persones sota la seva cura** que es troben sense xarxes socials que els permetin desenvolupar la participació i pertinença.
- 6) **Establir protocols per conèixer els circuits de participació social i comunitària existents als barris.**

IV. **Espais de participació amb presència de persones de col·lectius diversos**

Hi ha diferents espais en els quals participen els col·lectius diversos. A continuació es presenten associacions, espais institucionals i autònoms de participació de població diversa que es van trobar en indagar en el territori, amb els quals vam contactar o que van ser esmentats per les persones entrevistades.

a) Espai Cultural La Tregua: Iniciativa d'Economia Social i Solidària al barri de Gràcia. Ofereix formació artística paral·lelament al desenvolupament de projectes socials. Realitza diferents projectes interculturals com el de migració i art (MIA) que acompanya dones migrades en aspectes pràctics i emocionals i brinda espais artístics d'expressió; un projecte integrador que busca generar benestar en l'àmbit col·lectiu (ofereix tallers de moviment, ioga, clown, plàstica, entre altres).

<http://www.espilatregua.com/>

b) Centre Gaudí i Centre Residencial Casa Milà: es tracta d'un centre d'acompanyament i acollida a menors no acompanyats, es troba en el barri de la Salut.

c) L'Ateneu Roig: iniciativa cultural que impulsa la unió de les diferents lluites socials des d'una perspectiva de classe. Realitzen tant classes de llengua catalana com d'altres primeres llengües (àrab) per contribuir a l'acostament de persones migrades i nadiues des d'una perspectiva intercultural. <http://www.roigcultura.cat>

d) Espai Quiró. Es tracta d'un espai d'hort comunitari on s'impliquen diverses persones de població culturalment diversa, al barri de la Salut <https://espaiquirop.wordpress.com/>

e) Unió Gitana de Gràcia i Associació de Joves Gitanos de Gràcia.

La primera promou la inserció sociolaboral i la segona treballa per la unió del poble en el sector juvenil del poble gitano.

http://www.bcn.cat/barcelonainclusiva/es/fitxa_unio_gitana_de_gracia_160.html

http://guia.barcelona.cat/es/detall/associacio-de-joves-gitanos-de-gracia_99400384074.html

Diagnòstic de la participació diversa per districtes

Districte d'Horta-Guinardó

I. Introducció

Aquesta diagnosi s'emmarca dins de la Mesura de govern sobre participació diversa que ha posat en marxa la Regidoria de Participació. Com a punt de partida, s'entén que la participació diversa és la contribució activa de persones o col·lectius d'orígens o contextos culturals diversos en els espais, processos i àmbits de participació, tant formals com no formals. Podem trobar aquesta participació en els àmbits ciutadà, polític, associatiu, cultural, laboral, educatiu, sindical, veïnal o religiós, entre altres.

L'objectiu general d'aquest estudi és elaborar un estat de la situació de la participació de les persones amb orígens i contextos diversos als espais i processos de participació institucionals dels districtes de la ciutat de Barcelona (en queden exclosos els òrgans participatius territorials). Per fer-ho, es pretenen aconseguir quatre objectius específics:

1. Conèixer i reconèixer les formes de participació no formals d'aquesta diversitat i en quina mesura és possible establir un vincle entre aquestes formes de participació i els espais més institucionals.
2. Identificar interessos, necessitats, obstacles i dificultats a l'hora de promoure una participació diversa.
3. Identificar els tipus de relació que tenen els col·lectius i les entitats de persones d'orígens i contextos culturals diversos amb els espais de participació institucional.
4. Fer propostes de millora dels espais de participació institucionals per apropar-los a aquesta diversitat.

Al districte d'Horta-Guinardó, hi van participar, com a actors rellevants, sis persones tècniques de l'Ajuntament, amb tres entrevistes a entitats de la societat civil, i dos professionals d'orígens culturals diversos. Territorialment, dels onze barris del districte, es van prioritzar el d'Horta i el de Guinardó, atès que hi ha projectes/intervencions, equipaments o esdeveniments que treballen amb una perspectiva comunitària i participativa i la diversitat cultural hi és present.

A continuació, us presentem els resultats de la diagnosi en quatre apartats. El primer inclou les principals **reflexions recollides en les entrevistes**; el segon apartat reflecteix les **propostes** recollides; al tercer, us presentem els **espais** on hi ha participació diversa que aquesta diagnosi ha trobat, i, finalment, en el quart us indiquem les **bones pràctiques** trobades.

II. Reflexions i principals descobriments de la diagnosi

A. Sobre la participació i els seus espais

- 1) **Ampliació o aprofundiment dels conceptes sobre participació:** Es reflexiona sobre la unió de les paraules *participació* i *diversa*, per dir que possiblement la resposta estigui a diversificar el que entenem per *participació*, per *espais*, per *formats*, per *dinàmiques*, etcètera, és a dir *participació diversa* en comparació amb *diversificar la participació*. Cal aprofundir i ampliar els conceptes per arribar a més gent i a gent nova.
- 2) **Visibilització i valoració d'altres espais:** Espais menys formals, on la gent va a col·laborar, en temes frescos, on es comparteixen interessos diferents dels tradicionals, que canvien amb el temps, amb dinàmiques flexibles, espais que es regeneren, espais més permeables. Es considera que aquests altres espais de participació tenen en comú que responen a motivacions de la gent (vegeu els apartats “III. Espais” i “IV. Bones pràctiques”).
- 3) **Temàtiques i necessitats actuals:** Els espais de debat i participació ciutadana, encara tenen una mirada marcadament sectorial (educació, salut, seguretat) i això, a vegades no ajuda a fomentar la implicació de la gent, ja que les seves problemàtiques i interessos passen tots al mateix temps i habiten els mateixos cossos. A més, aquest espais institucionals haurien d'incorporar temàtiques més actuals o innovadores, tant per les noves necessitats com per fer que siguin espais on la població s'apropi a noves reflexions i respostes davant de problemes comuns com la diversitat cultural, l'ecologia, el consum de proximitat, la pobresa, el benestar, el bon viure, la cria dels infants, entre altres. Si la participació

institucional no reflecteix temàtiques actuals pot quedar desfasada. Un exemple van ser les jornades “Més a prop” al Mas Guinardó (bones pràctiques).

- 4) **Dinamització dels espais (els temps, els horaris i la motivació):** L’opinió és que els espais de participació institucionals són avorrits, llargs i sense una dinamització adequada. Haurien de tenir un lideratge àgil amb durades màximes, a més d’una disposició diferent del mobiliari, més en cercle, per crear vincles i evitar polaritats.
- 5) **Metodologies participatives = informació accessible:** Es rep la crítica que, en general, la població no té gaire clar quins són els espais de participació, qui hi pot participar, per a què serveixen, qui ho convoca, com funcionen els espais formals, quina regularitat tenen, etcètera. Cal facilitar la informació a la ciutadania per motivar-ne la participació.
- 6) **Metodologies participatives = xarxes i devolucions:** Sembla que els espais institucionals o tradicionals de participació no tenen voluntat de crear xarxes entre les persones que hi participen, ni tenen espais (físics o virtuals) de devolució, de respostes o de col·laboració. Són espais on es dona informació i només es reben queixes.
- 7) **Participació i diversitat cultural = adaptació bidireccional:** L’adaptació als canvis i a la presència de la diferència com a temàtica o en forma de col·lectius hauria d’implicar un acomodament des de totes les parts implicades i no només de part de qui porta la diversitat o diferència.
- 8) **Formalitats i flexibilitat:** Un altre aspecte en relació amb el foment de la participació i l’associacionisme o el treball comunitari és el suport en la fase inicial de creació dels grups, tant si és per interessos comuns com per ajuda mútua, etcètera. Aquest procés és delicat i no sempre hi ha una pretensió de formalitzar-se ni tan sols d’implicar-se amb la comunitat, però igualment necessiten espais i suport i temps per consolidar-se i aprendre a treballar en conjunt i també amb l’entorn o fer treball en xarxa. Si realment es vol fomentar la

participació, l'Administració hauria de ser flexible i no pressionar amb formalitats sobre l'ús dels espais o l'acompanyament, ja que els tràmits són complexos i impliquen un esforç que pot desmotivar. És més important enfortir el grup i les relacions que insistir en els temes més burocràtics o en formalismes.

- 9) Participació i pertinença:** També es va qüestionar quins rols tenen aspectes com la pertinença, la identitat, el significat del concepte *comunitat* o *comunitari*, etcètera. Durant el procés de participació, les persones expressen que se senten part d'un grup, d'un territori, d'una problemàtica o d'una generació. La planificació d'actuacions hauria de considerar-s'hi, si s'hi vol incloure persones que ara no són presents als espais participatius.

B. Esgotament del model associatiu tradicional

- 1) Associacionisme tradicional tancat:** Es detecta que unes de les causes de la baixa participació és que els espais/entitats mateixos no tenen interès real per ampliar les bases socials i que els membres actuals es troben bé amb el funcionament i les influències o les dinàmiques actuals i no veuen la necessitat d'incorporar gent nova.
- 2) Associacionisme poc representatiu:** També s'ha expressat el problema de la desafecció o manca d'interès de la població en les qüestions polítiques o comunes. Pot ser que l'associacionisme mateix no representi les necessitats actuals de la població. Per poder motivar la gent, s'ha de treballar en idees que ja funcionen, com la memòria històrica de les lluites socials, econòmiques i polítiques, que, a més, uneixen gent de generacions diferents.
- 3) Associacionisme amb poc recanvi o relleu:** En aquest mateix sentit, es percep que les entitats que fa molts anys que funcionen, com el moviment associatiu veïnal, tenen les mateixes persones representants o membres des de fa molt de temps. Aquests representats són pocs i, per tant, el recanvi és escàs. Les dinàmiques i les temàtiques de les sessions són força convencionals; no criden a les noves generacions i, com a conseqüència, el relleu generacional no és fàcil

d'aconseguir. Fora bo que es pogués fer un acompanyament a aquestes entitats per treballar en el recanvi, amb propostes adients per a cada territori.

C. Participació i persones culturalment diverses

- 1) Millora de la convocatòria o la invitació:** Hi ha la percepció que les persones culturalment diverses tenen ganes de participar. Ja ho fan com a usuàries, però no tant en espais d'organització, i pot ser que amb una bona convocatòria, invitació o acompanyament es pugui involucrar-les en accions comunitàries. Per exemple, al barri del Carmel hi ha dones que treballen en la cura de persones i llars i que poden saber moltes coses de les problemàtiques que hi ha a les famílies i al barri en general, però no són presents en els espais on es tracten aquestes temàtiques. Passa el mateix amb el col·lectiu marroquí, que porta molt de temps al barri, o amb la comunitat gitana: són col·lectius que participen molt en temàtiques pròpies, però no tant en altres espais del barri i, per tant, hi fa falta un apropament específic.

- 2) Més suport i acompanyament a entitats:** També s'han escoltat veus de grups no formals i d'entitats més consolidades que demanen tenir més suport o visibilitat, com és el cas de l'Asociación Cultural Hispanoiraní Ferdosí, el Centro Salvador Allende o el grup Retroba't amb Tu, que ja participen i ho volen continuar fent.

- 3) Espais i dinàmiques de participació diverses:** Moltes persones amb diversitat cultural tenen els seus propis espais i dinàmiques participatives, que responen a les seves necessitats, interessos, dificultats i problemàtiques, com, per exemple, la necessitat de recolzar-se en xarxes de suport amb gent de la seva família, origen o país per sentir seguretat i compartir les adversitats i el possible rebuig d'algunes persones o institucions. No es pot simplificar i dir que aquests col·lectius no participen, sense conèixer les dinàmiques i les dificultats que tenen.

- 4) Formalitats i flexibilitat:** Hi ha espais de participació amb el format de grups d'interessos i d'ajuda mútua, que en principi no tenen pretensions de formalitzar-se o d'implicar-se en la comunitat, però que igualment necessiten espais i suport i

que els deixin temps per consolidar-se i implicar-se en el treball en xarxa del territori o en els seus interessos. L'Administració hauria de ser flexible per no pressionar amb formalitats sobre l'ús dels espais o l'acompanyament, ja que els tràmits són complexos i impliquen un esforç que pot desmotivar. És més important enfortir el grup i les seves relacions que prestar atenció als temes més burocràtics o formalismes.

- 5) **Dones musulmanes i participació:** Als barris de la Teixonera i el Carmel hi ha un grup de dones marroquines que demanen acompanyament per constituir una entitat, pel fet que tenen una trajectòria juntes, tenen reivindicacions en l'àmbit educatiu i també necessitat d'espais per a la pregària només per a dones, sobretot en esdeveniments especials del calendari musulmà. Un acompanyament seria un gest que faria que se sentissin més part del barri i de la ciutat i podria ajudar a connectar-les més amb la comunitat i amb altres espais on, fins ara, no són presents.

- 6) **Migracions de la resta d'Espanya i cohesió social:** Hi ha moltes diversitats als territoris i les persones migrades de la resta d'Espanya són significatives en alguns barris, com el Carmel. En aquest sentit, es percep que aquest procés migratori ha deixat un encaix desigual pel que fa a la identitat i a la pertinença, que es manifesta segons dues entrevistades, i amb tots els matisos, igual que es manifesten avui les postures diferents a l'entorn del procés de la independència catalana. Malgrat això, també es reconeix que aquesta població i aquesta generació van tenir moments d'una gran unitat i participació amb el moviment veïnal dels temps de la transició, i que encara avui moltes d'aquestes entitats són líders. Abordar aquestes històries migratòries pot servir per vincular i visibilitzar experiències i reconèixer com s'han construït les identitats, la cohesió social i la convivència en la diferència.

- 7) **Llei d'estrangeria i drets de ciutadania:** És un fet que les persones migrades no tenen els mateixos drets de ciutadania. La norma que les regula és complexa i poc acollidora i tracta les persones com si fossin prescindibles. Per exemple, si les persones amb papers no compleixen uns requisits poden perdre els permisos de

residència o treball i s'emet una ordre d'expulsió que s'hauria de materialitzar en quinze dies; les persones que es troben al marge d'aquesta llei o sense papers encara pateixen més exclusions e inseguretats, ja que poden ser expulsades en qualsevol moment i no tenen accés al mercat de treball legal, malgrat que vinguin de països en conflicte. Per la seva banda, tampoc no se'ls atorga el dret al vot¹³ fins que obtinguin la nacionalitat, per al qual calen, per norma general, deu anys de residència ininterrompuda només per iniciar un tràmit que pot trigar anys. Tot això provoca sensació d'inseguretat, de rebuig, de temor a les institucions, de desconfiança i un sentiment de no ser "d'aquí", ja que fa paleses aquestes diferències de categoria ciutadana i de drets, i això no facilita ni la pertinença, ni la participació.

- 8) Diversitats i manca de participació** pel que fa a les **necessitats bàsiques**: A més de les dificultats ja esmentades, alguns col·lectius en viuen d'altres, com ara la pobresa, la manca de treball o d'habitatge, etcètera. Les problemàtiques que presenten poden no satisfer les necessitats bàsiques, afectives o de seguretat i, per tant, la participació no és una prioritat i no es valora en què poden ajudar.
- 9) Exclusió crònica, simbòlica i racisme**: A vegades també hi ha una exclusió a la societat per temes de racisme o bé una exclusió simbòlica, relacionada amb estigmes i estereotips pel color, l'origen, la religió o altres variables, que perpetuen aquestes persones en la diferència i l'alteritat. Aquest és un tema molt delicat, però que es pot manifestar en la formació de guetos i, fins i tot, en el radicalisme, unes problemàtiques que la ciutat no es pot permetre.
- 10) Diversitat cultural i folklore**: Moltes vegades la diversitat s'entén com una manifestació folklòrica, cosa que no és ni bona ni dolenta en si mateixa, però que és una mirada limitada, ja que considera les altres cultures com quelcom exòtic i no com a pròpies de la Barcelona actual.

¹³ A excepció de les eleccions municipals per a persones comunitàries i d'altres països amb conveni de reciprocitat.

11) Vides i relacions transnacionals: Moltes persones amb orígens i contextos culturals diversos tenen una vida transnacional, és a dir, mantenen un fort vincle amb les problemàtiques i la família i amistats que han deixat enrere. Tot això implica dedicar-hi temps, energia i recursos. És una vivència que perdura en la vida de la persona migrada i que és vital en l'experiència emocional i existencial. Per això, fora bo donar-hi valor, com, per exemple, fent col·loquis sobre la situació actual, la cultura, la religió, els sistemes educatius, etcètera.

D. Comunicació i aspectes relacionals sobre diversitat cultural

1) Millora de la comunicació i adaptació del llenguatge: Si es vol contactar amb la gent del carrer, amb gent diversa, joves, gent gran o altres grups, cal fer un esforç de comunicació més clara i quotidiana i deixar els tecnicismes, “endolcir” el missatge: “en la simplicitat hi ha la grandesa”. Això pot ajudar a augmentar la participació.

2) Millora de la convocatòria o la invitació: Hi ha la percepció que les persones culturalment diverses tenen ganes de participar en les activitats i es possible que, amb una bona invitació i acompanyament, es podrien apropar a les accions comunitàries i aportar-hi les seves idees. Fer sentir bé les persones és vital per vincular-les.

3) Discursos i diversitat cultural: Entre les persones entrevistades hem trobat el discurs sobre “ser o no ser integrables”, amb comentaris sobre dones musulmanes i la manca de voluntat “d'integrar-se”, en contraposició a les persones llatines considerades més “integrables”. Aquesta situació fa pensar que potser hi ha una necessitat de crear més espais de reflexió i debat. Al Catàleg d'activitats antirumors es treballen aquestes temàtiques.

4) Diversitat cultural com un valor de ciutat: Malgrat els discursos negatius sobre les diferències culturals, també es percep que la ciutat té altres discursos, més sensibilitzats, amb més coneixement mutu, sense superioritat, que impliquen que

s'acceptin i es respectin les diferències, i es dona com a exemple la resposta social respecte als terribles actes terroristes de l'agost del 2017.

- 5) Zona de confort i resistències als canvis:** Hi ha la percepció que, a moltes persones, els costa adaptar-se a les novetats. És més fàcil estar en situacions o espais de confort, d'on costa molt sortir, i les persones es refugien en formes tradicionals de funcionament. Això influeix en els espais comunitaris i de participació i, per fer-hi canvis, cal un acompanyament professional per reconèixer aquestes resistències i que es plantegin metodològiques per treballar-ho.

E. Infància i joventut i diversitat cultural

- 1) Joventut i fronteres:** Hem trobat opinions que afirmen que la joventut té força normalitzada la diversitat i no reconeix les fronteres com una font de separació. Malgrat això, s'ha de tenir present que hi ha col·lectius que poden requerir un tracte especial i que això no implica que s'hagi de tractar la diversitat cultural com un fet diferenciador en general.
- 2) Joventut, participació i valors interculturals i del bé comú:** Aquesta és una etapa on s'aprèn molt i es creen relacions fortes. És un bon moment per informar, motivar i invitar a fer actuacions conjuntes com a persona usuària o gestora, i també per introduir aquests valors d'una manera positiva.
- 3) Joventut i cultura comuna:** Es percep que la joventut té més interès a crear una cultura comuna, on les diferències no siguin un fet d'exclusió.
- 4) L'educació com a espai de participació diversa:** Els contextos educatius són espais naturals on les diversitats se succeeixen i on es poden treballar la sensibilització i el respecte cap a la diversitat cultural i el vincle amb la comunitat. És important començar en els primers anys d'escolarització. Un exemple és l'acompanyament del projecte "El món a la meua escola" del Districte de Gràcia, on s'han aconseguit fites importants per a les persones de cultura i religió musulmana, com aconseguir que hi hagi carn halal al menjador de l'escola o fer

col·loquis de coneixement mutu. El més interessant és que totes aquestes fites s'han aconseguit amb el suport no només de les famílies musulmanes sinó també de les altres, un gest molt important per a aquest col·lectiu.

- 5) Joventut diversa i dificultats:** Hi ha un segment de joves amb diversitat cultural que tenen personalment unes circumstàncies vitals complexes en matèria econòmica, social, emocional, etcètera i que poden significar tenir complicat l'èxit social o la prosperitat. Contrarestar-ho no és una tasca fàcil: es demana continuar donant suport a projectes i treballs professionals amb una perspectiva interseccional, intercultural i comunitària. Apropar informació sobre espais i formes de participació en aquests projectes pot ser una bona idea.

F. L'Administració i el treball tècnic en relació amb la diversitat cultural

- 1) Més formació i sensibilització en interculturalitat:** Els canvis produïts a les societats actuals són nombrosos, i la diversitat cultural n'és un dels principals. Aquests canvis són processos socials complexos que requereixen temps i acompanyament. Atesa la posició privilegiada i d'influència del personal tècnic i el seu rol en la gestió, és del tot recomanable que tinguin l'oportunitat de formar-se o de tenir espais de reflexió per poder discutir i incorporar eines que serveixin per fer front a aquestes temàtiques, respectant els temps i els processos personals d'acceptació al canvi. Els cursos antirumors són considerats una bona iniciativa, malgrat que tenen la debilitat que hi assisteixen persones ja sensibilitzades o motivades i fa falta que el missatge arribi a la resta de la població.
- 2) Diversitat cultural, un tema transversal:** Igual que el gènere o la diversitat funcional són presents a la sensibilitat personal i tècnica, la diversitat cultural també hauria de ser present en el treball quotidià. Si no la treballem, no es tindran eines per fer front a problemes com el racisme, la xenofòbia, la islamofòbia, l'aporofòbia, etcètera, tots problemes que tenen uns costos socials molt elevats.
- 3) Metodologies de treball comunitari i dedicació tècnica:** En concordança amb tot l'anterior i per poder fer un treball social i comunitari més efectiu en les

condicions actuals de complexitat, on la diversitat cultural és un element entre altres, el personal hauria de poder tenir accés a noves metodologies que es facin servir en projectes innovadors, per aprofitar el temps de contacte amb la gent.

- 4) **Disponibilitat:** El personal tècnic hauria de tenir clar que la forma “d’estar disponible” és molt més proactiva que anar a informar o esperar que la gent demani alguna cosa.

III. Propostes recollides

1. **Elaboració d’un butlletí o *newsletter*:** La ciutadania ha de poder consultar els espais on participar, les dates, qui hi està convidat o convocat, etcètera.
2. **Formació i sensibilització:** La majoria de les persones entrevistades han manifestat la necessitat que més equips tècnics i d’educació tinguin formació i espais de sensibilització i reflexió en relació amb la diversitat cultural, els valors comunitaris o el treball en xarxa.
3. **Espais de coresponsabilitat:** El disseny dels espais de participació ha d’estar pensat per generar trobades de cocreació de propostes en lloc d’espais purament informatius. Actualment, la forma física tradicional de col·locar les cadires i les taules és molt conservadora i no convida a la conversa ni a mirar-se entre si i sortir del rol de “dono informació” i “reclamo a l’Ajuntament” dels dos bàndols oposats. En canvi, la cultura més participativa es fa en cercles concèntrics per crear ambients de coresponsabilitat.
4. **Adaptació bidireccional:** És important plantejar que l’adequació implica totes les parts. No podem esperar que la participació tingui lloc només en les formes clàssiques o establertes: s’han de fer canvis per incorporar altres tipus de col·lectius que ara no hi són presents. Al Catàleg d’activitats antirumors es treballa aquesta qüestió.
5. **Detecció i adequació a noves necessitats o interessos fora dels tradicionals:** Les estructures de participació s’haurien d’adequar a les noves temàtiques i formes de fer les coses, com, per exemple, la tecnologia, l’ecologia, les relacions transnacionals i

intergeneracionals o la memòria històrica. Per contra, altres poden perdre sentit i tornar-se arcaïques.

- 6. Acompanyament al relleu:** Fora bo que es pogués fer un acompanyament de les entitats tradicionals per treballar el recanvi de lideratges i també l'adequació a noves temàtiques, amb propostes adients per a cada territori.
- 7. Millora de la comunicació i del tipus de llenguatge:** Per convidar nous col·lectius ciutadans a participar en els espais de diàleg comunitari, fora bo que es fes un esforç per adequar tant els horaris com el llenguatge, deixant de banda els tecnicismes o les paraules complexes i emprant un llenguatge més proper, amb la intenció d'empatitzar i que la informació, la discussió o els acords siguin entesos per tothom.
- 8. Suport a dones musulmanes a la Teixonera i el Carmel:** S'ha detectat una necessitat i un interès d'un grup de dones musulmanes que no estan organitzades i volen fer-ho. Tenen una trajectòria de treball conjunt i unes reivindicacions clares. Una d'elles ha estat entrevistada.
- 9. Personal tècnic amb diversitat cultural:** En aquest sentit, entre el personal tècnic entrevistat, no hi ha unanimitat sobre la necessitat que hi hagi personal amb aquesta característica, malgrat que des de la societat civil sí que es considera important.
- 10. Vides transnacionals:** Cal fer, per exemple, col·loquis sobre la situació actual, la cultura, la religió, els sistemes educatius, etcètera.
- 11. Joventut diversa i dificultats específiques:** Hi ha un segment de joves amb diversitat cultural que viuen, en les seves vides i el seu cos, circumstàncies vitals complexes en matèria econòmica, social, emocional, etcètera, que poden significar tenir dificultats per assolir l'èxit social. Contrarestar-ho no és una tasca fàcil: es demana continuar donant suport a projectes i treballs professionals amb una perspectiva interseccional, intercultural i comunitària. Un contacte amb aquest projectes per apropar informació sobre espais i formes de participació pot ser una bona idea.

IV. Espais de participació amb diversitat cultural

A. Espais amb presència de persones culturalment diverses

En aquest grup s'exposen els espais de participació on s'observa la presència de persones amb diversitat cultural al districte:

1. **El Pla de desenvolupament comunitari “Carmel Amunt”** és un projecte amb molts anys al territori i que s'ha adaptat a les seves necessitats. Els seus grups de treball incorporen la societat civil i el personal tècnic, i actualment té taules d'educació i formació, de salut, d'ecologia, emocionals, de cultura i esports, d'energia, “Carmel pel Carmel” i altres espais puntuals.

<https://www.facebook.com/carmelamunt/>, <http://www.carmelamunt.org/>

2. **Grup de persones de Santa Cruz, Bolívia:** Al barri del Carmel hi ha presència d'aquest col·lectiu. *No s'hi ha pogut contactar, però des de Carmel Amunt o la Fundació Adsis s'hi podria arribar a contactar.*

3. **Migració marroquina més madura** o amb més temps aquí: Són un grup viu, però informal al barri del Carmel que fa acollida al seu grup, com en altres comunitats musulmanes, en relació als serveis. *No s'hi va poder contactar; caldrien més temps i esforços.*

4. **Grup de mares i pares** en relació amb el Centre Obert de la Fundació Adsis: és un grup informal de persones que tenen com a punt en comú l'educació dels infants i espais d'autoajuda. *No s'hi va contactar; caldrien més temps i esforços.*

5. **Commemoració de la mort de Salvador Allende:** Cada 11 de setembre, al barri del Carmel, es fa aquest acte organitzat per un comitè ciutadà que aglutina la Casa Amèrica, associacions de veïns i veïnes, partits polítics, sindicats i moviments informals de persones de Xile, liderats pel Centre Salvador Allende, amb una convocatòria de diversos centenars de persones, des de fa més de 20 anys, periòdicament, en un dia molt assenyalat, a les 10 del matí.

<https://homenatgeallende.wordpress.com/>

- 6. Barribook al centre cívic Boca Nord:** És un projecte de cocreació audiovisual per a joves d'Horta-Guinardó, principalment que hagin estat reagrupats fa poc temps. L'entitat El Parlante és la que dinamitza el grup.

<http://lameva.barcelona.cat/convivenciahg/ca/joventut/hg-barribook>

- 7. Taules de convivència a l'espai públic de la plaça de Bacardí d'Horta, plaça de Pastrana del Carmel i plaça de Raimon Casellas a Can Baró.** No s'hi va contactar per les limitacions d'aquesta diagnosi, però sembla que és un espai bo on treballar la participació diversa.

• <http://lameva.barcelona.cat/convivenciahg/ca/intervenci%C3%B3-i-dinamitzaci%C3%B3-comunit%C3%A0ria-espai-p%C3%BAblic/horta>

• <http://lameva.barcelona.cat/convivenciahg/ca/intervenci%C3%B3-i-dinamitzaci%C3%B3-comunit%C3%A0ria-espai-p%C3%BAblic/el-carmel>

• <http://lameva.barcelona.cat/convivenciahg/ca/intervenci%C3%B3-i-dinamitzaci%C3%B3-comunit%C3%A0ria-espai-p%C3%BAblic/can-bar%C3%B3>

- 8. Troba't:** espai de trobada per a dones reagrupades o en situacions de canvis, on es facilita la interrelació, el reconeixement mutu, el coneixement i la vinculació amb l'entorn. *És un projecte de districte amb el qual no es va arribar a contactar per les limitacions de temps i recursos d'aquesta diagnosi.*

<http://lameva.barcelona.cat/convivenciahg/ca/dones/trobat>

- 9. Població gitana:** Al Carmel, aquesta comunitat hi és molt arrelada, però no participa gaire en espais de participació tradicionals. Per contactar-los, la manera més immediata és l'església evangèlica que n'aglutina alguns grups o també mitjançant l'escola del barri per a la gent amb infants, o mitjançant els serveis socials per a les persones vinculades a aquests serveis. No sembla que hi hagi cap treball específic adreçat a l'apropament d'aquesta comunitat als espais de participació o comunitaris, ni al barri ni al districte, on hem percebut que són pràcticament invisibles. *No s'hi va contactar per les limitacions d'aquesta diagnosi i perquè requereix que hi hagi molta més proximitat.*

10. Tallers i cinefòrum: Al barri del Carmel hem trobat aquestes actuacions que treballen temàtiques de gènere, creació cultural, dinamització comunitària i acció social. Estan dinamitzades per l'entitat Lo Relacional. *No s'hi va contactar per les limitacions d'aquesta diagnosi, però sembla que és un espai interessant on treballar la participació diversa.*

<https://lorelacional.org/2017/06/05/cronica-del-proyecto-a-lescola-de-persones-adultes-el-carmel/>

11. Teatre social per a les persones grans: “Fricandó”: És un projecte de teatre comunitari que vol treballar temàtiques diverses des d'una mirada intercultural, al barri de la Vall d'Hebron. *No s'hi va contactar per les limitacions d'aquesta diagnosi, però sembla que és un espai interessant on treballar la participació diversa.*

<http://lameva.barcelona.cat/convivenciahg/ca/gent-gran/fricand%C3%B3-teatre-f%C3%B2rum>

12. Mares musulmanes als barris de la Teixonera i el Carmel: tal com s'ha comentat, és un grup informal que voldria consolidar-se.

B. Altres espais que poden ser d'interès

Són espais de participació no convencional, on hi ha elements significatius que poden fomentar la participació, el treball comunitari i la gestió positiva de la diversitat cultural:

1. Certamen Internacional de Guitarra de Barcelona “Miquel Llobet”: És el llegat del fundador del Centro Salvador Allende, el guitarrista Eulogio Dávalos. Hi participen guitarristes catalans i de Llatinoamèrica i, a més, té una vessant social, ja que es fan concerts en llocs com presons, hospitals, etcètera.

<http://certamenllobet.com/>

2. Espais juvenils: A Horta-Guinardó hi ha una bona oferta d'espais joves on podem trobar una bona acollida i sensibilitat al treball intercultural: Espai Jove Boca Nord, el Racó Jove del Centre Cívic Guinardó i les Joventuts Alternatives de Montbau.

- 3. Plataforma d'Educació Social del Centre Juvenil Martí-Codolar:** És un espai educatiu, on hi ha una sèrie de projectes que treballen amb infants, joves i famílies en risc d'exclusió, amb iniciatives d'educació, inserció laboral i habilitats socials com l'autonomia i la relació amb l'entorn. Té una llarga experiència i s'hi podria treballar la participació ciutadana juntament amb les altres habilitats socials que ja s'hi treballen.

<https://www.youtube.com/watch?v=czsBmvxmN2s>

- 4. Fundació Adsis:** Centre obert per a infants i joves, tallers d'iniciació professional, lleure, treball de carrer i qualsevol acció social d'adolescents i joves. No hi hem contactat per a aquesta diagnosi, però tenim referències que la població usuària és majoritàriament diversa culturalment. <http://centrokarmelo.blogspot.com.es/>

- 5. “Salut als Barris”:** Grup de treball de salut comunitària de la Generalitat de Catalunya al barri del Carmel. <https://www.youtube.com/watch?v=d1LyZ2fPHbs>

- 6. Casals o centres cívics:** Són espais clau per fomentar la participació ciutadana. Nosaltres hem conegut el Mas Guinardó, un espai gestionat per la Cooperativa La Fàbrica amb una llarga trajectòria de treball comunitari.

- 7. “Creatives fent Xarxa” al Casal Mas Guinardó:** Com ja hem dit, són unes jornades de dones, salut i benestar, on tenim referències que hi ha participació i sensibilitat positiva cap a la diversitat cultural.

V. Bones pràctiques al districte

- 1. “Creatives fent Xarxa”:** Actuació al Casal Mas Guinardó sobre temes de salut i benestar, organitzada per una xarxa d'entitats i persones individuals. És una bona experiència, ja que respon a una temàtica molt demanada per les dones participants, relacionada amb la vida saludable, cuidar-se, cocrear, conèixer nous materials i amb la creativitat i la diversitat com a eixos.

2. **Jornades “Més a prop”:** Actuació de fa dos anys al Casal Mas Guinardó, on, a més de la participació ciutadana i d’entitats, es va sumar el personal tècnic i de nivell directiu en col·loquis de temes diversos i on la presència d’aquestes persones tècniques va fer visible la xarxa de persones que hi ha darrere l’Administració del Districte, fet que va ser valorat positivament per la ciutadania que hi va participar.
3. **Rocaguinarda i l’AVV Joan Maragall del Guinardó:** En opinió d’una de les entrevistades, aquestes són dues entitats veïnals que s’han sabut adaptar als nous interessos i les noves generacions. *No se les va entrevistar perquè no es va veure la presència de la diversitat de la qual tracta aquest estudi.* Però la referència és que han pogut incorporar gent jove abordant temàtiques més modernes, com les cooperatives de consum, un grup de criança o la pobresa energètica, entre altres.
4. **Espai Jove Boca Nord i projecte Barribook:** Són espais juvenils on es construeix la cultura comuna de la ciutat del futur; per això són un espai i una actuació d’on es poden agafar bones idees, i es proposa continuar donant-los suport.
5. **“El món a la meva escola”:** Sembla un projecte engrescador que podria incorporar-se a aquest districte, ja que hi ha dones amb experiència.
6. **Persones refugiades, drets humans i convivència:** És una activitat del Servei de Convivència d’Horta-Guinardó relacionada amb els equipaments del districte i pot ser un bon exemple de com col·locar una temàtica tant de diversitat com de cultura de pau.

<http://lameva.barcelona.cat/convivenciahg/ca/acci%C3%B3-comunit%C3%A0ria-intercultural/sensibilitzaci%C3%B3-i-mobilitzaci%C3%B3-ciutadana>

Diagnòstic de la participació diversa per districtes

Districte de Nou Barris

I. Introducció

Aquesta diagnosi s'emmarca dins de la Mesura de govern sobre participació diversa que ha posat en marxa la Regidoria de Participació. Com a punt de partida, s'entén que la participació diversa és la contribució activa de persones o col·lectius d'orígens o contextos culturals diversos en els espais, processos i àmbits de participació, tant formals com no formals. Podem trobar aquesta participació en els àmbits ciutadà, polític, associatiu, cultural, laboral, educatiu, sindical, veïnal o religiós, entre altres.

L'objectiu general d'aquest estudi és elaborar un estat de la situació de la participació de les persones amb orígens i contextos diversos als espais i processos de participació institucionals dels districtes de la ciutat de Barcelona (en queden exclosos els òrgans participatius territorials). Per fer-ho, es pretenen aconseguir quatre objectius específics:

1. Conèixer i reconèixer les formes de participació no formals d'aquesta diversitat i en quina mesura és possible establir un vincle entre aquestes formes de participació i els espais més institucionals.
2. Identificar interessos, necessitats, obstacles i dificultats a l'hora de promoure una participació diversa.
3. Identificar els tipus de relació que tenen els col·lectius i les entitats de persones d'orígens i contextos culturals diversos amb els espais de participació institucional.
4. Fer propostes de millora dels espais de participació institucionals per apropar-los a aquesta diversitat.

A Nou Barris, hi van participar, com a actors rellevants, cinc persones tècniques de l'Ajuntament, amb dues entrevistes grupals a grups de la societat civil, i tres professionals d'origen divers. Territorialment, dels tretze barris del districte, es van prioritzar les Roquetes i Ciutat Meridiana per la presència important de projectes/intervencions, equipaments o esdeveniments que treballen amb una perspectiva comunitària, participativa i on la diversitat cultural és present i significativa, a més de tenir una societat civil receptiva.

A continuació, us presentem els resultats de la diagnosi en quatre apartats: el primer amb les principals **reflexions recollides en les entrevistes**; el segon apartat reflecteix les **propostes** recollides; en tercer lloc, us presentem els **espais** que aquesta diagnosi ha trobat i on hi ha participació diversa, i, finalment, us presentem les **bones pràctiques** trobades.

II. Reflexions i principals descobriments de la diagnosi

A. Sobre la participació i els seus espais

- 1) **Crisi del model de participació i estudi quantitatiu:** Es percep que els processos participatius estan en crisi, no només per la manca d'assistència de la població diversa sinó perquè tampoc no hi assisteixen altres col·lectius de la societat, com la joventut, famílies amb infants, etcètera. En aquest sentit, expliquem una crítica respecte a aquest mateix estudi, que té una metodologia qualitativa que no és suficient per determinar qui hi participa i qui no. Per això, es proposa fer una recollida de dades quantitatives de les persones que hi participen, tant de població autòctona o “d'aquí” com de la culturalment diversa o migrada, per obtenir dades numèriques i proporcionals que permetin fer una anàlisi exhaustiva dels perfils de la gent que hi participa i no només les opinions d'algunes persones. Tot això respon a la pregunta “Per què la gent diversa no participa?”, que ha provocat un rebuig al fet que es critiqui només les persones diverses, quan el que hi ha és una crisi del model de participació.
- 2) **Ampliació o aprofundiment dels conceptes sobre participació:** Es preguntava “¿Què és participar?” i les respostes parlaven de no centrar la mirada en la participació només com l'assistència a espais formals, ja que n'hi ha de tots els tipus, de tots els colors, amb totes les implicacions possibles: no hi ha una única manera de participar. La formal és una i bastant minoritària i per això cal aprofundir i ampliar els conceptes, per arribar a més gent i a gent nova.
- 3) **Dinamització dels espais (els temps, els horaris i la motivació):** Els horaris i les durades dels espais de participació haurien de ser limitats i accessibles per a les persones de la societat civil més que per als equips tècnics, i haurien de disposar

d'un servei per tenir cura de la canalla. En relació amb la motivació, el temps té un altre sentit, ja que els processos es perceben com lents, esgotadors, poc resolutius. L'Administració hauria de fer-se responsable dels formats de les reunions, que són poc atractius, i deixar de responsabilitzar la ciutadania de manca de participació.

- 4) Dinamització dels espais (sensibilitat i respecte):** Cuidar i adequar les dinàmiques que es fan servir per trencar el gel o per conèixer les persones participants, perquè a vegades són massa progressistes o poden ferir sensibilitats pel fet que a molta gent li fa respecte parlar en públic i més si hi ha persones expertes que en saben molt; o no els agrada que els facin parlar en públic de com se senten o de coses íntimes que poden posar la persona en situacions incòmodes o ridícules (si passa això no vindran més). També cal tenir cura del plantejament d'alguns projectes que impliquen la participació per no ferir sensibilitats¹⁴ i mirar que responguin a necessitats detectades, atès que, si no, no engresquen ningú.

- 5) Metodologies participatives i informació sobre espais:** Es qüestiona la crítica per la baixa participació, ja que a vegades no és manca d'interès sinó que la població no té una informació clara i precisa sobre els espais on pot participar, ni té clar qui hi està convidat. A vegades es percep com un grup tancat o on no tenen dret a entrar, etcètera.

- 6) Metodologies participatives i xarxes i devolucions:** Els espais formals de participació, en general, no creen processos i no sembla que creïn, entre les persones implicades, unes relacions que durin en el temps o que creïn comunitat. Tampoc no hi ha espai per a una devolució o per a respostes accessibles a tota la població respecte als temes que s'hi tracten. A més, una vegada la societat civil hi participa, és important considerar i valorar les seves idees i aportacions¹⁵ sobre els

¹⁴ Segons una opinió: "Se deben cuidar mucho las maneras y los tipos de proyectos, porque hay algunos que cuestionan aspectos muy sensibles como, por ejemplo, si tu forma de cocinar es o no correcta o si sabes cómo enseñar a tus hijos. Si este tipo de temas se hace desde la superioridad, no sirve y ofende; en cambio, si se plantea como círculos de intercambio de ideas, donde no sea buena una sola manera de hacer las cosas, sin menospreciar..."

¹⁵ Segons una opinió: "La expresión que los ciudadanos van por delante de la Administración es una frase que no se debería seguir diciendo, porque puede caer mal, puesto que la Administración tiene los recursos financieros y técnicos y, aun así, no llega a resolver problemas; es ahí donde la ciudadanía nos organizamos, consiguiendo con gran

processos o la planificació, i no deixar la gent sense resposta, explicació o devolució.

- 7) **Participació i pertinença:** També es va qüestionar quins “processos” estan implícit en la participació, com la pertinença, la identitat, el que s’entén per comunitat o allò comunitari, temes que no són menors i que importen a l’hora de sentir-se part d’un grup, un territori, una problemàtica, una generació, etcètera. La planificació d’actuacions hauria de considerar-ho si vol incloure persones que ara no són presents als espais participatius.

B. Esgotament del model associatiu tradicional

- 1) **Associacionisme tradicional tancat:** Hi ha la percepció que els cercles de relacions personals en l’activisme a vegades són tancats, poc permeables i no es fan esforços suficients per atreure gent nova.
- 2) **Associacionisme poc representatiu:** En aquest mateix sentit, hi ha opinions que assenyalen que els lideratges són personalistes i que es persegueixen reivindicacions més aviat pròpies de les persones del grup i no gaire representatives ni contrastades.
- 3) **Associacionisme amb poc recanvi o relleu:** Hi ha opinions que diuen que hi ha pocs recanvis per als lideratges i que la pressió actual per participar fa que es noti un esgotament de les persones, perquè són sempre les mateixes. En relació amb el relleu generacional, a les entitats veïnals no és gaire clar i fa falta un acompanyament perquè el moviment associatiu incorpori noves temàtiques i nova gent, i pugui deixar algunes pràctiques paternalistes; malgrat això, també s’ha escoltat l’opinió de la joventut, que diu que participa molt i que té una mirada més positiva de la realitat.

dificultad subvenciones y financiamiento. Y se atiende a personas que, según los criterios de servicios sociales, no cumplen sus requisitos, y ahí vienen los problemas con la Administración... ¡Ya está bien!”.

C. Participació i persones culturalment diverses

- 1) **Millora de la convocatòria o la invitació:** Es percep que les persones culturalment diverses, tant si són gitanes com migrades o altres, són molt participatives i estan molt motivades, però ho fan en espais on se senten convidades, convocades o interpel·lades, on la seva presència sigui ben valorada i volguda, sense prejudicis i amb voluntat d'apropament i coneixement.
- 2) **Espais i dinàmiques de participació diverses:** Es qüestiona la premissa que no hi ha participació diversa; es percep que sí que existeix aquesta participació, però que no es reflecteix en el model actual de participació formal/institucional de la ciutat, que no és gaire inclusiu. N'hem trobat un exemple a Ciutat Meridiana, on la gent té la impressió que tenen un model diferent i que els funciona.
- 3) **Poble gitano i projectes relacionats:** S'ha recollit la impressió que aquest col·lectiu té unes problemàtiques i unes característiques i dinàmiques que els identifiquen, però que també els han exclòs de la comunitat; en aquest sentit, els projectes que hi estan relacionats tenen una alta càrrega de temàtiques, com el fracàs escolar, l'atur juvenil, el rol de la dona o l'economia submergida, totes temàtiques complexes que fan que les intervencions siguin una tasca difícil.
- 4) **El poble gitano també reivindica:** Actualment aquest col·lectiu té més presència pública i reivindicacions que en el passat, a més de voluntat de compartir experiències i la seva història. Exemples de projectes són els treballs de memòria històrica, el foment d'un llenguatge no discriminatori i noves formes d'intervenció social, que estan incidint en com es veu el col·lectiu a si mateix i com es veuen en relació amb la resta de la ciutadania. En aquest sentit, el projecte Roquetes Conviu és un bon exemple, com també ho són les actuacions de l'Associació Nakeramos i la web del Museu Virtual del Poble Gitano.

<http://www.museuvirtualgitano.cat/2017/02/27/lassociacio-intercultural-nakeramos-i-linstitut-de-valldemossa-de-barcelona-prenen-mesures-contra-el-racisme/>

- 5) Acompanyaments específics a col·lectius específics:** Hi ha unanimitat a assenyalar que a la Zona Nord la participació diversa és important, però sobretot amb el col·lectiu de gent llatina; en canvi, els menys involucrats són els col·lectius d'origen pakistanès, especialment les dones, i també del Marroc i els subsaharians. Si es vol fer una promoció de la participació, s'ha de treballar i fer un esforç per relacionar-se amb aquests grups, per petits que siguin, ja que són llavors per motivar, en particular, els col·lectius menys visibles.
- 6) Formalitats i flexibilitat:** En aquest mateix sentit, és important donar suport a persones i grups, malgrat que no tinguin la pretensió de formalitzar-se o d'implicar-se en la comunitat; igualment, necessiten espais i temps per consolidar-se. En aquest casos, l'Administració hauria de ser flexible i no pressionar amb formalitats per l'ús dels espais o els serveis d'acompanyament o dinamització, ja que les dinàmiques del treball conjunt no sempre són fàcils, ni tampoc els tràmits són simples, sinó que impliquen un esforç que pot desmotivar i és més important enfortir el grup i les relacions que insistir en els temes més burocràtics o en formalismes. Un exemple d'això podria ser el cas dels joves gitanos de Vallbona o Torre Baró que tenen una sèrie de dificultats, però que necessiten espais per fer activitats culturals i utilitzar les sales d'assaig, i es necessita aquesta flexibilitat per no perdre-hi el contacte, crear confiança i evitar l'exclusió.
- 7) Llei d'estrangeria i drets de ciutadania:** És un fet que les persones migrades no tenen els mateixos drets de ciutadania. La norma que les regula és complexa i poc acollidora i tracta les persones com si fossin prescindibles. Per exemple, si les persones amb papers no compleixen uns requisits poden perdre els permisos de residència o treball i s'emet una ordre d'expulsió que s'hauria de materialitzar en quinze dies; les persones que es troben al marge d'aquesta llei o sense papers encara pateixen més exclusions e inseguretats, ja que poden ser expulsades en qualsevol moment i no tenen accés al mercat de treball legal, malgrat que vinguin de països en conflicte. Per la seva banda, tampoc no se'ls atorga el dret al vot¹⁶ fins que obtinguin la nacionalitat, per al qual calen, per norma general, deu anys

¹⁶ A excepció de les eleccions municipals per a persones comunitàries i d'altres països amb conveni de reciprocitat.

de residència ininterrompuda només per iniciar un tràmit que pot trigar anys. Tot això provoca sensació d'inseguretat, de rebuig, de temor a les institucions, de desconfiança i un sentiment de no ser "d'aquí", ja que fa paleses aquestes diferències de categoria ciutadana i de drets, i això no facilita ni la pertinença, ni la participació.

8) Exclusió crònica, simbòlica i racisme: Hi ha un altre tipus de problemàtiques i formes d'exclusió relacionades amb algunes característiques físiques o culturals de les persones racialitzades,¹⁷ que es manifesten en rebuig, exclusió o racisme per estigmes i estereotips relacionats amb el color, l'origen, la religió o altres variables. Aquest tipus de rebuig té la característica que és permanent i pot tenir com a conseqüència una exclusió de caràcter simbòlic i crònic i pot ser transmesa als infants que es tenen a càrrec, i posicionar aquestes persones en una diferència i alteritat permanents, fet que no ajuda gaire a tenir una pertinença o, senzillament, a sentir-se part d'aquesta societat. Aquest és un tema molt delicat, que pot tenir implicacions complexes de treballar, però la formació de guetos i fins i tot el radicalisme es poden entendre en aquesta clau. Les mesures de participació han de considerar aquest factor, ja que té a veure amb la pertinença i amb la creació de vincles amb la comunitat.

9) Diversitat i participació = prendre posició: És percepció que és important que els mateixos col·lectius diversos s'involucrin en temàtiques més transversals, no només en temàtiques específiques; que agafin confiança, "que reclamin que són d'aquí, que comparteixen els problemes, que no són gent de fora". Però per fer-ho cal un acompanyament per trencar barreres.

10) Diversitat cultural i folklore: En aquest sentit, s'ha recollit l'opinió de deixar de donar tanta importància al folklore com a forma de participació diversa, perquè

¹⁷ La racialització és un concepte que "toma por dada la existencia de las razas y reconoce su causalidad en un orden socialmente producido de jerarquías entre ellas". "Suele ser utilizada en el lenguaje de las políticas públicas o en las demandas de movimientos sociales cuyo foco es la desigualdad y la inequidad entre grupos sociales. *Racialización* se concibe como un concepto de gran utilidad política, dado que al identificar exclusiones históricas y lógicas institucionales presentes, hace visibles modelos de injusticia social que dificultan el logro de una ciudadanía incluyente y equitativa". Alejandro Campos-García, professor adjunt de la Thompson Rivers University (Canadà). "Racialización, racialismo y racismo: un discernimiento necesario", *Revista Universidad de la Habana*, núm. 273, juny 2012.

posiciona aquestes persones com a “eternament diferents” i pot fomentar la diferenciació entre uns i altres.

11) Vides transnacionals i retorn: Molta població estrangera té la idea de retornar al país d'origen i, per tant, no veuen que sigui prioritari fer xarxa social aquí. A més, molta gent amb famílies llunyanes inverteixen molt de temps lliure a mantenir les relacions transnacionals. Per la seva banda, es percep més arrelament quan tenen, crien i eduquen les seves filles i fills aquí, però, a la vegada, es fa més palesa la falta de xarxa familiar. Aquesta és una realitat, un fet que s'ha de valorar en el moment de fer una anàlisi de per què no són presents en espais de participació i de les motivacions d'aquests col·lectius.

D. Comunicació i aspectes relacionals sobre diversitat cultural

1) Participació i diferències de poder: La participació ciutadana no és aliena a la qüestió del poder i per això és important considerar sempre les relacions de poder que hi ha entre les persones que estan assegudes a una mateixa taula; no es pot obviar, perquè d'això depèn la forma en la qual cadascú s'involucra. Qüestionar-se això pot ser un tasca difícil, sobretot per a la persona que té els privilegis, com ara un nivell d'estudis o coneixements alts o facilitats pel que fa al sistema burocràtic, etcètera. Aquesta és una tasca personal que pot ser dura i que no tothom està disposat a fer o a sentir i que, a vegades, necessita un acompanyament.

2) Participació i autocrítica: Fer un qüestionament entre les persones que ja participen sobre per què la gent no participa pot ser una reflexió dura¹⁸: s'ha d'aprendre a tenir més empatia vers els col·lectius que no hi són representats i a treballar les pròpies resistències al canvi.

¹⁸ Segons una opinió: “Hay que tener humildad: por muy bien que se hagan las cosas, siempre se puede mejorar, hacerlas de otra forma, para que otras personas vengan, incluso, personas que visten como tú, que piensen como tú o voten como tú, pero que están fuera, que no conocen los proyectos, que no se sienten invitados o que sientan que, si no participan, otros decidirán.”

- 3) **Visió simple de la realitat:** Hem de tenir en compte que molta gent veu la vida “en blanc i negre”, és a dir, simplifiquen les anàlisis i les respostes. Això és una herència d’altres temps on la gent, les seves vides i els seus problemes no tenien la complexitat ni la diversitat que hi ha actualment. Per fomentar les relacions i la participació en els contextos actuals, és important considerar aquest fet i treballar per oferir més punt de vista nous o més respostes a les problemàtiques del present.
- 4) **Parlar en públic:** Per fomentar la participació en general i també la de col·lectius culturalment diversos, és important treballar en temes com l’expressió verbal i les habilitats per parlar en públic, que són qüestions que es relacionen amb l’autoestima i la seguretat de la gent a l’hora de parlar davant dels altres, sobretot quan no hi ha sentiments de pertinença.
- 5) **Pedagogia social crítica:** Es demana que es faci més pedagogia social i crítica no tan sols per a la població culturalment diversa sinó per a tota la gent que vulgui alçar la veu i reclamar condicions de vida, tant en xerrades i col·loquis com també en espais de reivindicació i participació.
- 6) **Millora de la comunicació i adaptació del llenguatge:** Cal parar molta atenció a la forma com es comunica amb la ciutadania en els espais de participació. Sempre hem de qüestionar-nos si l’altra persona entén el que estem dient. Per tant, és important emprar un llenguatge senzill, adequat a persones no expertes, sense tecnicismes. També és importat que, a la persona que ve per primera vegada o no pertany al grup que sempre participa, se la rebi amb amabilitat i atenció, amb respecte i fent una escolta activa i intentant que se’n senti part.
- 7) **Creació de nous llenguatges:** Es reflexiona sobre l’oferta cultural i, atès que molts col·lectius diversos no hi assisteixen, és evident que no es té un llenguatge adequat, que els interpel·li i que els permeti conèixer i reconèixer aquesta oferta als seus barris. Es proposa fomentar el desenvolupament d’un nou llenguatge no tan sols verbal sinó també gràfic, d’usos, etcètera que permeti la comunicació i la invitació cap a més col·lectius.

E. Infància i joventut i diversitat cultural

- 1) Participació i la joventut de Ciutat Meridiana:** El grup de joves entrevistats a Ciutat Meridiana (Ciutat Esperança, La Meri Productions, el nou casal de joves de Zona Nord) tenen una visió molt positiva del barri i, en el moment de preguntar-los per recomanacions, mostren molt d'entusiasme i opinen que s'ha d'estudiar més aquest barri, que hi passen moltes coses bones, la gent hi sap treballar plegada i que l'estereotip de barri marginat no té res a veure amb la realitat, que és un barri alegre, amb gent esforçada.

- 2) Seu per al casal jove de Zona Nord:** S'ha rebut la reivindicació d'un local, un espai per al funcionament del casal, una entitat que tot just comença la seva activitat amb la gent que va treballar en el projecte Ciutat Esperança.

- 3) Gent adulta i joventut:** Es va rebre una queixa cap a la gent gran o adulta, en el sentit que tenen una perspectiva negativa de la joventut, que no s'aturen a observar el que fa la joventut, que no tot és dolent i que hi ha motius per a determinades actituds. És percepció la necessitat del grup de joves de Ciutat Meridiana de visibilitzar més les seves opinions i activitats.

- 4) Més activitats per a joves:** Hi ha la reivindicació de més activitats per als joves, ja que, quan es fan actuacions als barris, es pensa més en la infància i en la gent adulta. Cal que l'oferta no es quedi només en futbol i bàsquet, que, a més, són activitats molt masculinitzades.

- 5) Joventut i audiovisuals:** El projecte Ciutat Esperança fa quatre anys que treballa en aquesta eina amb la joventut de Ciutat Meridiana, i es percep com un projecte engrescador, que ha atorgat eines i habilitats al grup amb un impacte molt positiu, no tan sols per als joves sinó també per al barri, ja que es treballen temes i personatges propers, a banda de generar vinculació amb la comunitat i relacions intergeneracionals.

- 6) L'educació com a espai de participació diversa:** En aquest àmbit podem trobar tot tipus de persones i, per tant, és un bon espai per treballar la participació i la sensibilització respecte a la diversitat cultural i el vincle amb la comunitat.

F. L'Administració i el treball tècnic en relació amb la diversitat cultural

- 1) Personal tècnic amb diversitat cultural:** Si volem treballar amb població diversa i que, en general, es valori la diversitat de forma positiva, les figures que actuen com a mediadores interculturals són clau, però també ho és la presència de professionals d'origen divers en altres espais tècnics no relacionats específicament amb aquesta qüestió, com el director del Centre Cívic de Zona Nord. Aquesta presència trenca esquemes i esdevé un referent positiu, especialment en un barri amb tanta immigració. També és important la visibilització de professionals gitanes, com és el cas, a les Roquetes, tant del Projecte de convivència com de la figura de promotor/a escolar.
- 2) Més formació i sensibilització en interculturalitat:** Es percep la necessitat de tenir una oferta formativa i uns espais de reflexió i debat entorn de la interculturalitat i altres temàtiques relacionades, que siguin continuats, ja que sovint no n'hi ha prou amb unes quantes sessions per canviar aspectes molt arrelats. Treballar els estereotips del personal tècnic és un aspecte molt important per polir alguns discursos respecte a col·lectius o barris amb problemes d'exclusió i marginalitat, atès que a vegades se centren només en els aspectes negatius o estigmatitzants: "Aquí hi ha moltes més coses que no només problemes. Això irrita, fa ràbia i no ajuda a fer que la gent vulgui ser-ne part". Aquesta formació també ha de treballar com a qüestionar els propis models de treball, sobretot quan no han funcionat.
- 3) Reconeixement i treballar sobre el tema del poder a escala tècnica:** Tal com s'ha dit, es va qüestionar el tema dels privilegis del personal tècnic com a persones amb poder i capacitats de decisió i acció. Això pot ajudar aquestes persones a posar-se al lloc de les altres per entendre'n les necessitats, dificultats i potencialitats.

- 4) **Projectes amb continuïtat:** Els projectes haurien de garantir un procés¹⁹ i una continuïtat sobretot en temàtiques sensibles o per abordar situacions complexes que no es resolen en unes quantes sessions. Vincular les persones a espais de participació i crear vincles i dinàmiques és un procés llarg: s'hi ha de garantir un temps, que no és el mateix que el dels mandats de govern.

- 5) **Més formació i temps per al treball comunitari:** Si l'objectiu és augmentar la diversitat de persones en els espais de participació, s'ha d'acceptar que és un procés complex, llarg i que implica molts aspectes.²⁰ Per abordar-lo són necessàries metodologies comunitàries, que tinguin cura de les persones i els grups. Això implica tenir un personal dinamitzador amb temps i dedicació. En aquest sentit, es rep la crítica que, a la Zona Nord, hi ha molta gent tècnica treballant-hi, però igualment no es cobreixen ni es coneixen prou les necessitats, entre altres motius, perquè no trepitgen el carrer²¹ i, a més, a vegades hi ha manca de connexió entre projectes o es repeteixen projectes que ja s'han fet. La gent nova que ve a treballar no coneix la història de les intervencions.

- 6) **Programació cultural com a eina intercultural:** Es recomana que els equipaments i els espais de participació puguin tenir una programació cultural inclusiva, que serveixi per tractar les diversitats o els múltiples i complexos problemes actuals de la població i reflexionar-hi, i que no es quedin només en temàtiques clàssiques, sinó que facin pensar.

- 7) **Participació i contraprestacions per a determinats casos:** S'ha escoltat una opinió sobre com tenir més vinculació amb persones que reben algun servei o

¹⁹ Segons una opinió: [Hay que] “evitar hacer proyectos *bolets*”, [como] “los grupos de ayuda mutua para mujeres, que en el servicio PIAD solo las atienden tres meses, porque son proyectos finalistas, pero que no hacen un trabajo de continuidad, de crear vínculos o redes, o desarrollar nuevas competencias personales para salir de sus situaciones complejas. Porque hablamos de situaciones delicadas y no puedes dejar a las mujeres, luego de tres meses, solas, descolgadas, con el problema sin resolver. En tres meses no se resuelve nada. Nosotras hacemos grupos de un año, con pocos recursos, pero no dejamos a nadie tirado: creamos redes”.

²⁰ Segons una opinió: “No es como traer globos y que la gente venga... Es un proceso largo y, si a eso le sumas los problemas económicos y el racismo con la gente inmigrante, pues claro que no van”.

²¹ Segons una opinió: “Resulta que, luego, las entidades del barrio deben hacer aquello donde no llegan los técnicos: por ejemplo, los Servicios Sociales no pisan la calle y por eso no se enteran de ciertas realidades, dan prestaciones sin nada a cambio. Esa gente que recibe ayudas y tiene baja autoestima no se mueve y algunos tienen malos hábitos; muchos de los niños de familias necesitadas en agosto tenemos que atenderlos nosotros en el casal de verano, cuando no hay ni un técnico trabajando, con dinero que cuesta mucho conseguir, porque a veces Servicios Sociales no dan subvenciones a todas las familias, porque no las conocen”.

prestació per una certa precarietat, per falta de recursos o de treball, o per violència, etcètera, totes problemàtiques molt dures i que a vegades impliquen una manca de relacions i vincles. En aquest sentit, es proposa que, per a determinats casos, l'Administració demani o faciliti algun tipus de contraprestació, en el sentit de vincular-les a treballar d'alguna manera amb la comunitat, amb la intenció de crear compromisos i relacions o per afavorir un esperit de responsabilitat social i sentiment de pertinença.

- 8) Crítica per fer un estudi de participació diversa més “seriós”:** Es rep la crítica que aquesta diagnosi només és qualitativa i que seria millor poder recollir dades quantitatives que permetin comparar dades entre la població autòctona o “d'aquí” i la diversa culturalment, amb dades estadístiques i fent una anàlisi exhaustiva dels perfils de la gent que participa i no només obtenir les opinions d'algunes persones. La pregunta “Per què la gent diversa no participa?” fa que es critiqui només les persones diverses, quan el que hi ha és una crisi de participació en tota la població.

III. Propostes recollides

- 1. Generar processos:** La participació formal o informal hauria de generar processos que durin en el temps, que creïn comunitat i que evitin el clientelisme.
- 2. Millorar la comunicació i el tipus de llenguatge:** Cal treballar per crear llenguatges adequats que permetin una comunicació més eficient, no tan sols verbal, sinó també gràfica, d'usos, etcètera, que sigui més atractiva.
- 3. Veure la utilitat de les coses:** Moltes persones necessiten tenir una motivació i veure la utilitat per treballar plegades. Té a veure amb *fer* coses, més que en pensar o discutir.
- 4. Entendre que la immediatesa és molt valuosa:** Si els processos triguen molt o es percep que no hi ha avenços o respostes, la valoració és negativa i es provoca frustració. Això passa i no abordar-ho és una ingenuïtat.

5. Cuidar i adequar les dinàmiques i les metodologies de treball amb la comunitat:

Per evitar ferir sensibilitats, cal ajudar les persones a les quals els costa parlar en públic i ser respectuosos amb aspectes rellevants de tipus personal o grupal, com ara normes o situacions incòmodes o ridícules.

6. Fomentar els lideratges: Cal apuntalar les persones que ja participen per tal que puguin esdevenir referents per a tota la població, sobretot les d'origen paquistanès, d'Àfrica o el Marroc, perquè saben arribar als col·lectius amb un llenguatge i uns codis culturals propis.

7. Proporcionar un espai físic i un suport professional per informar de les actuacions comunitàries: Des de la Zona Nord demanen un espai que sigui un referent per obtenir informació sobre altres espais i sobre processos participatius, actuacions, etcètera, i on es pugui fer un treball específic per a les persones que no estan vinculades a cap espai de participació.

8. Contraprestacions: Cal plantejar que determinades persones que reben ajudes socials puguin fer contraprestacions a la comunitat, no com a càstig sinó per detectar perfils als quals pot ajudar el fet de tenir una tasca per dur a terme en el territori.

9. Acompanyament al relleu: Fora bo que es pogués fer un acompanyament de les entitats tradicionals per treballar el recanvi de lideratges i també l'adequació a noves temàtiques, amb propostes adients per a cada territori.

IV. Espais de participació amb diversitat cultural

A. Espais específics on trobem persones culturalment diverses

En aquest grup s'exposen els espais de participació on s'observa la presència de persones amb diversitat cultural al districte:

1. **Roquetes Conviu:** És un projecte del Districte i del Pla comunitari que neix per treballar amb la població gitana del barri de les Roquetes i rodalies, amb persones mediadores gitanes; tenen projectes específics per al col·lectiu gitano i també projectes on participa tota la població, com ara:
 - Educació no formal amb joves / lleure, i adults i carnet de conduir.
 - Educació formal amb apropament de les famílies a l'escola.
 - Vinculació del col·lectiu amb els equipaments i les accions del territori.
 - Accions a l'espai públic per millorar la convivència.
 - Col·loquis amb la gent del barri per tractar temàtiques actuals amb un llenguatge proper.

2. **SOAPI i reagrupament familiar:** Fan sessions informatives individuals o col·lectives, en les quals hi ha una participació important de gent i molt d'interès, ja que es tracten aspectes de tramitació en relació amb la Llei d'estrangeria.

3. **Ciutat Esperança / La Meri Productions:** És un espai de participació de la gent jove del barri de Ciutat Meridiana amb joves d'aquí i d'orígens diversos.

B. Altres espais que poden ser d'interès

Són espais de participació no convencional, on hi ha elements significatius que poden fomentar la participació, el treball comunitari i la gestió positiva de la diversitat cultural:

1. **“Salut als barris”:** Grup de treball de salut comunitària de la Generalitat de Catalunya als barris del Turó de la Peira, Verdum, Can Peguera, Torre Baró, Ciutat Meridiana, Vallbona, les Roquetes, la Trinitat Nova.
[.https://www.youtube.com/watch?v=d1LyZ2fPHbs](https://www.youtube.com/watch?v=d1LyZ2fPHbs)

2. **Pla comunitari de les Roquetes:** Té una llarga experiència i arrelament, i actualment treballa les àrees socioeducativa (taula i grups de treball per edats: franja de joventut, convivència, prevenció i mediació amb una taula i diverses accions, com la de “Sopars als carrer”), d'inserció laboral (amb moltes propostes com la de “Tastets d'oficis”) i de salut (grups d'ajuda mútua, accions participatives, etcètera). Per les limitacions d'aquesta investigació no s'ha pogut entrevistar ningú.

<http://pcroquetes.blogspot.com.es/p/documentacio-del-pla.html>

- 3. Pla comunitari de Zona Nord:** És un projecte en un barri que ha patit molt la crisi econòmica: és un barri dormitori i hi ha uns indicadors de població immigrada dels més alts de la ciutat amb el 28,5% el 2017. Té projectes en matèries de salut, educació, dones, inserció laboral, esports, prevenció i accions específiques de convivència (zona esportiva, menjars del món), alimentació, etcètera.
<https://www.facebook.com/placomunitari.ciutatmeridiana>
- 4. Pla comunitari de Verdum:** Es treballen els àmbits d'educació, inserció sociolaboral, adolescents, joves i infants, famílies, gent gran, cultura, comunicació i difusió, i barri obert. Per les limitacions d'aquesta investigació no s'ha pogut entrevistar ningú. <http://www.pcverdum.org/>
- 5. Pla comunitari de Can Peguera:** Iniciativa comunitària en els àmbits d'inserció sociolaboral, gent gran, infants i joves, famílies, alimentació saludable i comunitat. Per les limitacions d'aquesta investigació no s'ha pogut entrevistar ningú.
<https://pccanpeguera.wordpress.com/>
- 6. Projecte d'intervenció comunitària intercultural (ICI) a Ciutat Meridiana:** Per les limitacions d'aquesta investigació no s'ha pogut entrevistar ningú.
<https://obrasociallacaixa.org/ca/pobreza-accion-social/interculturalidad-y-cohesion-social/proyecto-de-intervencion-comunitaria-intercultural/que-hacemos;>
- 7. Espais juvenils:** A Nou Barris hi ha la percepció que la joventut és receptiva i està sensibilitzada amb la idea de treballar amb perspectiva intercultural, amb uns bons resultats i impactes. En aquest sentit seria interessant treballar amb espais com Espai Jove Les Basses, Casal de Joves Masia de la Guineueta, Casal de Joves Prosperitat, Kasal de Joves Roquetes i ara el nou Casal Jove de Zona Nord, nascut del projecte Ciutat Esperança. Per les limitacions d'aquesta investigació només s'ha pogut entrevistar una persona.

- 8. Infància i adolescència:** A Nou Barris hi ha oferta de lleure. Hi hem identificat la següent: Centre Obert Ubuntu, a Ciutat Meridiana; Plataforma d'Educació Social (PES) Cruïlla i el seu centre obert, a Ciutat Meridiana; Centre Obert Torre Baró, Fundació Pare Manel, Associació Grup Muntanyès, Fundació Privada Trinijove. Per les limitacions d'aquesta investigació no s'ha pogut entrevistar ningú.
- 9. Centre Cívic Zona Nord:** Té presència en els tres barris (Ciutat Meridiana, Vallbona i Torre Baró), és un important servei i equipament cultural dels barris, participa en els processos comunitaris i facilita espais a molts moviments socials i projectes.

V. Bones pràctiques al districte

- 1. Associació Sociocultural La Indomable:** És una entitat referent a la Zona Nord que fa diversos projectes de forma autònoma i que també duu a terme un treball en xarxa molt significatiu. Hi ha participat molt amablement i ha aportat una mirada crítica i constructiva alhora. És una entitat que s'ha de potenciar i cal continuar donant-li suport.
- <http://laimdomableassociaciosociocultural.blogspot.com.es/>,
https://www.facebook.com/asociacionlaimdomable/?ref=br_rs
- 2. Roquetes Conviu:** És un projecte innovador on el personal és majoritàriament d'origen gitano i on es facilita formació en diversos aspectes. Fan una tasca de mediació important al barri. Van participar en la diagnosi amb una disposició excel·lent i es destaca, de tot l'equip, la motivació, la humilitat i la consciència que són un projecte diferent, on és molt importat el procés, la prova i assaig i la part qualitativa, més que la qüestió numèrica o quantitativa. És un espai que s'ha de cuidar molt. No tenen espai virtual.
- 3. Ciutat Esperança / La Meri Productions:** És un grup de joves i també un projecte de l'entitat El Parlante, on es treballa des de l'educació, la comunicació i la sensibilització utilitzant mitjans de comunicació, promovent una mirada crítica sobre el barri de Ciutat Meridiana i centrant-se en els aspectes positius, en particular, la diversitat. Ara estan en trànsit de ser un casal de joves i una productora audiovisual. És un espai que s'ha de cuidar molt.

<http://ciutat-esperanca.elparlante.es/es/>,

https://www.facebook.com/lameriproductions/?ref=br_rs

- 4. Centre Cívic de Zona Nord:** Aquest equipament va viure un procés interessant: fins a l'any 2012, l'edifici aglutinava molts serveis i era un centre social important, però el 2013 i el 2014 el centre va estar en rehabilitació i, en aquest temps, no es van aturar les activitats sinó que es va plantejar fer un centre cívic itinerant, utilitzant les altres infraestructures del territori i l'espai públic. En aquest sentit, aquesta debilitat i aquesta manca d'un espai, era una còpia d'allò que molta gent al barri estava passant, amb els desnonaments i la necessitat d'ajuda mútua. Degut a aquesta circumstància, van crear xarxes i relacions d'amistat amb el barri i el districte.
- 5. Programació cultural:** Aquest mateix centre cívic ha estat l'únic equipament cultural entrevistat de tota la ciutat i, per tant, no podem donar una opinió generalitzada. Però, atès que són un espai públic de referència per a molta població, seria interessant que tinguessin una programació on donessin cabuda a més projectes amb valor social i culturalment divers. A la Zona Nord hi ha almenys dues activitats amb aquests valors: "Voces y música para la integración" (orquestra popular) <https://www.facebook.com/vocesyusicaparalaintegracion/>, i el Festival de dansa <http://ajuntament.barcelona.cat/ccivics/zonanord>.
- 6. Un exemple visual:** Un exemple que hem recollit per mostrar el treball comunitari que s'ha perdut durant la crisi a Nou Barris es veu molt gràficament a les pistes de Verdum, on el 2009 es va fer un mural/grafit en contra de la violència vers les dones, amb un treball-comentari de les entitats i les persones del barri on es van consensuar el tema i el dibuix, i els joves hi van participar. Des del 2017, al mateix espai, hi ha un altre mural/grafit d'uns gossos amb corona, que no té cap missatge educatiu ni social. Per limitacions tècniques no s'han pogut adjuntar les fotografies d'aquest exemple.

Diagnòstic de la participació diversa per districtes

Districte de Sant Andreu

I. Introducció

Aquesta diagnosi s'emmarca dins de la Mesura de govern sobre participació diversa que ha posat en marxa la Regidoria de Participació. Com a punt de partida, s'entén que la participació diversa és la contribució activa de persones o col·lectius d'orígens o contextos culturals diversos en els espais, processos i àmbits de participació, tant formals com no formals. Podem trobar aquesta participació en els àmbits ciutadà, polític, associatiu, cultural, laboral, educatiu, sindical, veïnal o religiós, entre altres.

L'objectiu general d'aquest estudi és elaborar un estat de la situació de la participació de les persones amb orígens i contextos diversos als espais i processos de participació institucionals dels districtes de la ciutat de Barcelona (en queden exclosos els òrgans participatius territorials). Per fer-ho, es pretenen aconseguir quatre objectius específics:

1. Conèixer i reconèixer les formes de participació no formals d'aquesta diversitat i en quina mesura és possible establir un vincle entre aquestes formes de participació i els espais més institucionals.
2. Identificar interessos, necessitats, obstacles i dificultats a l'hora de promoure una participació diversa.
3. Identificar els tipus de relació que tenen els col·lectius i les entitats de persones d'orígens i contextos culturals diversos amb els espais de participació institucional.
4. Fer propostes de millora dels espais de participació institucionals per apropar-los a aquesta diversitat.

A Sant Andreu, hi van participar, com a actors rellevants, vuit persones tècniques de l'Ajuntament, amb dues entrevistes grupals a entitats de la societat civil, i quatre professionals d'origen culturalment divers. Territorialment, dels set barris del districte, es van prioritzar la Trinitat Vella i Navas, pels projectes/intervencions, equipaments o esdeveniments que treballen amb una perspectiva comunitària, participativa i on la diversitat cultural és present i significativa.

A continuació, us presentem els resultats de la diagnosi en quatre apartats: el primer amb les principals **reflexions recollides en les entrevistes**; el segon apartat reflecteix les **propostes** recollides; en tercer lloc, us presentem els **espais** que aquesta diagnosi ha trobat i on hi ha participació diversa, i, finalment, us presentem les **bones pràctiques** trobades.

II. Reflexions i principals descobriments de la diagnosi

A. Sobre la participació institucional i els seus espais

- 1) **Ampliació o aprofundiment dels conceptes sobre participació:** Si volem fer una anàlisi de la participació de les persones diverses a la ciutat, les persones que planifiquen processos de participació s'haurien de preguntar, per exemple: què és participar per a una persona africana?, com s'entén la participació en els col·lectius als quals es vol arribar?, quins processos personals implica participar? quin rol hi tenen la pertinença i la identificació?, etcètera. Cal aprofundir i ampliar els conceptes, per arribar a més gent i gent nova.
- 2) **Foment d'espais de relacions intergeneracionals:** Es percep que les relacions entre edats diferents no sempre són fluides: es dona l'exemple que hi ha alguna gent gran organitzada que volen la presència de joves, però asseguts i que no opinin massa. Per la seva banda, la joventut té altres interessos, altres formes de comunicació i de relació tant presencials com en línia, per l'ús de les noves tecnologies i de les xarxes virtuals. Malgrat aquestes diferències, s'ha de treballar en les relacions intergeneracionals, ja que tenen un valor social important per aprendre mútuament i construir ciutat. Un exemple és el projecte de la plaça de Ferran Reyes, a Navas, impulsat pel PES i el Pla comunitari del barri.
- 3) **Visibilització i valoració d'altres espais de participació no convencional:** Al districte i a la ciutat hi ha formes de participació no formals o poc convencionals que donen resposta a les necessitats de grups de persones que no veuen, en els grups establerts, oportunitats per participar. Parlem de grups religiosos, d'ajuda mútua, d'activitats manuals, etcètera, i també de noves formes de comunicació i

participació en línia, des de casa o des del mòbil. Aquest espais haurien de ser tinguts en compte per les actuacions a favor de la participació. Malauradament no se'n té un llistat detallat, però algunes de les persones entrevistades sí que el podrien tenir.

- 4) Dinamització dels espais, el temps i els horaris:** Es percep un problema en relació amb els espais de participació per a les famílies en l'àmbit educatiu, ja que es reuneixen en horaris escolars i això fa que hi puguin participar persones que no treballen, que tenen reducció de jornada, que tenen altres horaris o que treballen per l'Administració, i en queden fora la resta de persones amb horaris laborals més llargs. Aquests espais prenen decisions que impliquen tota l'escola i, per tant, s'hauria de fer un esforç per escoltar les veus de les altres famílies.

- 5) Metodologies participatives i acompanyament a grups petits o grups llavor:** Es percep la necessitat de fer un treball professional amb aquests grups, perquè es coneguin i perquè s'hi treballin interessos comuns, però són grups que tenen dificultats tant amb els tràmits burocràtics com amb els temps de dedicació i les relacions amb altres entitats.

- 6) Metodologies participatives i gestió democràtica de projectes i entitats:** S'ha detectat una queixa segons la qual algunes entitats com les AMPA, les AFA o les AVV tenen un funcionament més aviat piramidal i jeràrquic, que no facilita la democràcia interna i, per tant, no s'hi consensuen les idees i les formes de veure i gestionar els problemes, malgrat que són temes d'interès general. Això fa que les respostes siguin parcials. Per contrarestar-ho s'hauria de donar suport a nous projectes o noves metodologies, una mena d'"enginyeria humana", mitjançant mecanismes de retroalimentació i escolta, per conèixer millor les problemàtiques²² i les possibles respostes, i per a una gestió i una presa de decisions més participatives, inclusives, representatives i democràtiques.

²² Segons una opinió: "No consultan a nadie, se toman decisiones en base a las creencias y necesidades de este grupo; no tienen mecanismos de *feedback* con las personas a las que representan, para validar las propuestas, para saber si hay o no otras opiniones, o para interesarse por qué otras respuestas puede haber a este tema, dependiendo de las circunstancias familiares, económicas, culturales, etcètera".

7) Participació i pertinença, gent d'aquí i gent de fora: Es percep que, malgrat que a la societat hi ha moltes realitats i diversitats, als espais de participació institucionals hi ha “gent d'aquí” a la qual li costa sentir que la gent diversa és part de la d’“aquí”, i es manté una idea, no sempre verbalitzada, que “no són igual que nosaltres”, com si “nosaltres” fos una cosa definida i homogènia. D'aquesta manera, allò que vingui d'una persona culturalment diversa és considerada una cosa de “fora”, d'un que és “l'altre”, d'una altra cultura, d'altres formes de ser-hi, no la “nostra”. Hi poden haver moltes causes per a això i, tot i que potser no és políticament correcte dir-ho, aquesta actitud existeix i no facilita ni la participació ni el sentiment de pertinença. Les persones que planifiquen processos participatius no poden obviar aquesta realitat, atès que no és un tema menor, si volen arribar a les persones que ara no són presents als espais participatius.

B. Esgotament del model associatiu tradicional

1) Associacionisme tradicional tancat: Es percep que l'associacionisme tradicional té formes de treball més aviat tancades, amb poca adaptabilitat als canvis, i que els costa treballar amb altres entitats o en xarxa, o bé tenir una percepció més oberta dels barris i els problemes, com si ampliar la percepció fos una pèrdua de temps. Treballar amb persones amb aquestes actituds no és gens fàcil ni per a les persones culturalment diverses o migrades, ni per a la gent jove o gent amb altres diversitats, ni tampoc per al personal tècnic.

2) Associacionisme poc representatiu: En temps de la transició, les associacions de veïns i veïnes van ser un important motor de mobilització, però en les condicions actuals ja no ho són tant i també pot haver-hi moltes causes, com ara la manca de permeabilitat dels lideratges i la poca representació d'edats, colors, orientacions, així com la falta de reivindicacions, que no incorporen temàtiques o formes de comunicació gaire noves. Així, per exemple, a les festes de barri o locals es dona sortida a determinades expressions culturals i artístiques sense gaire diversitat. Aquesta és una debilitat de tot el model de participació, ja que aquestes entitats

encara tenen un poder de decisió important i una posició privilegiada en els espais participatius i en les relacions amb l'Administració, malgrat la manca de representativitat. Tanmateix, es percep que a poc a poc hi ha altres tipus d'entitats que representen nous grups i interessos, però que encara no tenen un pes significatiu en aquests espais ni en les relacions amb l'Administració.

- 3) **Associacionisme amb poc recanvi o relleu:** A més, aquest moviment associatiu tradicional té la característica que presenta sempre els mateixos lideratges i no hi ha gaire recanvi ni tampoc relleu generacional.
- 4) **Suport i visibilitat a nous lideratges:** La presència de representació de col·lectius diversos es percep com un fet molt favorable per afavorir la participació, ja que molta gent es pot sentir interpel·lada des de l'emoció, des de la lleialtat, i això pot significar una forma d'apropament més efectiva, per l'empatia que sorgeix entre les persones de col·lectius normalment exclosos dels espais de decisió i participació.

C. Participació i persones culturalment diverses

- 1) **Migracions i pèrdues:** Si es vol apropar aquest col·lectiu, serà significatiu donar valor al procés migratori, que, en general, és una experiència dura, perquè les persones surten de la zona de confort on totes les coses eren conegudes i on es tenien referències. Pot passar que en aquest procés s'anul·lin les capacitats anteriors de la persona i s'instal·li la inseguretat o la necessitat de refugiar-se entre persones que comparteixen històries, orígens o experiències comuns. La migració pot no ser una experiència d'èxit i també pot passar que es formin guetos, radicalisme i la no inculturació.²³
- 2) **Llei d'estrangeria i drets de ciutadania:** És un fet que les persones migrades no tenen els mateixos drets de ciutadania. La norma que les regula és complexa i poc

²³ *Inculturació:* És un concepte lligat a l'Església catòlica i segons el nostre entrevistat és un "procés en què una persona es troba en un espai diferent de la seva pròpia cultura, però es mantenen amb força la pròpia cultura, arrels i cosmovisió; però també s'accepta, es coneix i es valora una altra cultura, per fer-la pròpia i poder aprendre altres codis culturals". Definició que ha donat una de les persones entrevistades.

acollidora i tracta les persones com si fossin prescindibles. Per exemple, si les persones amb papers no compleixen uns requisits poden perdre els permisos de residència o treball i s'emet una ordre d'expulsió que s'hauria de materialitzar en quinze dies; les persones que es troben al marge d'aquesta llei o sense papers encara pateixen més exclusions e inseguretats, ja que poden ser expulsades en qualsevol moment i no tenen accés al mercat de treball legal, malgrat que vinguin de països en conflicte. Per la seva banda, tampoc no se'ls atorga el dret al vot²⁴ fins que obtinguin la nacionalitat, per al qual calen, per norma general, deu anys de residència ininterrompuda només per iniciar un tràmit que pot trigar anys. Tot això provoca sensació d'inseguretat, de rebuig, de temor a les institucions, de desconfiança i un sentiment de no ser "d'aquí", ja que fa paleses aquestes diferències de categoria ciutadana i de drets, i això no facilita ni la pertinença, ni la participació.

- 3) Diversitats i manca de participació** pel que fa a les **necessitats bàsiques**: A més de les que ja s'ha esmentat, alguns col·lectius diversos viuen altres dificultats, relacionades amb la pobresa, la manca de treball o d'habitatge, etcètera, que es poden derivar de la crisi, que "ha posat moltes persones de genolls", i on no només s'ha perdut la feina sinó, a vegades, els esquemes de vida, ja que, en el cas de les persones migrades per temes econòmics, perdre la feina i viure en la precarietat no eren les seves pretensions. Aquestes dificultats poden significar que les persones i les seves famílies, tinguin problemes amb les necessitats bàsiques i dediquin molts esforços a resoldre'ls, a més de viure amb inseguretat, incerteses i pors, en particular en el cas de persones "sense papers" amb poca educació o racialitzades,²⁵ que són les que no experimenten processos de pertinença amb la ciutat. En aquest context, molt possiblement, la participació no sigui una prioritat.

²⁴ A excepció de les eleccions municipals per a persones comunitàries i d'altres països amb conveni de reciprocitat.

²⁵ La racialització és un concepte que "toma por dada la existencia de las razas y reconoce su causalidad en un orden socialmente producido de jerarquías entre ellas". "Suele ser utilizada en el lenguaje de las políticas públicas o en las demandas de movimientos sociales cuyo foco es la desigualdad y la inequidad entre grupos sociales. *Racialización* se concibe como un concepto de gran utilidad política, dado que al identificar exclusiones históricas y lógicas institucionales presentes, hace visibles modelos de injusticia social que dificultan el logro de una ciudadanía incluyente y equitativa". Alejandro Campos-García, professor adjunt de la Thompson Rivers University (Canadà). "Racialización, racialismo y racismo: un discernimiento necesario", *Revista Universidad de la Habana*, núm. 273, juny 2012.

- 4) Exclusió crònica, simbòlica i racisme:** Totes les problemàtiques ja esmentades poden tenir com a conseqüència l'exclusió, que es pot transformar en crònica, és a dir, fer-se permanent o ser transmesa als infants a càrrec. A més, això es pot agreujar si es pateix algun tipus de racisme o rebuig, fet que pot significar una exclusió simbòlica, relacionada amb estigmes i estereotips en relació amb el color, l'origen, la religió o altres variables que tenen les persones racialitzades, que també es poden perpetuar i posicionar aquestes persones en una diferència i una alteritat permanents, amb un baix sentiment de pertinença o, senzillament, no sentint-se part d'aquesta societat. Tot això té conseqüències molt dures, tant a escala personal com per a la societat, com són la formació de guetos o, fins i tot, el radicalisme. La ciutat no es pot permetre aquest cost i, per tant, és important actuar des de diversos fronts per evitar-ho. La participació és un d'aquests fronts.
- 5) Serveis d'acompanyament ben valorats:** Els serveis d'acollida i acompanyament que té ara a la ciutat, i que fa alguns anys no existien, com el SOAPI (Servei d'Orientació i Acompanyament per a Persones Immigrades), l'assessorament per a la reagrupació familiar, el SAIER (Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats), Barcelona Activa i altres, són serveis ben valorats, perquè donen respostes i seguretat, malgrat que són serveis principalment per a persones regularitzades. De totes maneres, encara són serveis poc coneguts per les generacions anteriors de migrants que no van tenir-hi accés. Per la seva banda, les persones que no passen la barrera de la Llei d'estrangeria viuen situacions molt difícils amb diversos tipus d'exclusions i inseguretats; en aquest sentit, el projecte Alencop ha estat una iniciativa positiva i significativa.
- 6) Formalitats i flexibilitat en relació amb les entitats:** S'han escoltat opinions que reclamen un acompanyament a grups que inicien el seu camí i que a vegades encara no tenen formalitzada l'entitat, però que igualment necessiten espais i suport, ja que requereixen temps per consolidar-se i per aprendre a treballar en xarxa. Si es vol fomentar la participació, l'Administració hauria de proporcionar algun acompanyament i també ser flexible i no pressionar amb formalitats, ja que els tràmits són complexos i impliquen un esforç que pot desmotivar i és més

important enfortir el grup i les relacions que insistir en els temes més burocràtics o en formalismes.

- 7) **Claus per motivar:** S'han rebut recomanacions que poden ajudar a connectar amb la gent i que motiven a sortir de casa i participar, per exemple, quan hi ha jocs (el *bowling* va tenir molt d'èxit) o esdeveniments com fires, o on hi hagi menjar, música, ball i que sigui a prop de casa, en els barris, les places, etcètera.
- 8) **Diversitats i participació = prendre posició:** També s'han recollit veus que afirmen que és important que la gent culturalment diversa s'involucri no només en moments concrets sinó també en temàtiques comunes de recorregut més llarg. Això té més impacte i ajuda a fer que "els d'aquí" s'acostumin a la presència de "l'altre" i de les seves opinions i es pot treballar perquè aquests "altres" no siguin considerats de fora tota la vida. És vital generar espais de confiança i coneixement mutu per treballar aquestes qüestions.
- 9) **Diversitat cultural i folklore:** Es percep que hi ha grups de persones diverses que s'uneixen per qüestions folklòriques i que possiblement també serveixen com a grup d'ajuda mútua o de relacions personals entre paisans. Això no és ni bo ni dolent en si mateix: el problema és que se'ls pugui veure com un grup tancat. Normalment aquest grups no són tancats, però tenen dificultats per comunicar-se amb la comunitat, obrir-se i explicar quin tipus d'espai són i com s'hi pot participar.
- 10) **Retorn com a objectiu:** Finalment, en el cas de les persones i famílies migrades, n'hi ha algunes que tenen molt clar que volen retornar, que volen marxar, i per això no s'involucren tant. Això és molt vàlid, però també condiciona la relació amb la comunitat i no és fàcil treballar-hi.

D. Comunicació i aspectes relacionals sobre diversitat cultural

- 1) **Millora de la comunicació i adaptació del llenguatge:** Aquest és un tema que surt a moltes entrevistes: la necessitat d'adaptar el llenguatge per facilitar la comunicació en els espais de participació en general, on la invitació, l'acollida i

L'ús d'un llenguatge senzill són molt importants. Paral·lelament, hi ha la percepció que, quan una persona culturalment diversa utilitza el català en les seves intervencions, crea un impacte i trenca barreres, i encara més si aquesta opinió té contingut. Però no hem d'oblidar que l'aprenentatge de les llengües oficials de la ciutat és un repte.

- 2) **Noves metodologies participatives:** Per poder millorar la participació i afavorir el treball comunitari en les condicions actuals de complexitat i diversitat, es necessiten noves metodologies que permetin conèixer la població de referència i relacionar-s'hi. És a dir, les persones que dissenyen o lideren processos participatius han de tenir més informació i millor del grup de referència, les seves característiques, què els passa, què els uneix, com es mantenen units o com canvien en el temps, però també calen mètriques i estadístiques, i coneixement d'experiències i formes de fer els processos en altres llocs.
- 3) **Factor humà i creació de xarxes:** Si volem potenciar processos d'implicació, de pertinença i de participació, s'ha de treballar molt des de l'antropologia i la psicologia social, ja que saber quines són les formes de reaccionar de les persones, de fer grups, de lluitar pels interessos i com s'han construït respostes comunes o participatives, és un coneixement indispensable per donar suport a processos.
- 4) **Zona de confort i resistències als canvis:** Per potenciar la participació, cal treballar d'alguna manera l'autoestima i el valor de conèixer i mantenir relacions amb les veïnes i els veïns en la seva diversitat, però és important reconèixer que, per a algunes persones, això implica sortir de la zona de confort individual, i, per tant, poden sorgir resistències als canvis (recordem que hem viscut unes dècades en què els canvis han estat significatius).

E. Joventut i diversitat,

- 1) **Una relació normalitzada:** Hi ha la impressió que la gent jove que ha viscut la diversitat actual en tot el seu cicle vital amb més naturalitat ho tindrà més bé per convidaure i treballar plegats. Un exemple és aquell còmic on un adult diu a un

infant: “Hi ha molts immigrants al teu *cole*?”, i l’infant respon: “No, al meu *cole* només hi ha canalla”.

- 2) **L’educació com a espai de participació diversa:** Com que s’ha entrevistat diverses persones que treballen en aquesta matèria, es detecta molta necessitat de treballar en la sensibilització i el respecte cap a la diversitat cultural i el vincle amb la comunitat des dels primers anys d’escolarització.
- 3) **Valors de l’escola pública:** En aquest sentit, es rep l’opinió que hi ha AMPA o AFA d’escoles públiques que no sempre fan activitats inclusives i amb els valors d’aquest tipus d’institucions, com la igualtat o la inclusió. En aquest sentit, es demana que les escoles facin un esforç per acompanyar aquestes entitats i lideratges per garantir aquests valors.²⁶
- 4) **Joventut i audiovisuals:** El projecte Prisma, al barri de Navas, és un projecte en la mateixa línia del de Ciutat Meridiana i treballa eines audiovisuals i habilitats relacionals amb un grup de joves. Això té un impacte molt positiu no tan sols per als joves sinó també per al barri, ja que es treballen temàtiques i personatges propers, i també la vinculació amb la comunitat i les relacions intergeneracionals.

F. L’Administració i el treball tècnic en relació amb la diversitat cultural

- 1) **Personal tècnic amb diversitat cultural:** Hem recollit el comentari positiu que, en aquest mandat, es veuen més persones diverses en llocs tècnics o de poder, o que es visibilitza la diversitat d’una manera més normalitzada i no només per qüestions folklòriques sinó en problemes que tenen a veure amb tota la ciutat. Malgrat això, també hi ha el reclam de més diversitat entre professionals que duen a terme un treball amb persones immigrants, ja que té molt més impacte i serveix

²⁶ Segons una opinió: “El AMPA de mi escuela decide cosas que no me parece que sean acciones de una escuela pública, como comprar ropa especial, como uniformes, para diferenciar a las peques, como si fuéramos una escuela pagada, y resulta que es ropa mucho más cara que la básica que podría comprar; o, por ejemplo, una excursión de una noche en P3 que costaba 100 €, que es lo que un hogar paga por la electricidad de una casa. Yo no la mandé, porque creo que no es una actividad que refleja la escuela inclusiva, pública que yo comparto, pero, además, la escuela no tenía un plan B y mi hija tuvo que hacer dos días clase con los de tercero. No había becas tampoco, ni del AMPA ni de la escuela”.

com a exemple de trajectòria d'èxit (és el cas del director del PES Navas d'origen bolivià o la tècnica d'interculturalitat del Districte, d'origen marroquí).

- 2) **Més formació i temps per al treball comunitari:** Es percep que el treball tècnic relacionat amb la participació ha d'incloure metodologies comunitàries per acompanyar els grups i aprofitar espais no convencionals, festes, reunions temàtiques, etcètera. Això implica accedir a formació i tenir temps al territori, per saber el que passa i detectar grups i temàtiques que poden necessitar acompanyament. Les respostes innovadores necessiten un bon coneixement de la realitat, però la realitat és que hi ha molta feina de despatx i burocràtica, necessària, però que no dona proximitat.
- 3) **Més formació i sensibilització en interculturalitat:** Hi ha força unanimitat a l'hora de considerar que, per treballar amb persones d'altres cultures, s'ha de fer un esforç per formar-se en aspectes generals dels col·lectius amb els quals es treballa i també tenir espais de reflexió i debat per incorporar noves mirades. També calen, a vegades, formacions en temàtiques específiques, com sexualitat o religiositat; en l'àmbit educatiu es necessita treballar més i amb constància respecte als estereotips i els prejudicis, tan per al treball amb la infància com per a la relació amb les mares i pares. Al Catàleg antirumors es treballen aquestes temàtiques.
- 4) **Fer pinya, és a dir, sumar no duplicar:** Si es volen fer accions potents per treballar amb la ciutadania, s'ha de fer que els estudis, els recursos tècnics i les respostes de l'Administració tinguin l'objectiu comú de fer pinya, de conèixer i de treballar en relació amb unes mateixes necessitats. Per això calen bons lideratges. En poden ser exemples definir cada any unes temàtiques per treballar conjuntament o tenir espais dinàmics (també virtuals) de treball en xarxa.
- 5) **Interpretació de la diversitat d'una manera simple:** Es percep que hi ha persones tècniques que incorporen la cultura o la religió com una característica més, sense donar-li un valor rellevant, però, a vegades, sí que té unes implicacions significatives sobre com es fan o no algunes coses, i això pot comportar algun

conflicte. Voler que les persones culturalment diverses canviïn les seves maneres per les d'aquí sense qüestionar-se'n les implicacions és un concepte que s'ha de millorar.

- 6) **Més metodologies interseccionals:** La vida de les persones incorpora en un mateix cos les àrees de sanitat, educació, activisme, etcètera, tot junt. Així, la forma de treballar de l'Administració hauria d'intentar no veure les persones d'una manera tan segmentada sinó amb objectius comuns, unint esforços i mirades diferents i multidisciplinàries, abordant la persona des de més punts de vista, i observant des d'una perspectiva més interseccional. Un exemple en poden ser les taules de coordinació de projectes comunitaris.

III. Propostes recollides

- 1) **Crear un observatori de la participació a la ciutat:** fomentar un grup especialitzat de professionals relacionats amb les polítiques públiques, la psicologia social, l'educació o la sociologia, entre altres matèries, per estudiar la realitat de la ciutat, observar els moviments socials, conèixer i reconèixer el món associatiu i els espais formals i no formals, així com les dificultats de la gestió i del traspàs d'informació de dalt a baix i viceversa, i detectar les necessitats o els interessos de la població fora dels tradicionals. També ha de donar suport a processos participatius institucionals o d'altre tipus, amb l'objectiu de crear cohesió i comparar i donar a conèixer bones experiències de grups, lluites per interessos, formes d'arribar a acords, més que no pas fiscalitzar o jutjar processos, etcètera.

Aquestes metodologies de recollida de necessitats ja existeixen en el màrqueting, i les xarxes socials són un dels mecanismes. Fora bo que el sector públic i el tercer sector coneguessin millor el seu públic.

- 2) **Butlletí o *newsletter* i empadronament:** Convindria tenir un mecanisme d'informació amb dades sobre els espais de participació institucional al territori, qui hi pot participar, on, quan, etcètera, i aprofitar-lo per donar informació en el moment de l'empadronament o sobre festes, entitats referents on poder participar, calendaris d'activitats o inscripció per rebre informació.

- 3) **Formació i sensibilització per als lideratges d'entitats veïnals:** Cal fer formació en matèries com la diversitat cultural, els prejudicis i els estereotips, les habilitats relacionals, els mecanismes per millorar la democràcia interna o les noves formes de comunicació, entre altres.
- 4) **Capacitat d'avançar cap a la democràcia en les entitats i els processos comunitaris:** Cal continuar treballant per aconseguir formes més transversals d'organització que permetin que la gestió i les decisions siguin més participatives, inclusives i democràtiques.
- 5) **Acompanyament al relleu en les entitats:** Cal fer un acompanyament a les entitats tradicionals perquè treballin el recanvi de lideratges i l'adequació a noves temàtiques, amb propostes adients per a cada territori, o per afavorir les relacions intergeneracionals, com, per exemple, a la plaça de Ferran Reyes de Navas.
- 6) **Formació i sensibilització per al personal tècnic:** Cal continuar donant suport a les entitats que fan formació i sensibilització sobre el tracte amb la diversitat cultural del Catàleg d'activitats de l'estratègia antirumors, així com també afavorir la formació de les persones tècniques que participen en aquestes formacions.
- 7) **L'educació i l'escola com a espais de participació diversa:** Cal treballar més específicament la participació en l'àmbit educatiu, tant amb les persones que lideren les entitats com amb d'altres que no ho fan, i també la relació entre elles, a banda per vetllar que els valors de l'escola pública siguin els de les entitats.
- 8) **Suport i visibilitat a persones diverses amb lideratge** a les entitats.
- 9) **Grups folklòrics o de comunitats específiques:** Cal treballar per afavorir que siguin espais oberts a la participació de tota la ciutadania.
- 10) **Grups nous o petits:** Cal donar-los suport i promoure el treball en xarxa amb la resta de la comunitat.

11) Foment de la innovació i noves metodologies, per conèixer els col·lectius i apropar-s'hi, per detectar necessitats i millorar la comunicació amb ells.

12) A Bon Pastor s'ha recollit la necessitat de treballar conflictes a l'espai públic.

13) Fer pinya = coordinació: Aprendre i treballar en relació amb unes mateixes necessitats. Per això calen bons lideratges. En poden ser exemples definir cada any unes temàtiques per treballar conjuntament o tenir espais dinàmics (també virtuals) de treball en xarxa.

IV. Espais de participació i diversitat cultural al Districte

A. Espais amb presència de persones culturalment diverses

En aquest grup s'exposen els espais de participació on s'observa la presència de persones amb diversitat cultural al districte:

- 1. Grup de dones de classes de llengua i costura del barri de la Trinitat Vella:** És un grup dinamitzat amb el suport del Programa d'interculturalitat des de fa molt temps i és un referent per a la participació de dones amb llengües d'origen no llatí. Se'ls va acompanyar en una sessió participativa relacionada amb el Pla de barris.
- 2. Centre Obert Don Bosco** del barri de Navas: El 90% de famílies són d'origen estranger o divers i s'hi fan reunions individuals i grupals. Pot ser un bon espai per fer un projecte informatiu sobre participació i valorar les opinions de les persones professionals que hi treballen. <http://centreobertdonbosco.blogspot.com.es/>
- 3. Plaça de Ferran Reyes, de Navas:** Com ja s'ha dit, és un espai de relacions molt viu i on els joves hi són molt presents, dinamitzat pels projectes comunitaris del barri.
- 4. Alencop:** Com ja hem esmentat, és una cooperativa de persones majoritàriament subsaharianes que es dediquen a recollir ferralla i electrodomèstics directament als domicilis. Aquest projecte és una interpel·lació molt important de relació amb la ciutadania. <http://alencop.coop/>

B. Altres espais que poden ser d'interès

Són espais de participació no convencional, on hi ha elements significatius que poden fomentar la participació, el treball comunitari i la gestió positiva de la diversitat cultural:

1. **“Salut als barris”**: Grup de treball de salut comunitària de la Generalitat de Catalunya en els barris de la Trinitat Vella, Baró de Viver i el Bon Pastor. No s’hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d’aquesta diagnosi, però creiem que són elements importants en les accions per fomentar la participació.

<https://www.youtube.com/watch?v=d1LyZ2fPHbs>

2. **Espais juvenils**: A Sant Andreu es percep que la joventut és receptiva i està sensibilitzada amb la idea de treballar amb perspectiva intercultural, amb uns bons resultats i impactes. Per això, seria interessant treballar amb espais com: Espai Jove Garcilaso, serveis de dinamització juvenil i programació específica per a joves, sales joves del Centre Cívic Baró de Viver, el Centre Cívic Bon Pastor i el Centre Cívic Trinitat Vella, i Fundació Privada Centre Educatiu i de Lleure (CEL). No s’ha fet entrevista a cap espai, per les restriccions de temps i cobertura d’aquesta diagnosi, però creiem que són elements importants en les accions per fomentar la participació.

3. **Barri de Navas**: En aquest barri hi ha una gran activitat al voltant de la parròquia Sant Joan Bosco dels Salesians, que duu a terme diversos projectes socials i comunitaris liderats per la Plataforma d’Educació Social (PES) Navas, com el Centre Obert Don Bosco, el Grup de Joves, el Pla comunitari del barri, el servei d’atenció a les famílies i habilitats parentals, entre altres. També hi trobem el **Centre Cívic de Navas**, que fa accions de participació i en xarxa. Aquest barri té molta presència de personal tècnic, però la societat no té organitzacions rellevants fora de les tradicionals, tot i que s’està fent un esforç comunitari important.

<http://psjbosco.wixsite.com/psjbosco>, <http://placomunitarinavas.org/>

4. **“T’acompanyem”**: És un projecte al barri de la Sagrera, que hem trobat a la xarxa. No s’hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d’aquesta diagnosi, malgrat que pot ser un element interessant per fomentar la participació diversa.

<http://www.tacompanyem.org/>

5. **Taules de convivència** als barris de la Trinitat Vella, el Bon Pastor i Baró de Viver, que van tenir una època amb molta empena, tot i que ara no es veuen gaire actives. No s'hi ha fet cap entrevista.
6. **Procés participatiu “Repensem Trinitat Nord”**. En un barri amb un nivell alt de diversitat, el procés participatiu va organitzar dues sessions orientades específicament a persones d'origen divers i va desenvolupar una estratègia per fomentar-ne la participació. El resultat ha estat positiu, ja que el 25-30% dels participants del procés són d'orígens diversos. Tanmateix, en la sessió final de prioritització —oberta a tot el barri— aquest percentatge va baixar fins al voltant del 10-12%.

V. Bones pràctiques al districte

1. **Pla comunitari de Navas:** Des d'aquest projecte s'ha fet una iniciativa potent, “**Diversitats**”, una exposició fotogràfica i de material didàctic, orientada a mostrar la gent del barri, les seves vides personals i els canvis que han vist al barri, amb la qual cosa es dona valor a la riquesa de la diversitat de les veïnes i els veïns del barri de Navas. Les històries contades responen a la pregunta “Què és el que més t'agrada del teu barri?” i les respostes tenen un format senzill i proper que barreja el castellà i el català. Totes aquestes característiques fan que tingui una mirada universal del que pot estar passant a qualsevol barri d'una ciutat com Barcelona; de fet, aquesta exposició ja s'ha fet a 20 llocs: no només al barri, sinó també a altres ciutats, com Palència.
<http://placomunitarinavas.org/>,
<http://placomunitarinavas.org/2017/03/guia-diversitats/>
2. **Alencop:** És un projecte acompanyat per l'Ajuntament per donar una sortida laboral i social a persones subsaharianes. Pensem que és una experiència que té molt de valor per a la ciutat, ja que s'ocupa del reciclatge i permet l'organització d'aquestes persones entorn d'una idea de negoci, però amb una perspectiva social i comunitària, i fa visibles aquestes persones sota un nom, una empresa, un logotip positiu. També té valor perquè van a les cases de les persones i hi ha un vincle amb la ciutadania molt positiu. Aquesta entitat s'ocupa també d'aspectes personals, com l'assessorament legal en estrangeria, classes de llengua o capacitació en matèries laborals, i també

dediquen molta energia a la convivència interna i a la resolució dels propis conflictes. Pensem que, amb tots els seus matisos, aquesta idea d'acompanyament es podria replicar en altres sectors de població, com el comerç ambulant o el servei domèstic, entre altres. <http://alencop.coop/>

3. **“Transforma’t”**: És un projecte del Bon Pastor orientat a la població gitana. No s’hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d’aquesta diagnosi, però creiem que és un element important en les accions per fomentar la participació.
<http://www.fembonpastor.cat/transformat-a-bon-pastor/>
4. **Llengües maternes a l’Escola Ramón i Cajal**: És una iniciativa que té un gran valor social i de reconeixement públic d’aquests llengües i de creació de vincles entre tot l’alumnat i el professorat. No s’hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d’aquesta diagnosi, però creiem que és un element important en les accions per fomentar la participació.
<http://escolasantiagoramonycajal.cat/celebrem-el-dia-de-les-llengues/>
5. Sabem que a Sant Andreu es va fer un projecte amb el **comerç d’origen xinès**, però no ho hem trobat a la xarxa. Aquest projecte va ser liderat per l’equip de mediadores del projecte Xeix de l’Eixample i es percep la voluntat de poder continuar-lo.

Diagnòstic de la participació diversa per districtes

Districte de Sant Martí

I. Introducció

Aquesta diagnosi s'emmarca dins de la Mesura de govern sobre participació diversa que ha posat en marxa la Regidoria de Participació. Com a punt de partida, s'entén que la participació diversa és la contribució activa de persones o col·lectius d'orígens o contextos culturals diversos en els espais, processos i àmbits de participació, tant formals com no formals. Podem trobar aquesta participació en els àmbits ciutadà, polític, associatiu, cultural, laboral, educatiu, sindical, veïnal o religiós, entre altres.

L'objectiu general d'aquest estudi és elaborar un estat de la situació de la participació de les persones amb orígens i contextos diversos als espais i processos de participació institucionals dels districtes de la ciutat de Barcelona (en queden exclosos els òrgans participatius territorials). Per fer-ho, es pretenen aconseguir quatre objectius específics:

1. Conèixer i reconèixer les formes de participació no formals d'aquesta diversitat i en quina mesura és possible establir un vincle entre aquestes formes de participació i els espais més institucionals.
2. Identificar interessos, necessitats, obstacles i dificultats a l'hora de promoure una participació diversa.
3. Identificar els tipus de relació que tenen els col·lectius i les entitats de persones d'orígens i contextos culturals diversos amb els espais de participació institucional.
4. Fer propostes de millora dels espais de participació institucionals per apropar-los a aquesta diversitat.

A Sant Martí, hi van participar, com a actors rellevants, nou persones tècniques de l'Ajuntament, amb dues entrevistes a la societat civil, i tres professionals d'origen culturalment divers. Territorialment dels deu barris del districte, es va prioritzar el barri del Besòs i el Maresme, per la presència important de projectes/intervencions, equipaments o esdeveniments que treballen amb una perspectiva comunitària i participativa i on la diversitat cultural és present i significativa.²⁷ També es va fer arribar

²⁷ Hi ha el 26,1% de persones nascudes a l'estranger. Ajuntament de Barcelona, Departament d'Estadística, 2017.

un qüestionari a integrants del personal tècnic del barri, dels quals sis van contestar les preguntes.

A continuació us presentem els resultats de la diagnosi en quatre apartats: el primer amb les principals **reflexions recollides en les entrevistes**; el segon apartat reflecteix les **propostes** recollides i les **bones pràctiques** trobades; en el tercer us presentem els **espais** on hi ha participació diversa que aquesta diagnosi ha trobat, i en el quart hi ha les **bones pràctiques**.

II. Reflexions i principals descobriments de la diagnosi

A. Sobre la participació institucional i els seus espais

- 1) **Diferència de drets i necessitats:** Una causa per la qual les persones culturalment diverses participen més com a usuàries: és la diferència en relació amb els drets de ciutadania, com ara el dret a vot, un dret del tot fonamental per a la participació política, negat a les persones no nacionalitzades.²⁸ Però també hi ha el dret al treball, a viure en família, etcètera. Aquesta manca de drets no afavoreix ni la pertinença ni la participació.
- 2) **Ampliació o aprofundiment dels conceptes sobre participació:** Si es vol fomentar la participació, s'ha de preguntar què s'hi entén, amb l'objectiu d'ampliar o aprofundir en el concepte. Per fer-ho, cal tenir present que el model formal, institucional i tradicional té un sentit històric i que amb les condicions actuals de complexitat i diversitat apareixen altres formes d'organització, de col·laboració, d'incidència, de lideratges, d'apropament i de l'ús dels espais públics que s'haurien de considerar per arribar a més gent i gent nova.
- 3) **Ampliació o aprofundiment del concepte d'espai públic:** És una realitat que l'espai públic té diverses lectures per a col·lectius determinats i que això s'hauria de tenir en consideració si volem que altres significats hi siguin presents, hi participin i se n'escolti la veu, ja que hi ha diferències en com es parla i de quines

²⁸ Per a les persones comunitàries i algunes de països amb conveni internacional, es reconeix el dret a vot només en les municipals i no en les autonòmiques ni nacionals, malgrat que visquin aquí des de fa molt de temps.

temàtiques es parla en públic. Aquestes qüestions no es poden obviar si volem una societat en igualtat de condicions.

- 4) Metodologies participatives i acompanyament a grups petits o grups llavor:**
Diversos projectes del territori tenen com a objectiu millorar la implicació de la ciutadania, més enllà del lleure o la participació passiva. I una forma de fer-ho és treballant amb grups informals que poden ser una llavor, és a dir, donar espais d'escolta des d'on poder construir, a poc a poc, solucions als problemes comuns. Aquest és un tasca poc visible però vital, que requereix dedicació, temps i compromís tècnic.

- 5) Metodologies participatives i gestió democràtica de projectes i entitats:** Hi ha la percepció que la proximitat és molt important per fomentar la participació i que molts professionals que treballen directament amb les persones i les entitats tenen una bona percepció i coneixement respecte dels interessos i les problemàtiques de la població, però que, alhora, no tenen gaire poder de decisió sobre la gestió dels projectes o processos participatius. En canvi, personal tècnic de nivells més alts o amb més poder de decisió no tenen aquesta mateixa percepció, però són els que dissenyen i decideixen. Fora bo que hi hagués més comunicació entre aquests nivells i més democràcia interna en la gestió dels projectes i els processos.

- 6) Metodologies participatives i espais de coordinació només per a entitats:** Es va recollir una reflexió que podria ser interessant sobre afavorir espais de participació on només hi hagués entitats, sense la presència tècnica, ja que aquesta darrera marca molt l'agenda, els ritmes i les respostes que es donen.

- 7) Participació i estereotips:** És important tenir present que hi ha col·lectius la presència o les opinions dels quals provoquen un llenguatge no verbal, mirades i, fins i tot, comentaris i discursos que dificulten les relacions personals. Això no sempre passa, però qui planifica els processos participatius no pot obviar-ho. Al Catàleg antirumors es treballen aquestes temàtiques.

- 8) Participació i pertinença:** No es pot obviar que la participació té una vinculació amb temes com la pertinença, la identitat de les persones, el que s'entén per *comunitat* o allò comunitari, etcètera, temes que no són menors i que en la planificació de processos participatius s'ha d'abordar, si s'hi vol incloure persones que ara no són presents als espais participatius. Al Catàleg antirumors es treballen aquestes temàtiques.

B. Esgotament del model associatiu tradicional

- 1) Associacionisme tradicional tancat:** Sant Martí havia estat un territori amb una lluita social important en temps de la transició, però, d'aquest moviment, en queda poca gent i les entitats referents no han sabut incorporar gent nova, amb noves edats, noves cultures.
- 2) Associacionisme poc representatiu:** A més, les reivindicacions que tracten responen a una mirada que procedeix d'unes percepcions determinades de la realitat i en queden fora altres formes d'entendre els conflictes i l'actualitat.
- 3) Associacionisme amb poc recanvi o relleu:** Tot això implica una manca de recanvi dels lideratges, ja que són poques persones i sempre les mateixes i comporta problemes com l'excés de reunions, però també un manca de relleu generacional important.
- 4) Associacionisme divers dèbil:** Partint de la base que l'associacionisme mai no és 100% representatiu, es percep que l'associacionisme de persones diverses és poc representatiu o que, a vegades, tenen una mirada molt assistencial o encasellada en un format folklorista, i que viuen de tenir una identitat específica diferenciadora. Això a vegades dificulta que altres persones s'hi puguin sentir representades o convidades a participar.

C. Participació i persones culturalment diverses

- 1) Espais i dinàmiques propis:** Es percep que les comunitats culturalment diverses com el poble gitano i les persones migrades, sí que participen, però tenen els seus

propis espais i dinàmiques. La població gitana, per exemple, ha patit molta discriminació i estigmatització i, si volem apropar-nos-hi, hem de considerar la seva història i els seus mecanismes de resiliència i resistència, que es manifesten en el fet que els seus espais i formes de participació siguin poc permeables i replegats. Per la seva banda, la població migrada i les seves famílies també tenen estratègies participatives relacionades amb les necessitats i problemàtiques pròpies i amb els sentiments de pertinença, entre altres. No es pot simplificar i dir que aquests col·lectius no participen, sense conèixer les dinàmiques i les dificultats que tenen.

- 2) **Canvi de mirada envers la diversitat cultural:** Es demana fer un canvi en la percepció de les persones culturalment diverses, deixar de mirar-les com persones que “reben” serveis, treballs, ajudes, actuacions, etcètera; això fa que l'inconscient tingui una percepció de debilitat. En canvi, la realitat és que aquestes persones “donen” molts serveis, treballs, impostos, voluntats i altres coses a la ciutat i la societat. Aquesta posició és percebuda inconscientment amb més força i amb més reconeixement. Canviar la mirada és clau.
- 3) **Identitats simplificades:** Les persones migrades o culturalment diverses comparteixen, com la resta de la població, identitats complexes, i les categories de nacionalitat, cultura d'origen o religió no sempre són les úniques variables o les més fortes. Cada grup és un món; és a dir, les persones de l'Equador d'aquest barri o d'aquesta entitat no són les mateixes que les persones de l'Equador d'altres barris o altres entitats. Cada grup té les seves especificitats, malgrat que hi hagi trets físics o culturals semblants. No s'ha de generalitzar o simplificar.
- 4) **Categoria d'identitats:** Un fet que no ajuda és l'existència de categories d'identitats: per exemple, els europeus o les persones amb trets físics europeus o blancs són vistes com a reeixides, amb un alt nivell d'educació i sense problemàtiques socials; en canvi, la resta, les persones no comunitàries, són vistes com exòtiques, amb la idea preconcebuda que necessiten ajuda, que tenen un nivell educatiu baix o que necessitem aprendre normes, etcètera.

- 5) **Significats de l'espai públic:** Un tema rellevant en la participació diversa és la mirada sobre l'espai públic i com s'utilitza. Es demana que es pugui incloure la possibilitat d'altres lectures, ja que les definicions no estan lliures de la mirada cultural i, per tant, si no hi ha opció d'entendre'l de manera diversa, a l'espai públic, no hi trobarem gent que tingui altres respostes (per exemple, algunes dones de religió musulmana, per a les quals l'espai públic té unes implicacions clares i normativitzades, si no es donen unes condicions, no hi seran presents).
- 6) **Dones musulmanes:** Cal treballar més sobre aquest col·lectiu i la manera com se les percep o se les mira, només amb les categories de mares, esposes i musulmanes; però la realitat és que són un grup amb molta diversitat, on també cal incloure categories com la classe social, el nivell educatiu, la posició política, altres tipus d'estat civil, les trajectòries laborals o professionals, etcètera.
- 7) **Llei d'estrangeria i drets de ciutadania:** És un fet que les persones migrades no tenen els mateixos drets de ciutadania. La norma que les regula és complexa i poc acollidora i tracta les persones com si fossin prescindibles. Per exemple, si les persones amb papers no compleixen uns requisits poden perdre els permisos de residència o treball i s'emet una ordre d'expulsió que s'hauria de materialitzar en quinze dies; les persones que es troben al marge d'aquesta llei o sense papers encara pateixen més exclusions e inseguretats, ja que poden ser expulsades en qualsevol moment i no tenen accés al mercat de treball legal, malgrat que vinguin de països en conflicte. Per la seva banda, tampoc no se'ls atorga el dret al vot²⁹ fins que obtinguin la nacionalitat, per al qual calen, per norma general, deu anys de residència ininterrompuda només per iniciar un tràmit que pot trigar anys. Tot això provoca sensació d'inseguretat, de rebuig, de temor a les institucions, de desconfiança i un sentiment de no ser "d'aquí", ja que fa paleses aquestes diferències de categoria ciutadana i de drets, i això no facilita ni la pertinença, ni la participació.

²⁹ A excepció de les eleccions municipals per a persones comunitàries i d'altres països amb conveni de reciprocitat.

- 8) Diversitats i manca de participació** pel que fa a les **necessitats bàsiques**: A més de les que ja s'han esmentat, alguns col·lectius diversos viuen altres dificultats, relacionades amb la pobresa, la manca de treball o d'habitatge i altres relacionades amb els anys de crisi. Aquestes dificultats poden significar que les persones i les seves famílies tinguin problemes amb les necessitats bàsiques i dediquin molts esforços a resoldre'ls, a més de viure amb inseguretat, incerteses i pors, en particular en el cas de les persones “sense papers”, amb pocs recursos formatius o persones racialitzades,³⁰. Això pot significar que aquestes persones no experimentin processos de pertinença a la ciutat i que, per tant, la participació no els sigui una prioritat.
- 9) Exclusió crònica, simbòlica i racisme**: A més de totes aquestes problemàtiques legals i econòmiques, els col·lectius racialitzats³¹ temen altres tipus d'exclusió, tant si tenen com si no dificultats socials, econòmiques, educatives o d'altres tipus; el fet de tenir uns trets físics fa que visquin un conjunt de sensacions i problemàtiques que impliquen una exclusió particular, simbòlica, que es pot manifestar en actituds racistes o de rebuig permanent del qual no es poden desempallegar i que implica que sempre els consideraran una “altra” persona diferent, no “d'aquí” i es, perpetuarà la seva alteritat i es posarà en dubte la seva pertinença.
- 10) La interculturalitat com una moda**: Es percep que la gent no coneix gaire aquest concepte i que, a més, és una idea molt utòpica i que, per tant, les persones no estem realment preparades ni suficientment sensibilitzades sobre el que implica ser intercultural. El discurs diu que s'ha de deixar la teva cultura, però la realitat és que la diferència existeix i té implicacions, des de la legislació, l'accés als drets o el llenguatge racista (en són exemple algunes expressions: els basars ara són “els

³⁰ La racialització és un concepte que “toma por dada la existencia de las razas y reconoce su causalidad en un orden socialmente producido de jerarquías entre ellas”. “Suele ser utilizada en el lenguaje de las políticas públicas o en las demandas de movimientos sociales cuyo foco es la desigualdad y la inequidad entre grupos sociales. *Racialización* se concibe como un concepto de gran utilidad política, dado que al identificar exclusiones históricas y lógicas institucionales presentes, hace visibles modelos de injusticia social que dificultan el logro de una ciudadanía incluyente y equitativa”. Alejandro Campos-García, professor adjunt de la Thompson Rivers University (Canadà). “Racialización, racialismo y racismo: un discernimiento necesario”, *Revista Universidad de la Habana*, núm. 273, juny 2012.

³¹ Ídem nota 3.

xinos”, les botigues de queviures ara són “els pakis”), i que encara hi ha molts estereotips socials.

11) Acompanyaments específics a col·lectius específics: En la major part de les entrevistes s’afirma que la població d’origen xinès i pakistanès són les que més dificultats tenen per la barrera idiomàtica, que és molt important a l’hora d’opinar o involucrar-se en aspectes comuns; a més, l’esforç d’aprendre la llengua i les claus culturals té un cost molt alt i això influeix en la cohesió social. Per tant, les iniciatives per afavorir el contacte i l’aprenentatge de les llengües tenen un gran valor social.

12) Reconeixement de la importància dels espais religiosos en la vida comunitària: Al voltant d’aquests centres hi ha una gran part de la participació dels col·lectius diversos, ja siguin grups informals, principalment de dones musulmanes o centres formals, com els oratoris o les mesquites musulmanes del Magreb, les *dahires* de persones subsaharianes, les esglésies evangèliques tant del poble gitano com d’altres comunitats, i també les esglésies cristianes o catòliques.

13) Vides i relacions transnacionals: Pel que fa a com es gestionen les distàncies amb els orígens, ha sortit un exemple en relació amb el món pakistanès, on, en general, les famílies són molt extenses. Amb les noves tecnologies, moltes persones intenten mantenir vincles familiars forts i això, en famílies grans, implica molt de temps, energia i recursos. Aquesta és una altra forma de participació a escala transnacional, però a la qual encara no es dona un valor.

D. Comunicació i aspectes relacionals sobre diversitat cultural

1) Millora de la comunicació i adaptació del llenguatge: En tots els espais relacionals, la comunicació és fonamental per crear confiança, però també perquè les persones se sentin ben acollides; però, per a persones que no tenen arrels lingüístiques llatines, és possible que calgui més paciència i empatia, per garantir una igualtat de condicions.

- 2) Enfortiment de lideratges de persones diverses:** Si volem més presència de la diversitat cultural, és important potenciar els lideratges entre aquestes persones, fent-los formació i afavorint l'adquisició d'eines perquè es desenvolupin i creixin com a agents actius de tota la comunitat i no només de les seves xarxes de suport familiars, d'amistat o d'origen, o dels grups que donen seguretat i companyia en les adversitats.

- 3) Resistències als canvis, prejudicis i estereotips:** Per assumir els reptes actuals de les societats diverses i les seves complexitats i desafiaments, s'ha de treballar per reconèixer els propis "xips", prejudicis i resistències al canvi. Això implica un treball de tipus personal i és possible que hi calgui un acompanyament. Els tallers antirumors són una bona pràctica en aquest sentit.

- 4) Disposició a aprendre dels altres:** En el treball amb la comunitat és molt important tenir una actitud d'entendre les persones i aprendre'n, i això és vital si la relació és amb grups menys afavorits o amb dificultats de comunicació. Aquesta disposició és un eina per treballar des de la igualtat.

- 5) Discursos sobre inclusió, gent d'aquí i gent de fora:** Hi ha la percepció que, malgrat els discursos que miren positivament la diversitat cultural o que diuen que "som un sol poble", paral·lelament hi ha discursos on encara es parla d'un "altre" que ha de canviar per ser part del "nosaltres". Aquesta doble mirada sobre la inclusió existeix, no es pot obviar; sobretot perquè, per a algunes persones, malgrat que facin grans esforços, com aprendre català o involucrar-se i participar, la realitat és que sempre "són de fora". Aquesta mirada no és un tema només de gent "conservadora", també hi ha gent progressista que mira d'imposar els seus valors (com diu la frase: "Ser d'esqueres no et treu ser masclista o racista").

- 6) Importància de no pressuposar interessos:** En el moment de treballar amb tanta diversitat, és important no pressuposar necessitats o interessos de grups determinats; és bàsic donar opcions perquè es pugui parlar amb veu pròpia i fomentar la participació en els projectes de les persones usuàries.

7) Model de convivència inclusiu i participació: En la construcció permanent del model de convivència a la ciutat és important deixar de mirar la diversitat amb desconfiança pròpia de les persones que no es coneixen i que només cohabituen, i continuar apostant per transitar cap a un model de relacions basades en el coneixement i el respecte mutu. Per fer-ho, la participació és essencial, ja que ofereix espais per a activitats compartides, on la gent es pot involucrar i crear indrets de llibertat per analitzar les problemàtiques comunes i les específiques. Aquests espais permeten que tothom incorpori altres mirades sobre la realitat.

E. Infància i joventut i diversitat cultural

1) Joventut i lleure de proximitat: Al barri del Besòs i el Maresme es percep que la joventut marxa a altres barris de la ciutat per fer festes o activitats de lleure: per exemple, per a qüestions polítiques van al barri del Poble nou. Això no ajuda a vincular la joventut al barri. Caldria tenir en compte aquest fet si es volen planificar accions de participació.

2) Joventut i diversitat, una relació normalitzada o no?: Al barri del Besòs i el Maresme, la joventut és percebuda com molt diversa i això pot ajudar a incorporar amb més facilitat la diversitat com un fet positiu a les seves vides, o no, un fet que no és menor.

3) L'educació com a espai de participació diversa: Els espais d'educació són espais naturals de relacions i on la diversitat és molt present. S'hi podrien abordar valors com el respecte cap a la diversitat cultural i el vincle amb la comunitat. Un exemple podria ser l'educació en llengües maternes dels infants, per no perdre una riquesa cultural o els lligams familiars en un món on tenir capacitats en diverses llengües és un gran valor. També cal respondre a la necessitat en relació amb l'alimentació, com ara menjadors amb carn halal. Totes dues reivindicacions són molt valuoses per a les famílies musulmanes.

F. L'Administració i el treball tècnic en relació amb la diversitat cultural

1) Personal tècnic amb diversitat cultural: S'ha preguntat sobre la diversitat cultural dels professionals i hem constatat que n'hi ha molt poca presència, no són

gaire visibles fora de la temàtica pròpia o només fan treball voluntari. També s'ha recollit la reflexió de si una persona sense la vivència personal de “ser de fora”, pot estar realment preparada o legitimada per planificar i fer accions per a la gent “de fora”. El mateix passava en l'àmbit de les dones: abans eren només els homes els que tenien poder per decidir coses per a les dones.

- 2) **Més formació i sensibilització en interculturalitat:** Es percep la necessitat de continuar oferint formació i espais de reflexió en relació amb la interculturalitat i temàtiques relacionades, per augmentar el coneixement sobre col·lectius, cultures o costums determinats, per millorar les sensibilitats i evitar un tractament exòtic o assimilacionista, com, per exemple, promoure canvis unidireccionals en què es demani a les persones diverses que acceptin i incorporin les formes i costums d'aquí sense qüestionaments.³²
- 3) **Manca de comunicació dels projectes i els espais de participació:** S'ha detectat que hi ha projectes/serveis que tenen una mancança de comunicació sobre el que fan: com s'expliquen les actuacions, les reunions de planificació que es fan, els objectius i qui són les persones que poden participar. Això és degut principalment a la manca de personal d'aquests projectes.
- 4) **Coordinació, proximitat i treball tècnic:** Com ja s'ha dit, trobem professionals que treballen amb molta proximitat a la gent, però no tenen gaire poder d'incidència o de decisió sobre processos participatius. La planificació d'aquests processos, a vegades, la fan professionals que no tenen el mateix contacte amb la gent i, per tant, no s'adeqüen a les necessitats i les motivacions i pot ser que això sigui la causa que tinguin un èxit escàs.

³² Segons una opinió: “Un exemple d'aquesta falta d'informació es va expressar en documents tècnics que caracteritzaven les dones pakistaneses com a dones conservadores, tancades, que no s'interessen ni s'involucren en temàtiques comunes. La reflexió que es va fer: des d'on se les ha mirat? S'ha fet un esforç per conèixer el col·lectiu o preguntar-los directament o és una opinió personal?”.

- 5) Equipaments de proximitat, una peça clau:** En l'atenció a la població i a les seves problemàtiques i demandes, aquests espais són prioritaris. És aquí on hi ha d'haver la voluntat d'acollir experiències participatives, acompanyar els grups i incorporar aquests grups (formals o no) a les activitats del calendari festiu i a la gestió de les accions. En són exemple el Casal de Barri Besòs o el Centre Cívic Besòs.
- 6) Flexibilitat, igualtat i l'Administració:** Es percep que la diversitat actual de la societat és tot un repte per a la gestió de l'Administració, tant en les formes d'entendre les problemàtiques com també en la forma d'adaptar les respostes, que, en general, es fonamenten en els conceptes de llibertat i d'igualtat, o que fa unes dècades es relacionaven amb un tracte homogeni i, en canvi, ara, si fem un tracte homogeni possiblement no estem garantint ni la llibertat ni la igualtat.
- 7) La interculturalitat com a fet conflictiu:** És important que el personal tècnic assumeixi que la complexitat actual de la societat implica conflictes o tensions tant en les relacions personals com en la percepció ciutadana de les actuacions, i que això no vol dir que sigui un fet negatiu.³³

III. Propostes i bones pràctiques

- 1. Millora de la comunicació i del tipus de llenguatge:** Per poder incorporar nous col·lectius, és molt important deixar de banda el llenguatge tècnic, amb paraules complexes; en canvi, es proposa usar un llenguatge més proper, amb la intenció d'empatitzar i facilitar la informació, la discussió i que els acords siguin entesos per tothom. D'aquesta manera es poden conèixer millor les necessitats i els canvis de la població.

³³ Segons una opinió: “La interculturalitat es conflicto en temas de valores: por ejemplo, entre igualdad y equidad, ¿todas las mujeres tienen los mismos derechos? Claro que no, hay unas que tienen más y otras menos, por ejemplo, en el acceso a los espacios deportivos u otros espacios mixtos como las clases de idiomas. ¿Tú sabes el problema que puede significar eso para algunas mujeres de Pakistán, ir a espacios mixtos? El feminismo y los derechos de las mujeres no se han conseguido en dos días; hace falta un acompañamiento, no se puede pretender que rompan todas las estructuras de poder que pesan sobre estas mujeres. Además no todas las mujeres de Pakistán son así. Hay algunas que sí van a clases mixtas, que sí van a espacios normalizados o a grupos de economía feministas, pero eso no quita que hay mujeres que no tienen el mismo acceso a determinados espacios, porque es imposible hacer espacios solo para mujeres”.

- 2. Millora de la democràcia a l'interior dels projectes:** Fora bo que hi hagués més comunicació interna entre el personal professional que planifica actuacions i el que les gestiona, una mena de democràcia interna, perquè els objectius, les problemàtiques i la presa de decisions siguin compartits per tots els nivells.
- 3. Formació i sensibilització:** És absolutament important, per treballar amb la diversitat des del respecte i l'acompanyament, continuar tenint formació i espais de reflexió i discussió per al personal i per a la ciutadania, que no només abordi trets culturals o específics sinó també aspectes legals i competències professionals i relacionals que incloguin noves temàtiques i metodologies en interculturalitat, com ara la mirada interseccional i els conceptes, prejudicis i estereotips mateixos. Els cursos antirumors i en drets humans en són un exemple.
- 4. Mirada proactiva de la diversitat cultural:** Tal com s'ha dit, és important continuar treballant perquè el personal tècnic i els mitjans de comunicació no es quedin només amb la mirada que aquests col·lectius “reben”, sinó que “donen”, ja que aquesta percepció té més força i reconeixement i serveix per construir coses conjuntament.
- 5. Personal tècnic culturalment divers:** S'ha recollit aquesta demanda tant per l'atenció a la diversitat com també per visibilitzar cap a la resta de la població la presència de professionals amb trajectòries d'èxit. Aquestes persones també són importants per portar la diversitat a l'interior dels equips de professionals de l'Ajuntament, que no estan gaire acostumats a tenir col·legues culturalment diversos. També s'ha dit que aquestes persones no són un factor màgic que garanteixi la participació, la mirada intercultural o la resolució de conflictes, sinó que són un actor més en el treball en equip i en la generació de respostes.
- 6. Flexibilitat en la gestió d'equipaments i projectes:** Per treballar amb tota la gent i també amb les persones culturalment diverses i les seves necessitats i problemàtiques, a vegades s'ha d'innovar i fer actuacions o utilitzar recursos que fins ara no estaven contemplats i, per això, és important donar més flexibilitat a la gestió. Per exemple, moltes dones del Pakistan del barri del Besòs demanen de fa temps un espai per fer

esport, especialment natació o ioga, ja tenen interès a millorar la salut, a tenir espais de lleure on treballar competències personals, d'autoestima i plaer; però necessiten que sigui un espai només per a dones, ja que les seves normes culturals i religioses així ho marquen. Però el poliesportiu no vol ni parlar-ne, perquè considera que és anar enrere en els drets de les dones. Aquí es veu una jerarquia rígida sobre les respostes que es poden donar. No és intercultural tenir un espai d'esport només per a dones, siguin del país que siguin o de la religió que sigui?

7. **Espai de pregària per a dones musulmanes** al Besòs i el Maresme: Es demana abordar la possibilitat que les dones del barri tinguin l'opció de fer ús d'espais per fer les pregàries, especialment en dates senyalades.
8. **L'educació i l'escola com a espais de participació diversa:** És percep que en aquest àmbit es pot treballar amb diversos col·lectius i al llarg de tota la vida escolar de les filles i fills de totes les famílies, també de les culturalment diverses. Un acompanyament en aquest àmbit pot tenir un bon impacte social.
9. **Acompanyament al relleu:** Fora bo que es pogués fer un acompanyament de les entitats tradicionals per treballar el recanvi de lideratges i també l'adequació a noves temàtiques, amb propostes adients per a cada territori.

IV. ESPAIS DE PARTICIPACIÓ I DIVERSITAT CULTURAL AL DISTRICTE

A. Espais específics amb presència de persones culturalment diverses

En aquest grup s'exposen els espais de participació on s'observa la presència de persones amb diversitat cultural al districte:

1. **Pla comunitari del Besòs-Maresme:** És un projecte molt arrelat i ben valorat al territori, amb un treball important amb les entitats del barri, moltes de les quals són de tipus divers i on trobem moltes actuacions amb una participació també diversa. El Pla té espais estables de coordinació tècnica amb entitats i ciutadania, que el 2017 han estat els de Gent Gran, Convivència, Dones, Salut Comunitària, Llengües i Joventut, des d'on es programen moltes actuacions conjuntes i on també es dona suport als processos interns de les entitats.

2. **Casal de Barri Besòs:** Equip de proximitat que té com a filosofia el treball comunitari i on la diversitat és molt present. Sota aquest equipament es duen a terme moltes de les actuacions que esmentarem. Una de les que més rellevància té en relació amb la diversitat i la connexió amb el barri és el Taller de cuina intercultural.
3. **Servei de Prevenció i Convivència del Districte de Sant Martí:** Inclou tres projectes, que són 1) Servei d'Intervenció a l'Espai Públic (SIEP) del Besòs i el Maresme, 2) Servei d'Intervenció a l'Espai Públic (SIEP) de Sant Martí, i 3) Servei de Suport a les Comunitats de Veïns i Veïnes de Sant Martí,. Es tracta de professionals especialitzats en mediació que fan un acompanyament a la ciutadania al carrer i a les comunitats de veïnes i veïns, on hi ha presència de col·lectius culturalment diversos.
4. **“Apropem-nos”:** Projecte del barri del Poble Nou, amb 17 anys d'experiència, especialitzat en migracions i treball comunitari. No s'hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d'aquesta diagnosi, però creiem que les seves aportacions són vitals per a qualsevol acció al barri i al districte en matèria de participació diversa.

<https://www.facebook.com/Apropem-nos-314208401976483/>

5. **Comunitats religioses musulmanes del Besòs:** Tenen connexió amb el Districte, amb l'OAR i també amb el Pla Comunitari. Hi ha dues *dahires* de persones subsaharianes i dues mesquites marroquines. No hi ha un espai per a les dones, malgrat que són les que culturalment tenen el deure de transmetre la religió a la família. Tota aquesta activitat han de fer-la en l'àmbit privat. Rahma, una entitat de dones marroquines, fa la celebració del naixement del profeta i reuneix recursos per ajudar les famílies a fer la circumcisió dels nens. En el marc de la Festa Major, s'ha fet una trobada interreligiosa liderada pels centres religiosos mateixos i l'AVV del Maresme. També s'ha fet el sopar de trencament del dejú del Ramadà, que es diu Eid al-Fitr:

http://www.barcelona.cat/infobarcelona/ca/el-besos-maresme-celebra-el-trencament-del-dejuni-del-ramada_366055.html.

- 6. Esglésies evangèliques del Besòs:** n'hi ha dues que són principalment de població gitana i que no participen gaire a escala comunitària, i una altra de gent autòctona i llatina que fa poc que són al barri, però se'ls veu amb moltes ganes de treballar comunitàriament. No s'hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d'aquesta diagnosi, però creiem que són elements importants si es fan actuacions per afavorir la participació diversa tant al barri com al districte.
- 7. Comunitat pakistanesa:** Hi ha almenys tres projectes relacionats amb el barri del Besòs i el Maresme: el "**Grup de Dones Pakistaneses**" lligades al programa de famílies reagrupades i al Casal de Barri Besòs, on es fa un taller de costura i un grup d'ajuda mútua. El projecte d'apropament a les comunitats pakistaneses **Annisa**, malgrat que també hi participen persones d'Índia i Bangladesh, on es fan classes d'idiomes i coneixement de l'entorn i un acompanyament cap a la incorporació a les activitats del barri, a banda del projecte Ma'isah. També hi ha una entitat o **grup cultural de pakistanesos i pakistaneses** que fan reforç escolar. És un grup nou al barri i encara no s'hi han vinculat molt. D'aquestes iniciatives, només s'ha entrevistat una professional d'Anissa, per les restriccions de temps i cobertura d'aquesta diagnosi, però creiem que totes són elements importants en les actuacions per fomentar la participació diversa al barri, al districte i a la ciutat.
- 8. Projecte Ma'isah:** Ha estat una iniciativa d'esport i treball comunitari amb dones joves del Pakistan, principalment reagrupades. Aquest projecte va durar sis anys i va ser el primer d'aquestes característiques a la ciutat a treballar amb aquest grup de dones, que, per motius religiosos i culturals, entre altres, no tenen accés fàcil a l'esport ni a la interrelació amb altres joves o amb la comunitat. El 2017 el projecte va canviar d'empresa gestora i també de dinamització, cosa que pot implicar que s'hauran de tornar a crear els vincles relacionals amb les joves i especialment amb les seves famílies. Esperem que se'n pugui mantenir l'impuls. No s'hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d'aquesta diagnosi.

<http://jobesos.enxarxa.org/maisah/> (no s'ha localitzat l'enllaç del nou projecte).

- 9. Grup de futbol de persones subsaharianes:** Es té constància d'aquest grup des del SIEP del Besòs-Maresme i del Pla comunitari. Van participar del Torneig de Fútbol Antiracista el 2016. No s'hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d'aquesta diagnosi.
- 10. Gipsy Fit:** És un grup informal que principalment fa esports per a dones, especialment gitanes, al Casal de Barri Besòs. No s'hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d'aquesta diagnosi.
- 11. Projecte “Impuls Jove”:**Projecte d'acompanyament en la formació de monitors/es de lleure, amb una atenció especial vers la joventut gitana. No s'hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d'aquesta diagnosi.
- 12. Flam Session:** És una activitat on s'exposa el flamenc que es produeix al barri de Besòs i on participa molta joventut gitana. Tampoc no hem pogut fer-hi entrevistes.
- 13. Mentors per a la joventut gitana:** Al Besòs hi ha un grup estudiantil universitari de persones gitanes que duu a terme un projecte que pot ser molt interessant. No s'hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d'aquesta diagnosi, però creiem que és un projecte amb el qual s'hauria de contactar i donar-hi suport.

<http://serveisolidari.org/ca/quefem/MENTORIA/ROSSINYOL/>.
- 14. Los Botijas:** Són un grup folklòric i musical que participa molt al barri del Besòs, on han nascut, però que ha hagut de marxar a Sant Martí de Provençals perquè no han trobat un espai físic com a seu. No s'hi ha pogut fer una entrevista, malgrat que s'ha intentat.
- 15. África Pasteef:** És un grup de percussió de persones subsaharianes que han fet una activitat molt interessant: el “*Lipdub* per la diversitat i la convivència” del 2014 al barri del Besòs, una acció que va implicar ball i una cançó feta especialment. No s'ha reeditat per manca de personal dinamitzador. No s'hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d'aquesta diagnosi.

http://www.barcelona.cat/infobarcelona/ca/lipdub-per-la-diversitat-i-la-convivencia-al-besos-maresme_52414.html

16. Projectes puntuals del barri del Besòs i el Maresme: amb participació de moltes entitats i projectes relacionats amb la diversitat cultural del barri, com **Sopar a la Fresca** (juliol); la **Comparsa Intercultural** (carnaval); la **Passarel·la Intercultural i feminista** (març); Exposició fotogràfica “**Dones Valentes**”; classes de **llengua russa**, que organitza una associació per a les seves filles i fills al casal del barri; i també experiències a l’entorn d’un grup de **dones senegaleses**.

17. **Oferta formativa de castellà i català**: Espais on trobem molta població diversa i que tenen lloc en projectes específics o en escoles d’adults del districte; un cas que s’ha ressaltat és el de l’Escola d’Adults de la Verneda, que ha guanyat el premi a la qualitat i la trajectòria en programes educatius europeus, el 2017. No s’hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d’aquesta diagnosi.

18. “**Convivim**”: Projecte al barri de Sant Martí de Provençals, liderat per la Fundació Privada Viarany, que té l’objectiu de treballar en les relacions interculturals. En la seva web tenen activitats fins al 2016 i no en tenim més referències. No s’hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d’aquesta diagnosi.
<http://convivim.org/>

19. **Taula de convivència al barri del Clot i el Camp de l’Arpa**: Va ser una experiència que va durar fins al 2015 i que ha deixat de funcionar, però el nou tècnic de barri vol reprendre-la. En aquest sentit, tenim constància d’un projecte d’intervenció comunitària intercultural el 2015, però no sabem si ara funciona, i també d’un projecte el 2016, per a una convivència saludable a les escales.
<http://www.santmartiambveudedona.cat/tag/intervencio-comunitaria-intercultural/>;
<http://lameva.barcelona.cat/santmarti/ca/noticia/projecte-escales-per-una-convivencia-saludable-al-clot>

20. “**Món Jove**”: És un projecte per treballar amb joventut que ha estat reagrupada i que funciona en el Casal de Barri Besòs. Són un grup molt col·laborador al barri i amb

moltes ganes de fer coses. No s'hi ha fet entrevista, per les restriccions de temps i cobertura d'aquesta diagnosi.

- 21. Associació de Pares de Brasileirinhos a Catalunya:** Al Barri del Parc i la Llacuna del Poblenou, al Centre Cívic Sandaru, hi té la seva entitat, tot i que no tenen gaire publicacions a la seva web en els dos darrers anys. No s'hi ha fet entrevista.

<http://brasileirinhos-apbc-bcn.blogspot.com.es/>

- 22. “Petites accions de benvinguda”:** És una activitat del Catàleg antirumors que s'ha fet al Casal Bac de Roda del barri del Poble Nou, sobre sensibilització cap a les persones refugiades; ha estat una iniciativa puntual, però crida l'atenció, ja que és un equipament de proximitat i seria interessant saber l'avaluació i la sensibilitat respecte a aquesta qüestió.

<https://lorelacional.org/projectes/petites-accions-de-benvinguda-a-poble-nou/>

B. Altres espais d'interès

Són espais de participació no convencional, on hi ha elements significatius que poden fomentar la participació, el treball comunitari i la gestió positiva de la diversitat cultural:

- 1. “Salut als Barris”:** Grup de treball de salut comunitària de la Generalitat de Catalunya als barris del Besòs i el Maresme i la Verneda i la Pau.
- 2. “Escala: per una convivència saludable”:** Programa de salut comunitària del Clot-Camp de l'Arpa.
- 3. Espais juvenils:** Al districte es percep que la joventut pot ser receptiva i estar sensibilitzada per treballar amb perspectiva intercultural, amb uns bons resultats i impactes. En aquest sentit hem trobat espais com els serveis de dinamització juvenil i programacions específiques als casals de joves del Clot i el Camp de l'Arpa, del Parc Sandaru i del Casal de Joves Can Ricart.

V. Bones pràctiques trobades

- 1. Barri del Besòs i el Maresme:** Per tot el que s'ha explicat aquí i per les entrevistes fetes, és en si mateix una bona pràctica, ja que té diversos equips de professionals que

treballen des d'una perspectiva comunitària i que tracten molt la diversitat, ja que és la realitat del padró d'habitants. Si no fos així, seria poc democràtic.

2. **“La tarda del té”**: una actuació de coneixement mutu, on les dones del projecte Annisa van convidar l'Associació de Dones Ambar Prim, una entitat de dones feministes de llarga trajectòria al territori, i on es va parlar de com es veu el tema del Ramadà; és interessant el fet que hauria d'haver-hi una altra trobada, on les dones d'Ambar, majoritàriament atees, convidin les d'Annisa a parlar sobre la seva manera de veure les religions i els drets de les dones.
3. **Gestió ciutadana**: És una forma de gestió d'espais/equipaments de titularitat pública on la gestió i els projectes es fan conjuntament amb una entitat o grup/federació d'entitats. Hi ha, per exemple, el Casal de Barri Besòs, l'Ateneu Popular de Nou Barris o el Centre Cívic Harmonia, on es tracta d'implicar el veïnatge en una assemblea amb capacitat de decidir i plantejar actuacions entre tothom.
4. Des del projecte “Apropem-nos” del Poble nou, es fa el projecte **“Vincles”**, una experiència de convivència en la diversitat que es fa a través d'un cicle de sessions orientades a promoure el coneixement mutu, el diàleg, la col·laboració i la cohesió entre un grup d'aproximadament 25 persones d'un mateix territori. El propòsit principal és desmuntar estereotips i prejudicis i promoure la creació de vincles de persones que, d'una altra manera, no arribarien a coincidir. No es va poder arribar a contactar-hi, per les limitacions de temps i recursos d'aquesta diagnosi, però es considera un projecte important per a la participació en general.
<http://vinclesperladiversitat.org/>
5. **Taller de cuina intercultural al Casal de Barri Besòs**: És una actuació on estan representades moltes diversitats i també col·lectius d'altres autonomies d'Espanya i on un grup cuina allò que vol i explica el que vol, sense un guió establert, amb la participació de 30/40 persones.
6. **Tallers antirumors**: Moltes de les persones entrevistades han reconegut que aquest projecte està molt ben valorat i que és el més gran i de més impacte de Barcelona.

B. ANNEX 2

Exemples de qüestionaris

Qüestionari 1: personal tècnic

Aquestes preguntes formen part d'una diagnosi sobre la situació actual de la participació de persones amb orígens culturals diversos de la ciutat de Barcelona, que es fa des de la Regidoria de Participació i amb la col·laboració del Programa d'interculturalitat el 2017, i us demanem la vostra col·laboració per conèixer l'estat de la qüestió al vostre territori, i les vostres aportacions per fomentar aquesta participació.

PREGUNTES

Totes les respostes són vàlides, des de “No tinc informació” a la resposta més informada.

- I.** Presència de diversitat cultural al territori
 - 1.** Ens podries donar una visió dels col·lectius que hi ha al teu territori?

 - 2.** D'acord amb la teva experiència, quins són els col·lectius de persones diverses que més hi participen? I els que menys?

 - 3.** En quins espais de participació trobem la presència de col·lectius de persones diverses?

- II.** Apropament de la institució als col·lectius de persones diverses
 - 4.** Quina valoració fas de la participació al teu territori, en general?

 - 5.** Quina valoració fas de la participació dels col·lectius de persones diverses al teu territori?

 - 6.** La diversitat cultural ha estat un eix específic d'actuació a la teva feina? Quins altres tipus d'eixos hi ha?

7. Dintre de la teva feina, tens l'oportunitat de relacionar-te amb població diversa en “espais de confiança o de proximitat”, en espais informals o per altres qüestions específiques fora de la participació institucional?

III. Necessitats, interessos i problemàtiques en relació amb la participació

8. Podries compartir quines són les necessitats, els interessos o les problemàtiques que, en general, té la gent al teu territori en relació amb la participació?

9. Creus que alguns col·lectius tenen necessitats específiques? Quines? Quins col·lectius?

10. En els espais de participació amb presència de persones diverses, quines demandes específiques d'aquests col·lectius s'hi han incorporat? Amb quines dificultats us heu trobat a l'hora d'incorporar-les?

IV. Espais participatius relacionats amb la teva feina
(Si no tens cap espai, igualment pots donar la teva opinió.)

11. Quines són les característiques que més destacaries de les persones que participen en el teu territori?

12. Com es fa la comunicació o la convocatòria d'aquests processos participatius?

13. Hi ha accions hi ha planificades per apropar-se als col·lectius de persones diverses?

14. Podries esmentar alguns aspectes que creguis que podrien facilitar la participació dels col·lectius de persones diverses?

V. Recursos o necessitats tècniques

15. Creus que seria positiu tenir persones mediadores o d'origen divers en els equips de treball? Per què?

16. Has tingut l'oportunitat de participar en formacions relacionades amb la diversitat cultural o la participació? En quines? Tens algun suggeriment o necessitat formativa en aquest àmbit?

Qüestionari 2: entitats

1. Quina és la vostra història: quan es va crear, qui hi participa, on, per a què s'ha organitzat? O, si ets una persona individual, on participeu i per quines motivacions?
2. Quins espais de participació coneixeu al districte/ciutat? Hi participeu? Quina valoració en feu?
3. Teniu motivacions per a la participació institucional? Quines dificultats es presenten?
4. Teniu experiències participatives amb altres grups? Quines?
5. En el vostre districte, quins col·lectius de persones diverses hi coneixeu? Quins estan actius?
6. Quines recomanacions faríeu a la institució per fomentar la participació de persones d'òrgens diversos als espais de participació del districte?